MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA

ŽIVILĖ DAUKŠAITĖ
TEISĖS IR POLICIJOS VEIKLOS PROGRAMA

SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE TYRIMO YPATUMAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė : doc. dr. J. Juškevičiūtė
Darbo autorė: Ž. Daukšaitė

Kaunas, 2021

TURINYS

ĮVADAS 3
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS 6
1. SMURTO ARTIMOJE TEORINIAI TEISINIAI ASPEKTAI 7
1.1. Smurto artimoje aplinkoje samprata 7
1.2. Baudžiamoji teisinė smurto artimoje aplinkoje charakteristika 13
1.3. Kriminalistinė smurto artimoje aplinkoje charakteristika 17
2. SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE STATISTIKOS ANALIZĖ 23
3. SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE TYRIMO METODIKA 30
3.1. Tyrimo situacijos ir pirminiai tyrimo veiksmai 30
3.2. Tolimesni tyrimo veiksmai 43
4. SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE TYRIMO PRAKTIKA 47
4.1. Tyrimo metodologija 47
4.2. Ikiteisminio tyrimo bylų analizė 48
4.3. Ikiteisminio tyrimo tyrėjų apklausos anketos analizė 63
IŠVADOS 80
PASIŪLYMAI 82
LITERATŪROS SĄRAŠAS 83
PRIEDAI 92
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 119
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA 120
AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA 121

ĮVADAS

Temos aktualumas. Smurtas artimoje aplinkoje yra kaip nusikaltimas ir žmogaus teisių pažeidimas, kuris dėl jo žalos visuomenei priskiriamas prie visuomeninę reikšmę turinčių veikų. Kadangi smurtas artimoje aplinkoje yra opi problema, reikalaujanti atsakingo ir atidaus tyrimo, aktualu ir reikšminga yra atskleisti ne tik smurto artimoje aplinkoje sampratą, tačiau ir ikiteisminio tyrimo pareigūnams iškylančias problemas tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas. Smurtas artimoje aplinkoje priskiriamas prie latentinių nusikaltimų, t. y. prie faktiškai įgyvendintų, tačiau ne visada į registrą patenkančių nusikalstamų veikų. Ne visi smurto artimoje aplinkoje atvejai pranešami policijai, nėra žinomas tikslus smurto artimoje aplinkoje atvejų skaičius, tačiau numanoma, jog tai vienas dažniausiai paplitusių žmogaus teisių pažeidimų šiuolaikinėje visuomenėje.

Pagal apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą,[1] smurtas artimoje aplinkoje priskiriamas prie visuomeninę reikšmę turinčių veikų. Tai kompleksinė problema, turinti visapusiškai neigiamų pasekmių asmeniui, šeimai ir visai valstybei, nes ilgalaikės psichologinės ir emocinės smurto artimoje aplinkoje pasekmės atsiliepia visos visuomenės vystymuisi. Smurtą artimoje aplinkoje sąlygoja daug veiksnių: dažniausiai smurtauja išgėrę alkoholio asmenys, asmeninių konfliktų metu pagauti įniršio, pykčio ir nesusimąstydami, kad toks elgesys yra neetiškas ir nepriimtinas tiek kiekvienam asmeniui, tiek ir visai visuomenei. „Baudžiamoji atsakomybė yra taikoma už pavojingiausius konstitucinių vertybių pažeidimus – padarytas nusikalstamas veikas, kuriomis, be kita ko, gali būti kėsinamasi ir į kitas pamatines Konstitucijoje įtvirtintas vertybes – asmens fizinį ir psichinį neliečiamumą, gyvybę, sveikatą ir kt.“[2] Vadinasi yra aktualu ir svarbu įvertinti Lietuvoje esamą situaciją ir problematiką, susijusią su smurtu artimoje aplinkoje.

Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo įsigaliojimas lėmė tai, kad ikiteisminių tyrimų, kurie yra susiję su smurtu artimoje aplinkoje, skaičius kiekvienais metais vis didėja. Sparčiai didėjanti statistika parodo, kad privalu ieškoti būdų, kurie padėtų ikiteisminio tyrimo pareigūnams greitai, efektyviai ir operatyviai atlikti ikiteisminio tyrimo bylų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, tyrimą. Tačiau privalu pabrėžti, kad nėra konkrečios ir aiškiai apibrėžtos, specializuotos smurto artimoje aplinkoje tyrimo metodikos, kur būtų aprašyta privaloma pirminių ir tolimesnių ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimo eiga ir jų procesinis įforminimas bei nurodomi privalomi procesiniai veiksmai atliekant smurto artimoje aplinkoje bylų tyrimus.

[1] „Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas“, LRS, žiūrėta 2020 m. birželio 10 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.400334/asr

[2] Teismų praktikos smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose apžvalga, LAT, žiūrėta 2020 m. birželio 10 d., https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/baudziamuju-bylu-apzvalgos/68

Mokslinis naujumas. Nagrinėjant smurtą artimoje aplinkoje, pagrindinis dėmesys yra sutelktas į pačios nusikalstamos veikos, kaip reiškinio, analizę, daugiau dėmesio skiriama smurto artimoje aplinkoje prevencijai. Pabrėžtina, kad temos naujumą sąlygoja tai, kad smurto artimoje aplinkoje tyrimo ypatumai yra mažai nagrinėti mokslinėje literatūroje, todėl bus siekiama išanalizuoti pagrindines problemas, kurios kyla ikiteisminio tyrimo pareigūnams atliekant tyrimą dėl smurto artimoje aplinkoje, ir pateikti smurto artimoje aplinkoje tyrimo tobulinimo pasiūlymus.

Tiriama problema. Remiantis oficialios statistikos duomenimis, daugiausiai nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, yra kvalifikuojama pagal BK 140 str., taigi, asmenys, nukentėję nuo fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo, daugiausiai patiria fizinį smurtą. Magistro baigiamajame darbe apsiribota išnagrinėti tyrimo problemas, kurios atsiranda tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas pagal BK 140 str. 2 d. Kadangi pagal minėtą straipsnį yra daugiausiai pradedama ikiteisminių tyrimų, vadinasi, yra tikslinga orientuotis į tyrimo problemas, kurios dažniausiai kyla tiriant šios formos smurtą artimoje aplinkoje.

Taigi, pagrindiniai klausimai (tiriama problema): Kokių problemų kyla atliekant smurto artimoje aplinkoje tyrimus? Kaip pareigūnų įforminami procesiniai veiksmai įtakoja ikiteisminio tyrimo trukmę ir baigtį?

Tyrimo objektas. 2015-2020 m. smurto artimoje aplinkoje ikiteisminio tyrimo bylos dėl fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo.

Baigiamojo darbo reikšmė. Baigiamasis darbas reikšmingas tuo, kad atlikus ikiteisminio tyrimo bylų ir ikiteisminį tyrimą vykdančių pareigūnų anketinės apklausos analizę, bus nustatytos smurto artimoje aplinkoje tyrimo metu kylančios problemos. Išnagrinėjus problemas bus pateikti pasiūlymai, kurie galėtų padėti policijos vadovams gerinti smurto artimoje aplinkoje tyrimų kokybę bei tokiu būdu sumažinti nutrauktų ikiteisminių tyrimų skaičių.

Tyrimo tikslas – atskleisti smurto artimoje aplinkoje tyrimo ypatumus, nustatant problemas ir pasiūlant jų sprendimo būdus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti smurto artimoje aplinkoje sampratą.
2. Apibūdinti smurto artimoje aplinkoje baudžiamąją teisinę ir kriminalistinę charakteristikas.
3. Išanalizuoti 2012-2020 m. smurto artimoje aplinkoje statistinius duomenis, išskiriant dažniausiai pasitaikančią smurto formą.
4. Nustatyti pirminių ir tolimesnių tyrimo veiksmų ypatumus, tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas.

5. Atliekant ikiteisminio tyrimo bylų analizę nustatyti, kokios problemos kyla tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas.

6. Nustatyti tyrimo metu kylančias problemas, atliekant tyrėjų anketinės apklausos analizę.

Ginamasis teiginys – nepakankamas proceso šalių bendradarbiavimas su ikiteisminį tyrimą vykdančiais pareigūnais bei dideli pareigūnų darbo krūviai mažina procesinių veiksmų atlikimo ir įforminimo kokybę.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros, teisės aktų, dokumentų ir statistinių duomenų analizė, siekiant kuo informatyviau atskleisti smurto artimoje aplinkoje teorinius teisinius aspektus; pasirinktų smurto artimoje aplinkoje bylų analizė, atskleidžiant esmines ikiteisminių tyrimų problemas; anketavimas, atliekant ikiteisminio tyrimo pareigūnų apklausą, siekiant nustatyti problemas, kylančias tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas; lyginamoji analizė, aptariant pasirinktų smurto artimoje aplinkoje bylų ir tyrėjų apklausos duomenis; loginis metodas, siekiant aiškiai suformuoti apibendrinimus ir baigiamojo darbo išvadas**.**

Plačiau empirinio tyrimo metodologija aprašoma atskiroje darbo dalyje.

Darbo struktūra – baigiamąjį darbą sudaro įvadas ir keturi skyriai, išvados, pasiūlymai, naudotų šaltinių ir literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, priedai, patvirtinimas apie atlikto darbo savarankiškumą. Pirmame skyriuje pateikiama smurto artimoje aplinkoje samprata, baudžiamoji teisinė ir kriminalistinė charakteristikos. Antrame skyriuje pateikiami išanalizuoti smurto artimoje aplinkoje statistiniai duomenys. Trečiame skyriuje nustatyti policijos pareigūnų veiksmai reaguojant į pranešimus apie smurtą artimoje aplinkoje ir ikiteisminio tyrimo pirminiai ir tolimesni veiksmai. Ketvirtame skyriuje, remiantis ikiteisminio tyrimo bylų bei tyrimą atliekančių pareigūnų anketine apklausa, pagrindžiamas darbe išsikeltos problemos aktualumas. Darbe surinkta medžiaga ir atlikta praktikos analizė apibendrinami išvadose.

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

ANSAAĮ – Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas

BK – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas

BPK – Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas

Konstitucija – Lietuvos Respublikos Konstitucija

LR – Lietuvos Respublika

IRD prie LR VRM - Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos

VTAPĮ – Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas

Apskr. VPK – apskrities vyriausiasis policijos komisariatas

PK – policijos komisariatas

IT – ikiteisminis tyrimas

ES – Europos Sąjunga

pvz. - pavyzdžiui

d. – dalis

str. – straipsnis

žr. – žiūrėti

pan. – panašiai

nr. – numeris

proc. – procentai

1. SMURTO ARTIMOJE TEORINIAI TEISINIAI ASPEKTAI

Smurtas artimoje aplinkoje yra pasaulinė problema, kurią patiria įvairaus amžiaus, išsilavinimo, skirtingos socialinės padėties, tautybės, rasės žmonės. Tai itin svarbus reiškinys, kurį privalu analizuoti, kadangi visais atvejais smurtas artimoje aplinkoje sukelia neigiamas pasekmes, o smurtiniais veiksmais nukentėjusiam asmeniui padaroma žala.

Atsižvelgiant į šios problemos teorinius ir praktinius aspektus, atliekami moksliniai tyrimai, teikiamos rekomendacijos, kuriomis yra siekiama užkirsti kelią smurtui artimoje aplinkoje bei sumažinti šio reiškinio mastą.

1.1. Smurto artimoje aplinkoje samprata

Smurto artimoje aplinkoje reiškinys yra vienas dažniausiai paplitusių žmogaus teisių pažeidimų šiuolaikinėje visuomenėje[3]. Smurtą artimoje aplinkoje patiria moterys, vyrai bei vaikai. Tai yra ne tik neigiamas, dažnai analizuojamas reiškinys, tačiau ir pavojinga nusikalstama veika, dėl kurios asmuo, su smurtautoju susietas artimais ryšiais, patiria žalą[4]. Siekiant suvokti šio destruktyvaus reiškinio specifiką, tikslinga žinoti ir suprasti psichologinę smurtą patyrusių asmenų situaciją bei teisminę šio reiškinio vertinimo praktiką[5].

Lietuvoje 2011 m. gruodžio 15 d. įsigaliojo ANSAAĮ, kuris yra konkrečiai skirtas kovai su smurtu artimoje aplinkoje[6]. Smurtas artimoje aplinkoje - latentinis reiškinys ir sukeliantis neigiamą žalą visuomenei[7]. Įsigaliojus ANSAAĮ, jo pagrindu 2011 m. pradėjo veikti ir specializuotos pagalbos centrų tinklas, kuris teikia kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims[8]. Šiuo metu nusikalstamos veikos, kurios turi smurto artimoje aplinkoje nusikaltimo požymių, yra tiriamos nebe privataus kaltinimo tvarka (nuo 2017 m. spalio 1 d. BPK yra panaikintas privataus kaltinimo institutas[9]), o bendra tvarka, t. y. dėl tokių veikų

[3] Laima Kubilienė, ir Marija Norvaišaitė „Smurto artimoje aplinkoje ikiteisminio tyrimo eigą reglamentuojančių teisės aktų ir vidinės tvarkos dokumentų analizės ataskaita“, 5, file:///C:/Users/ProBook/Desktop/SAA%20literat%C5%ABra/analiz%C4%97s-ataskaita.pdf

[4] Laimutė Čaplikienė, ir Vilius Velička, „Smurto artimoje aplinkoje užkardymo praktika Lietuvoje ir Norvegijoje“, *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai 19(1)(2017):* 51-52, https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/35366/1/ISSN2029-5820_2017_N_19_1.PG_51-65.pdf

[5] Ilona Michailovič, „Kai kurie smurto artimoje aplinkoje aspektai socialinės kultūrinės lyties požiūriu“, *Kriminologijos studijos* 2 (2014): 155, https://www.zurnalai.vu.lt/kriminologijos-studijos/article/view/5092/3349

[6] „Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas“, *supra note,* 1.

[7] Laima Ruibytė, ir Vilius Velička, „Dirbančių ir būsimų policijos pareigūnų nuostatos į smurtas artimoje aplinkoje“, Mokslinių straipsnių rinkinys, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (7),* (2012): 166-167, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14881/Ruibyt%C4%972.pdf?sequence=1&isAllowed=y

[8] Ilona Michailovič ir kt. „Veiksmingo policijos ir kitų suinteresuotų institucijų bendradarbiavimo link: smurto artimoje aplinkoje atpažinimo, pagalbos ir prevencijos modelis“, *Mokslo studija,* Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2019: 20, https://teise.org/wp-content/uploads/2019/09/POSIB.pdf

[9] Mindaugas Bliuvas „Ar efektyviau ginsime savo pažeistas teises ir interesus?“, Cobalt, 2017 m. liepos 28 d., žiūrėta 2020 m. lapkričio 7 d., https://www.cobalt.legal/lt/naujienos-ir-renginiai/ar-efektyviau-ginsime-savo-pazeistas-teises-ir-interesus

yra atliekamas ikiteisminis tyrimas. Galima teigti, kad toks įstatymas Lietuvos nacionalinės teisės sistemoje buvo svarbus ir reikalingas, kadangi smurto artimoje aplinkoje reiškinys visais laikais yra aktuali ir didelė problema.

Analizuojant ANSAAĮ galima teigti, kad smurto artimoje aplinkoje samprata susideda iš tam tikrų dalių, t. y. paties smurto kaip fakto, artimos aplinkos, nukentėjusiojo bei smurtautojo (abiejų smurto akte dalyvavusių asmenų). Taip pat svarbu pabrėžti, kad visos dalys yra labai svarbios nustatant nusikalstamos veikos faktą, kadangi nesant vienai iš paminėtų dalių, negalima nustatyti, kad tai yra smurtas artimoje aplinkoje.

Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas nėra vienintelis įstatymas, kuriuo siekiama ginti asmenis nuo smurto artimoje aplinkoje. Greta jo yra ir baudžiamieji įstatymai bei kiti svarbūs teisės aktai, kuriuos tikslinga pristatyti. Pagal BK[10] nuostatas yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už smurtinius veiksmus artimoje aplinkoje, tačiau smurto artimoje aplinkoje reiškinys nėra išskirtas kaip atskira nusikalstama veika. Todėl atsižvelgiant į konkrečios nusikalstamos veikos aplinkybes, pobūdį, sudėtį, smurto formas (fizinį, seksualinį, psichologinį ar ekonominį) bei patiriamas pasekmes, yra nustatoma, pagal kokius kodekso straipsnius smurtas artimoje aplinkoje yra kvalifikuojamas.

Konstitucija[11] yra pagrindinis žmogaus teises ir laisves saugantis dokumentas Lietuvos Respublikoje. Smurtu artimoje aplinkoje yra kėsinamasi į žmogaus sveikatą, gyvybę, orumą, teises ir laisves. Konstitucijos 18 str. yra įtvirtinta, kad „žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės“, 19 str. reglamentuojama, kad „žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas“, 21 str. įtvirtinta, kad „žmogaus asmuo neliečiamas. Žmogaus orumą gina įstatymas. Draudžiama žmogų kankinti, žaloti, žeminti jo orumą, žiauriai su juo elgtis, taip pat nustatyti tokias bausmes [...].“[12] Visos žmogaus teisių ir laisvių nuostatos yra įtvirtintos nuo 18 iki 37 str. Kadangi pagal Konstitucijos nuostatas visi minėti veiksmai yra draudžiami, todėl visais atvejais smurtas artimoje aplinkoje yra nusikalstama veika, kurią įvykdęs asmuo turi būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.

Vaiko teisių konvencija[13] ir vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas[14] - tai vieni pagrindinių teisės aktų, ginančių vaikų teises. Šie teisės aktai yra svarbūs nustatant nusikalstamos veikos kvalifikavimo klausimus bei vertinant smurto artimoje aplinkoje atvejus.

---

[10] „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, Valstybės žinios, 2000-10-25, Nr. 89-2741, TAR, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr

[11] „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, Lietuvos aidas, 1992-11-10, Nr. 220-0, TAR, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr

[12] *Ibid.*

[13] „Vaiko teisių konvencija“, Valstybės žinios, 1995-07-21, Nr. 60-1501, LRS, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848

[14] „Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas“, Valstybės žinios, 1996-04-12, Nr. 33-807, TAR, https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C8205E261830/asr

Vaiko teisių konvencija ir VTAPĮ nustato vaikų teises, jų atsakomybes, taip pat reglamentuoja jų tėvų/globėjų teises, pareigas ir atsakomybes. Šiais teisės aktais siekiama užtikrinti vaikų gerovę ir teises, taip pat apsaugoti juos nuo nusikalstamų veiksmų artimoje aplinkoje. Vaiko teisių konvencijoje yra įtvirtinta, kad turi būti pranešami, išaiškinami ir tiriami smurto prieš vaikus atvejai bei esant būtinumui smurtavęs asmuo turi būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.[15] VTAPĮ 29 str. 1 d. ir 2 d. numatyta, kad vaikas turi būti apsaugotas nuo nusikalstamų veikų, kurios yra įtvirtintos BK bei nurodyta, kad vaikas taip pat yra saugomas nuo visų smurto formų, už kurį nenumatyta baudžiamoji atsakomybė, smurto demonstravimo vaikui bei kitų vaiko asmeninių ar turtinių teisių pažeidimų[16]. Tai reiškia, kad visais atvejais kompetentingos institucijos užtikrina vaikų apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje ir nedelsiant reaguoja į pranešimus esant galimam vaiko teisių pažeidimui.

Kitas svarbus dokumentas - Valstybinė smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 m. programa[17]. Tai programa, kuria siekiama plačiau supažindinti visuomenę su įvairiomis smurto artimoje aplinkoje formomis, jo sukeliamais padariniais bei siekiama mažinti smurto artimoje aplinkoje mastą.

Valstybinės smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 m. programos įgyvendinimo 2017-2020 metų veiksmų planas[18]. Tai programa, kuria siekiama užtikrinti pagalbos teikimą asmenims, kurie yra nukentėję nuo smurto artimoje aplinkoje, taip pat užtikrinti smurto artimoje aplinkoje prevenciją, visuomenės švietimą apie šio reiškinio žalą, atsakomybę už smurtinį elgesį bei tokio elgesio keitimo galimybes.

Galima teigti, kad pagrindinis teisės aktas reglamentuojantis smurtą artimoje aplinkoje yra ANSAAĮ, kuris Lietuvoje galioja nuo 2011 m. Šio įstatymo paskirtis yra ginti asmenis, kurie patiria smurtą artimoje aplinkoje, taip pat jame yra numatytas pagalbos valdymas ir organizavimas, kuris apima teisėsaugos institucijų veiksmus, bei reglamentuojama smurtą patyrusio asmens apsauga.

Kovai su smurtu artimoje aplinkoje didelę reikšmę turi ir anksčiau paminėti teisės aktai. Smurtiniai veiksmai pažeidžia žmogaus teises ir laisves, kurias gina Konstitucija. Taigi, vadovaujantis konstitucinėmis nuostatomis, kiekvienas pilietis turi būti apsaugotas nuo smurto artimoje aplinkoje, už kurį yra numatyta baudžiamoji atsakomybė.

---

[15] Ramunė Jakštienė, „Nukentėjusiųjų nuo smurto artimoje aplinkoje specialių apsaugos poreikių vertinimo procedūra“, *Jurisprudencija*, 24(2), (2017): 312, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15171/4708-10507-1-PB.pdf?sequence=1

[16] „Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas“, *supra note*, 14.

[17] „Valstybinė smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 m. programa“, 2014-06-02, Nr. 5986, TAR, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b2368b30ea2711e3abf5c17841df37a3?jfwid=q86m1vv95

[18] „Valstybinės smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 m. programos įgyvendinimo 2017-2020 metų veiksmų planas“, 2017-04-19, Nr. 6554, TAR, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f5a6ce10253a11e79f4996496b137f39/asr

Smurtas artimoje aplinkoje priskiriamas prie latentinių nusikaltimų - ne visada į registrą patenkančių nusikalstamų veikų. Nukentėję asmenys ne visada apie smurtą artimoje aplinkoje praneša policijai, kadangi smurtautojas ir nukentėjusysis dažnai yra susiję glaudžiais socialiniais, emociniais, ekonominiais ryšiais, pvz. yra sutuoktiniai, sugyventiniai, broliai ar seserys. Toks nukentėjusių asmenų poelgis gali skatinti pasikartojančio ir stiprėjančio smurto ratą, kurį sudaro vis agresyvesnis elgesys, smurto proveržis ir smurtautojo gailestis.[19] Vadinasi, galima daryti išvadą, kad neužfiksuojant, nepranešant ar kitaip neinformuojant apie smurtą artimoje aplinkoje, smurtautojas lieka nenubaustas, yra neįvykdomas teisingumas nukentėjusiojo asmens atžvilgiu, nėra žinomas tikslus smurto artimoje aplinkoje atvejų skaičius ir ateityje yra neužkertamas kelias smurto proveržiams.

Dažniausiai smurto šeimoje sąvoka atspindi ilgalaikius smurtautojo ir nukentėjusiojo santykius[20]. Svarbu pabrėžti, kad smurtą patyrę asmenys patiria ne tik fizinę, materialinę, tačiau ir psichologinę ar nematerialinę žalą bei ilgą laiką jaučia smurto artimoje aplinkoje neigiamas pasekmes, kurios įtakoja tolimesnį jų gyvenimą. Smurtas artimoje aplinkoje kenkia žmonių ir šeimų santykiams bei jų gerovei[21]. Asmenys, nukentėję nuo smurto artimoje aplinkoje, gali būti praradę socialinius įgūdžius, neįsilieti į darbo rinką, sunkiau prisitaikyti visuomenėje[22].

Kalbant apie smurto artimoje aplinkoje sampratą, svarbu yra išanalizuoti „Rekomendacijas dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje“, kurios nustato smurto (fizinio, seksualinio, psichologinio, ekonominio) esančius smurto atpažinimo kriterijus ir veiksmus įtarus, kad asmuo galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje[23]. Rekomendacijose įtvirtinta, kad „gali būti naudojamas vienos formos smurtas, tačiau dažniausiai pasitaiko keleto jų kombinacija, pvz., seksualinis smurtas prieš moterį naudojamas kartu su fiziniu ir psichologiniu smurtu. Smurtas artimoje aplinkoje atpažįstamas ne iš vieno, o iš kelių kriterijų, todėl būtina įvertinti smurto artimoje aplinkoje kriterijų visumą“.[24] Smurtas apima įvairias fizinės, seksualinės ir psichologinės prievartos formas bei taip pat yra žmogaus orumo ir teisių pažeidimas[25]. ANSAAĮ remiamasi anksčiau minėta smurto samprata ir smurtu artimoje aplinkoje pripažįstamas bet kokios formos smurtas,

[19] Kubilienė, ir Norvaišaitė, *supra note*, 3.
[20] Ilona Michailovič, „Kai kurie smurto šeimoje problematikos aspektai“, *Teisė,* 82 (2012): 28, https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/115/83
[21] Ilona Michailovič „Smurtinio elgesio kaitos svarba užkertant kelią smurtui artimoje aplinkoje“, *Teisė,* Vol. 114 (2020): 8, https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/16806/15918
[22] Kubilienė, ir Norvaišaitė, *supra note*, 3: 5-6.
[23] „Rekomendacijos socialinių paslaugų teikėjams ir vaiko teisių apsaugos specialistams dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje“, 1, http://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/seimos-politika/Rekomendacijos%20del%20smurto%20artimoje%20aplinkoje%20atpazinimo.pdf
[24] *Ibid*, 2-3.
[25] Michailovič, *op. cit.*, 10.

įskaitant fizinį, psichinį, seksualinį ir ekonominį, tačiau jų sampratos nėra atskleidžiamos. Dėl šių priežasčių tikslinga kiekvieną iš smurto formų aptarti plačiau.

- **Fizinis smurtas** – tai pavieniai arba pasikartojantys, ilgą laiką besitęsiantys veiksmai, kuriais tyčia siekiama padaryti žalą sveikatai, sukelti fizinį skausmą ar kitokias fizines kančias, atimti gyvybę[26]. Fizinis smurtas patiriamas šeimoje, yra labiausiai paplitusi smurto forma moterų atžvilgiu[27]. Smurto artimoje aplinkoje atvejais už fizinį smurtą BK yra numatyta atsakomybė - 129 str. 2 d. 3 p., 135 str. 2 d. 3 p., 138 str. 2 d. 3 p., 140 str. 2 d.

- **Seksualinis smurtas** – kėsinimasis į seksualinio apsisprendimo laisvę. Seksualinis smurtas šeimose išryškėja tokiomis formomis kaip vertimas nusirengti, santykiauti prieš asmens valią ar su kitais asmenimis, vertimas stebėti ir (ar) kartoti pornografinius veiksmus bei kita bet kokia situacija, kai kažkas priverstas dalyvauti nepageidaujamoje, nesaugioje arba žeminančio pobūdžio seksualinėje veikloje.[28]

- **Psichologinis smurtas** (emocinis, verbalinis) – tai sąmoningai daromas tyčinis poveikis kito asmens psichikai. Ši smurto forma yra sunkiausiai atpažįstama ir nustatoma, nes ji nepalieka žymių ant kūno ir pasekmės dažniausiai pasireiškia ne iš karto. Psichologinis smurtas siejamas su grubia kritika, menkinimu, asmens plūdimu, jo keikimu, šaukimu, grasinimu, gėdinimu, žeminimu, patyčiomis, agresyvumu, nukreiptu į nukentėjusįjį, ir žodiniu užgauliojimu.[29] Grasinimai BK yra kriminalizuoti: „1) kaip savarankiška nusikalstama veika (BK 145 str.); 2) kaip nusikalstamos veikos padarymo, vertimo elgtis prieš savo valią būdas (pvz.: BK 148, 149, 150, 151 str.)".[30]

- **Ekonominis smurtas** – tai smurtautojo tikslingai kuriama aukos ekonominė priklausomybė nuo jo tam, kad šis galėtų kontroliuoti auką. Ši smurto forma iš kitų išsiskiria tuo, kad jo padariniai nėra matomi ir akivaizdūs kitiems asmenims, kadangi smurtautojas palaipsniui kontroliuodamas aukos turimus resursus, tokiu būdu atima galią jai pasipriešinti, priimti savarankiškus sprendimus. Ekonominis smurtas gali būti įvairių formų: neretai asmeniui neleidžiama dirbti arba, jeigu dirbama, iš jo atimamas uždarbis, kontroliuojamas šeimos biudžetas, vienvaldiškai priimami finansiniai sprendimai ir pan.[31]

---

[26] „Rekomendacijos socialinių paslaugų teikėjams ir vaiko teisių apsaugos specialistams dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje", *supra note*, 23: 1-3.
[27] Michailovič, *supra note*, 20: 29.
[28] „Rekomendacijos socialinių paslaugų teikėjams ir vaiko teisių apsaugos specialistams dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje", *op. cit.*
[29] „Rekomendacijos mokykloms dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje", LRS, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/9f84cf8078e311e7aefae747e4b63286?jfwid=5w7avlv91
[30] Teismų praktikos smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose apžvalga, *supra note*, 2:14.
[31] „Rekomendacijos socialinių paslaugų teikėjams ir vaiko teisių apsaugos specialistams dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje", *op. cit.*, 2-4.

Smurtas artimoje aplinkoje gali pasireikšti įvairiomis formomis. Kiekviena forma tarpusavyje gali būti susijusios ir viena kitą papildyti. Kaip pvz.: ekonominis smurtas, kuris pasireiškia aukai darant psichologinį poveikį (atiminėjant pinigus, neleidžiant dirbti ir pan.). Esant tokiai situacijai plečiasi smurto artimoje aplinkoje reiškinys. Kiekvienos formos pasireiškimas priklauso nuo smurtautojo atliekamų veiksmų, kuriais jis siekia paveikti kitą asmenį. Smurtas artimoje aplinkoje gali prasidėti ir nuo žodinio konflikto tarp smurtautojo ir nukentėjusiojo, ir nuo grubių, tyčinių veiksmų, kurie yra atliekami prieš kito asmens valią. Neretai žodinis konfliktas, kuriuo smurtautojas psichologiškai siekia paveikti auką, pereina prie fizinių veiksmų (fizinio smurto) ar netgi seksualinės prievartos (seksualinio smurto). Smurto artimoje aplinkoje atvejais labiausiai yra paplitęs fizinis smurtas, rečiau psichologinis, seksualinis, ekonominis.

„Smurtas šeimoje apima vyro smurtavimą prieš žmoną, žmonos [...] prieš vyrą, tėvų – prieš vaikus ir, atvirkščiai, smurtą tarp brolių, seserų, senelių, partnerių ir pan.“[32]. „Daugiausiai nuo smurto nukenčia moterys, tada vaikai ir vyrai. Tyrimų duomenimis, kas trečia moteris Lietuvoje yra nukentėjusi nuo smurto šeimoje“.[33] Vis daugėja atvejų, kai yra smurtaujama ne tik prieš moteris, vaikus, tačiau ir prieš kartu gyvenančius giminaičius: brolius, seseris, tėvus ar senelius[34]. Pvz.: Vilniaus regiono apylinkės teismo baudžiamojoje byloje Nr. 1-1118-405/209 nurodoma, kad konfliktas tarp anūko ir senelės kilo todėl, kad senelė jam priekaištavo, kad jis yra neblaivus ir būdamas išgėręs alkoholio paprašė jos pinigų, tačiau senelei pasakius, kad pinigų neduos, anūkas prieš senelę ėmė smurtauti ir sukėlė jai fizinį skausmą.[35]

Nepriklausomai nuo to, kokia yra smurto forma, visais atvejais, smurtas artimoje aplinkoje yra netinkamas, destruktyvus elgesys. Smurtiniai veiksmai sukelia skausmą, o tai matančius asmenis traumuoja psichologiškai, ypatingai yra traumuojami mažamečiai bei nepilnamečiai vaikai, kurie mato, kaip prieš jų tėvą ar motiną yra smurtaujama. Smurtiniai veiksmai prieš kitą asmenį yra nepateisinami, netoleruojami ir įstatymiškai draudžiami, užtraukiantys smurtaujančiam asmeniui baudžiamąją atsakomybę.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad svarbu yra žinoti smurto formų atpažinimo kriterijus ir veiksmus bei jas atskirti. Nepriklausomai nuo smurto formos, visais atvejais tai yra ilgalaikiai ir pasikartojantys veiksmai, sukeliantys neigiamas pasekmes, kurios daro įtaką tolimesniam nukentėjusiojo asmens gyvenimui.

---

[32] Michailovič, *supra note*, 20.

[33] „Smurtas artimoje aplinkoje – problema, kurią reikia spręsti“, *Lietuvos Teismai*, 2017 m. spalio 31 d., https://www.teismai.lt/lt/naujienos/teismu-sistemos-naujienos/smurtas-artimoje-aplinkoje-problema-kuria-reikia-spresti/5162

[34] *Ibid.*

[35] „Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. liepos 16 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1118-405/2019“, https://eteismai.lt/byla/40276300699911/1-1118-405/2019?word=t%C4%97vai%20seneliai

1.2. Baudžiamoji teisinė smurto artimoje aplinkoje charakteristika

Remiantis teismų praktika pagal BK 2 straipsnio (jame suformuluotos pagrindinės baudžiamosios atsakomybės nuostatos) 3 dalį asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir tik jeigu veikos padarymo metu iš jo buvo galima reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio. Tai reiškia, kad baudžiamoji atsakomybė kyla tik tada, kai Baudžiamajame kodekse numatyta veika padaroma viena įstatyme nustatytų kaltės formų, t. y. tyčinis arba neatsargus baudžiamojo įstatymo uždraustos veikos padarymas gali būti baudžiamosios atsakomybės pagrindas. To paties straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį. Nusikalstamos veikos sudėtis – baudžiamajame įstatyme numatytų objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių, kurie apibūdina pavojingą veiką kaip tam tikrą nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą, visuma. Jei veikoje nėra bent vieno iš šių požymių, joje nėra ir nusikalstamos veikos sudėties požymių.[36] Taigi, galima teigti, kad įstatymiškai yra draudžiami pavojingi, teisiškai nepriimtini veiksmai, kuriuos sąmoningai, tyčia arba neatsargiai atlikęs asmuo suvokė pasekmes, ir jeigu jis yra pripažintas kaltu bei padaryti veiksmai atitinka baudžiamojo įstatymo numatytą nusikaltimo sudėtį, tokiu atveju asmuo už padarytą nusikalstamą veiką atsako pagal galiojančius teisės aktus.

Baudžiamoji teisinė nusikalstamų veikų charakteristika yra nusikalstamų veikų sudėtis. Nusikalstamos veikos sudėties požymiai yra skirstomi į objektyviuosius ir subjektyviuosius nusikalstamos veikos sudėties požymius.[37] Taigi, bendrai nusikaltimo objektu yra laikomas teisinis gėris, vertybės, į kurias buvo nukreipta pavojinga veika. Šias vertybes įstatymų leidėjas apsaugo baudžiamuoju įstatymu. Nusikaltimo objektyvioji pusė pasireiškia per baudžiamojo įstatymo saugomas vertybes, pavojingą veiką (asmens elgesį ar poelgį), nusikalstamos veikos dalyką, padarymo būdą, laiką, vietą ir priemones, nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes, pavojingas pasekmes, priežastinį ryšį tarp pavojingos veikos ir pavojingų pasekmių bei asmens trauktino baudžiamojon atsakomybėn, amžių.[38] Taigi, analizuojant nusikaltimo objektyviąją pusę, reikia identifikuoti požymius, apibūdinančius nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes, kurie apibūdina asmenį, padariusį nusikalstamą veiką. Nusikalstamos veikos subjektas yra tas, kas padaro nusikaltimą, pažeidžia baudžiamosios teisės normas. Tai yra asmuo, kuris savo

[36] „Kauno apygardos teismo 2019 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-165-348/2019“, https://e-teismai.lt/byla/200553228494111/1A-165-348/2019

[37] Vytautas Piesliakas, *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai* (Vilnius: Justitia, 2006), 180.

[38] *Ibid*, 181.

veiksmais padaro priešingą teisei veiką. Nusikaltimo subjektyvioji pusė yra identifikuojama nustatant asmens pakaltinamumą, kaltę, nusikaltimo padarymo tikslą bei motyvą.[39]

Nusikaltimo sudėties elementai yra įrodinėjami ne tiesiogiai, o per nusikaltimo sudėties požymius, kurie būtinai yra priskiriami kuriam nors nusikaltimo sudėties elementui[40]. Kiekviena nusikalstama veika turi turėti tam tikrus požymius, pagal kuriuos yra identifikuojamas nusikaltimas, kurį įvykdęs asmuo yra patraukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Vadinasi, esant kiekvienam skirtingam nusikalstamos veikos atvejui, gali skirtis ir jos sudėties požymiai. Tačiau „[...] kiekvienoje byloje privalu įrodyti, į kokias vertybes pasikėsino kaltinamasis, kuo pasireiškė jo veika, kokių padarinių kilo dėl veikos ir ar jie atitinka padarinius, už kuriuos įstatyme numatyta baudžiamoji atsakomybė, ar yra priežastinis padarytos veikos ir kilusių pavojingų padarinių ryšys, ar kaltinamasis sulaukęs įstatymo numatyto baudžiamosios atsakomybės amžiaus, ar jis pakaltinamas, ar jis kaltas“.[41]

Kaip jau buvo minėta anksčiau, smurtas artimoje aplinkoje yra nusikalstama veika, kurią norint tinkamai įvertinti, pirmiausiai reikia atsižvelgti į jo sudėtį. Taigi, kalbant apie baudžiamąją teisinę smurto artimoje aplinkoje charakteristiką, galima teigti, kad ją sudaro kiekvienos nusikalstamos veikos sudėties objektyvieji ir subjektyvieji požymiai. Toliau tikslinga išanalizuoti smurto artimoje aplinkoje nusikaltimo sudėtį, t. y nusikaltimo objektą ir objektyviąją nusikalstamos veikos pusę.

Nusikaltimo objektą (įstatymo saugomą gėrį, vertybę) galima nustatyti iš skyriaus, kuriame yra analizuojamas BK straipsnis, pavadinimo[42]: akivaizdu, kad smurto artimoje aplinkoje atvejais nusikaltimo objektas yra žmogaus sveikata ir gyvybė. Visais atvejais tai bus nukentėjusysis, prieš kurį buvo smurtaujama fizine, psichologine, seksualine ar ekonomine smurto artimoje aplinkoje forma ir kėsinamasi į įstatymo saugomą gėrį – to asmens sveikatą ir gyvybę.

Objektyvioji nusikalstamos veikos pusė, t. y. pavojingos veikos, draudžiamo asmens poelgio požymiai yra aprašomi BK straipsnių dispozicijose[43]. Taigi, smurto artimoje aplinkoje atvejais yra svarbu nustatyti, už kokias asmens padarytas veikas, veiksmus, yra numatyta baudžiamoji atsakomybė: veiksmai, kuriais buvo nužudytas artimasis giminaitis arba šeimos narys (BK 129 str. 3 d.); veiksmai, kuriais buvo sužalotas ar susargdintas žmogus, jeigu dėl to nukentėjęs asmuo prarado nedidelę dalį profesinio ar bendro darbingumo arba ilgai sirgo (BK 138 str. 1 d.); nesunkiai sužalojo ar susargdino savo artimąjį giminaitį ar šeimos narį (BK 138

[39] Piesliakas, *supra note*, 37: 181.
[40] Vytautas Piesliakas, *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį* (Vilnius: Lietuvos policijos akademija, 1996), 36.
[41] Piesliakas, *op. cit.*, 182.
[42] *Ibid*, 184.
[43] *Ibid*, 185.

str. 2 d. 3 p.); veiksmai, kuriais buvo sužalotas ar susargdintas žmogus, jeigu dėl to nukentėjęs asmuo neteko regos, klausos, kalbos, vaisingumo, nėštumo ar kitaip buvo sunkiai suluošintas, susirgo sunkia nepagydoma ar ilgai trunkančia liga, realiai gresiančia gyvybei ar stipriai sutrikdančia žmogaus psichiką, arba prarado didelę dalį profesinio ar bendro darbingumo, arba buvo nepataisomai subjaurotas nukentėjusio asmens kūnas (BK 135 str. 1 d.); sunkiai sužalojo ar susargdino savo artimąjį giminaitį ar šeimos narį (BK 135 str. 2 d. 3 p.); asmuo, kuris naudodamas fizinį smurtą, t. y. mušdamas ar kitaip smurtaudamas sukėlė žmogui fizinį skausmą arba nežymiai jį sužalojo ar trumpam susargdino (BK 140 str. 1 d.), ir tokius veiksmus padarė savo artimajam giminaičiui ar šeimos nariui (BK 140 str. 2 d.); grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti asmens sveikatą, jeigu buvo pakankamas pagrindas manyti, kad grasinimai gali būti realiai įvykdyti (BK 145 str. 1 d.); terorizavimas grasinant susprogdinti, padegti ar padaryti kitokią pavojingą gyvybei, sveikatai ar turtui veiką arba sistemingai bauginant asmenį naudojant psichinę prievartą (BK 145 str. 2 d.).[44]

Svarbu atsižvelgti į baudžiamojon atsakomybėn trauktino asmens amžių, kuris nors ir BK specialiosios dalies straipsnių dispozicijose niekada neaprašomas, tačiau visoms nusikalstamų veikų sudėtims formuluojamas BK 13 straipsnyje[45]:

- nusikalstamos veikos subjektas visais atvejais yra asmuo, kuris smurtauja artimoje aplinkoje, t. y. prieš savo artimuosius giminaičius ar šeimos narius. Toks asmuo yra vadinamas smurtautoju.

- subjektyviosios pusės pakaltinamumo požymis bylose yra „[...] nustatomas tik tais atvejais, kai kyla asmens psichinės būsenos pavojingos veikos padarymo metu klausimas“[46]. Nustatant nusikalstamos veikos sudėties subjektyvųjį kaltės požymį, BK yra įtvirtinta tokia nuostata, „[...] kad baudžiamoji atsakomybė paprastai kyla tik už tyčines veikas, jei pačiame įstatyme nepasakyta kitaip“[47]. Pagal BK 15 str. 1 d. nusikaltimas laikomas tyčiniu tada, kai jis padarytas tiesiogine arba netiesiogine tyčia. Pvz.: „BK 140 straipsnyje numatyta nusikalstama veika, objektyviai pasireiškianti mušimu ar kitokiu smurtavimu, t. y. poveikiu žmogaus kūnui, sukeliant žmogui fizinį skausmą arba nežymiai jį sužalojant ar trumpam susargdinant, yra tyčinis nusikaltimas. Nusikaltimas laikomas padarytu tyčia, jeigu darydamas veiką asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė šios veikos pavojingus padarinius ir tų padarinių norėjo arba sąmoningai leido jiems atsirasti [...]. Fizinis skausmas dažniausiai sukeliamas

[44] Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, Valstybės žinios, *supra note,* 10.
[45] Piesliakas, *supra note,* 37: 185.
[46] *Ibid,* 186.
[47] *Ibid.*

veikiant tiesiogine tyčia, nes kaltininkas, mušdamas ar kitaip smurtaudamas, to ir siekia (nori), arba šis veikos padarinys yra neišvengiamas“.[48]

Šios specifikos nusikalstama veika pasireiškia „[...] subjektyviai – tiesiogine ar netiesiogine tyčia – suprantant, kad dėl konkretaus fizinio smurto – pavojingos veikos – gali kilti atitinkami padariniai (fizinis skausmas asmeniui, jo nežymus sužalojimas ar trumpalaikis susargdinimas), ir jų siekiant, arba nors ir nesiekiant šių konkrečių padarinių, bet sąmoningai leidžiant jiems atsirasti“[49]. Baudžiamajai atsakomybei kilti pagal BK 140 str. 2 d. yra atsižvelgiama į fizinį poveikį darančio asmens tikslus ir kitas aplinkybes, rodančias atliktų veiksmų pavojingumą ir kilusio skausmo tikrumą[50]. Taigi, smurtautojas darydamas nusikaltimą, t. y. smurtaudamas prieš savo artimąjį giminaitį dažniausiai veikia tiesiogine tyčia, t. y. supranta, numato, kad dėl daromos konkrečios veikos gali kilti atitinkami padariniai ir jų siekia bei nori, arba nors ir nesiekia padarinių, tačiau sąmoningai leidžia jiems atsirasti.

Kiekvienu atveju gilinantis ir analizuojant, ar konkreti veika turi visus nusikalstamos veikos sudėties požymius, taip pat verta pabrėžti, kad tikslinga ir svarbu yra nustatyti ir kitas įvairias smurto artimoje aplinkoje aplinkybes, tokias kaip:

- įvykio aplinkybes – ar toks elgesys yra atleistinas, ar taip galima ir yra įprasta elgtis, kaip jis gali būti aiškinamas pagal aplinkybes;
- nusikalstamos veikos padarymo vietą, būdą ir įrankius, kuriais smurtautojas galėjo sužaloti kito asmens kūną bei gyvybei svarbius organus;
- nusikalstamų (neleistinų) veiksmų įtemptumą bei intensyvumą ir kokios priežastys sąlygojo tų veiksmų nutraukimą;
- tarpusavio santykius tarp nukentėjusiojo ir smurtautojo, smurto artimoje aplinkoje konflikto metu bei prieš ir po įvykio;
- nukentėjusiojo suvokimą ir elgesį į prieš jį nukreiptus smurtautojo veiksmus;
- smurtautojo tyčios vientisumą, kryptingumą, kokie buvo nusikalstamos veikos padarymo tikslai ir motyvai.[51]

Taigi, nustatant nusikaltimo sudėties požymius, labai svarbu konkrečiai, detaliai ir atidžiai išanalizuoti kiekvieną požymį atskirai ir bendrai visus kartu. Svarbu nustatyti, kaip smurtautojas ir nukentėjusysis aiškina buvusio įvykio aplinkybes, taip pat ir visas kitas

[48] „Kauno apygardos teismo 2019 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-165-348/2019“, *supra note*, 36.
[49] „Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. vasario 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-135-674/2019“, https://eteismai.lt/byla/141856974078044/1-135-674/2019?word=smurtas%20artimoje
[50] „Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2018 m. gegužės 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-180-689/2018“, https://eteismai.lt/byla/167687829573958/2K-180-689/2018
[51] Kristina Grinevičiūtė, „Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo ir BK 140 straipsnyje numatyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmių probleminiai aspektai“, *Jurisprudencija* 21(2) (2014): 604, https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/download/2269/2079

objektyvias ir subjektyvias aplinkybes, t. y. reikia remtis ir subjektyviuoju kriterijumi - konkrečia nukentėjusiojo samprata, ir objektyviuoju kriterijumi - fizinio poveikio gebėjimu paveikti kitą asmenį bei kitomis aplinkybėmis. Svarbu ir būtina analizuoti, ar padaryta žala, ar pakankamas atliktų veiksmų pavojingumas, ar yra pakankamai tai įrodančių duomenų.[52] Pagal minėtas ir kitas aplinkybes nustačius nusikalstamos veikos sudėtį, yra vertinama, pagal kokius baudžiamojo kodekso straipsnius asmuo turi būti baudžiamas. Smurto artimoje aplinkoje atvejais nusikaltimo objektas visada yra asmens (nukentėjusiojo) sveikata ir gyvybė, o nusikalstamos veikos subjektas yra smurtautojas, kuris įvairiomis formomis smurtauja prieš savo artimuosius giminaičius ar šeimos narius.

Baudžiamojo įstatymo taikymas priklauso nuo visų nusikalstamos sudėties požymių. Baudžiamoji atsakomybė taikoma tik tuo atveju, kai smurtautojo elgesio neteisėtumas siekia būtiną baudžiamosios atsakomybės taikymui pavojingumo laipsnį, taip pat taikoma atsižvelgiant į sukelto skausmo intensyvumą ir stiprumą bei skausmo keliamą pavojų nukentėjusiojo sveikatai ar gyvybei[53].

Smurto artimoje aplinkoje nusikaltimo sudėties požymių vertinimas nėra lengvas procesas. Taip yra todėl, kad ne visada yra paprasta atskleisti smurto artimoje aplinkoje faktą, kadangi ne visos smurto artimoje aplinkoje formos yra akivaizdžios, išskyrus fizinį smurtą ir kai kuriais atvejais - seksualinį smurtą. Tokiu atveju sunkėja pačios nusikalstamos veikos kaip fakto įrodymas, o kartais kai kurios smurto artimoje aplinkoje formos gali būti ir nenustatytos. Svarbu pabrėžti, kad nesant bent vieno nusikalstamos veikos sudėties požymio, veika pagal konkrečią sudėtį negali būti kvalifikuojama, o asmuo negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn.[54]

Apibendrinant smurto artimoje aplinkoje nusikaltimo sudėties požymius, galima teigti, kad visais atvejais, aiškinantis konkretaus nusikaltimo padarymo aplinkybes, turi būti identifikuojami visi nusikalstamos veikos sudėties objektyvieji ir subjektyvieji požymiai. Tai yra labai svarbu, kadangi atskleidus, įrodžius ir konstatavus kiekvieną sudėties požymį, nusikaltimą padaręs asmuo yra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.

1.3. Kriminalistinė smurto artimoje aplinkoje charakteristika

Kriminalistinę nusikaltimų charakteristiką sudaro informacija apie nusikalstamos veikos elementus, kuri padeda atskleisti nusikaltimo padarymo procesą ir jo dėsningumus[55]. Remiantis bendra kriminalistinės charakteristikos samprata, galima teigti, kad smurto artimoje aplinkoje

[52] Grinevičiūtė, *supra note,* 51: 601-604.
[53] *Ibid,* 600-601.
[54] Paulius Veršekys, „Nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata ir ją lemiantys veiksniai“, *Teisė* 82 (2012): 199, https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/download/126/94/
[55] Ryšardas Burda ir kt., *Kriminalistikos taktika ir metodika. Mokomasis leidinys nuotolinėms studijoms* (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004), 86.

kriminalistinė charakteristika - tai duomenų, turinčių pažintinę – tiriamąją reikšmę apie smurtą artimoje aplinkoje sistema, kuri padeda efektyviai spręsti smurto artimoje aplinkoje atskleidimo bei tyrimo uždavinius.

Kaip buvo minėta anksčiau, nusikaltimo sudėtį sudaro keturi elementai: nusikaltimo objektas ir objektyvioji nusikaltimo pusė, nusikaltimo subjektas ir subjektyvioji nusikaltimo pusė. Minėti elementai kriminalistikos tikslais iš baudžiamosios teisės nusikaltimo sudėties transformuojasi į tokius kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos elementus:

- nusikaltimo objektas - pasikėsinimo dalykas ir (arba) nukentėjusysis nuo nusikaltimo;
- objektyvioji nusikaltimo pusė - nusikaltimo būdas;
- nusikaltimo subjektas - asmuo padaręs nusikaltimą;
- subjektyvioji nusikaltimo pusė - nusikaltimo situacija.[56]

Toliau šie kriminalistinę nusikaltimų charakteristiką sudarantys elementai bus analizuojami penkiasdešimties smurto artimoje aplinkoje ikiteisminio tyrimo bylų kontekste pagal nusikalstamos veikos požymius, numatytus BK 140 str. 2 d.

Asmuo padaręs nusikaltimą – kaip nurodyta aukščiau, nusikaltimo sudėties subjektas kriminalistikos tikslais yra transformuojamas į asmenį, padariusį nusikalstamą veiką. „Nusikaltimo subjektas – tai fizinis (o dabar jau ir juridinis), pakaltinamas, sulaukęs atitinkamo amžiaus asmuo. Kriminalistiniu požiūriu nusikaltimo ištyrimui svarbu, kas tas asmuo yra padaręs nusikalstamą veiką“.[57] Smurto artimoje aplinkoje atveju nusikalstamos veikos subjektas - tik fizinis asmuo, kuris yra nusikaltimo objekto artimasis giminaitis ar šeimos narys. Pažymėtina, kad pagal BK 140 str. 2 d. asmuo už padarytą veiką atsako nuo 16 metų amžiaus.

Remiantis atliktos ikiteisminio tyrimo bylų analizės duomenimis, galima daryti išvadą, kad 92 proc. atvejų smurto artimoje aplinkoje subjektais buvo vyrai, 8 proc. atvejų - moterys. Galima daryti prielaidą, kad dažniausiai smurtauja vyrai todėl, kad smurtiniai nusikaltimai yra glaudžiai siejami su fizine smurtautojo jėga[58]. Ikiteisminio tyrimo bylų analizė atskleidė, kad asmenys dažniausiai smurtauja būdami apsvaigę nuo alkoholio. Bylų analizė rodo, kad 96 proc. atvejų smurtautojas buvo apsvaigęs nuo alkoholio, kas reiškia, kad ši aplinkybė yra sunkinanti įtariamojo padėtį, kadangi apsvaigimas nuo alkoholio turi įtakos nusikalstamos veikos padarymui. Taigi, galima teigti, kad šią nusikalstamą veiką dažniau padaro vyrai, būdami apsvaigę nuo alkoholio.

[56] Snieguolė Matulienė, ir Samuelis Kuklianskis, „Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos samprata“, *Jurisprudencija*, 29, (21) (2002): 50, https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3581/3373
[57] *Ibid*, 52.
[58] *Ibid*, 53.

Kaip rodo atlikta ikiteisminio tyrimo bylų analizė, daugiau nei pusę atvejų, t. y. 56 proc. buvo smurtauta prieš savo sugyventinę, su kuria įtariamasis kartu gyveno ir vedė bendrą ūkį. Toliau smurtautojo santykiai su nukentėjusiuoju buvo nustatyti sekančiai: 18 proc. atvejų smurtas buvo panaudotas prieš savo žmoną, 14 proc. atvejų artimoje aplinkoje smurtavo sūnus prieš savo mamą, 6 proc. smurtavo sūnus prieš tėvą, 2 proc. dukra prieš savo mamą, 2 proc. brolis prieš seserį, 2 proc. seserys viena prieš kitą. Vadinasi, galima teigti, kad dažniausiai smurtauja sugyventiniai, kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį.

Pagal BK 140 str. 2 d. numatytą nusikaltimą, dažniausiai, t. y. 36 proc. atvejų smurtavo asmenys nuo 31 iki 40 metų amžiaus, po vienodai (24 proc.) atvejų smurtautojo amžius buvo nuo 41 metų iki 50 metų bei 50 metų ir daugiau, 12 proc. smurtautojų amžius buvo nuo 25 iki 30 metų ir 4 proc. - nuo 18 iki 24 metų. Vadinasi, atsižvelgiant į gautus rezultatus, galima teigti, kad dažniausiai smurtauja asmenys nuo 31 iki 50 metų ir daugiau, tai reiškia, kad smurtas artimoje aplinkoje yra labiausiai paplitęs tarp vidutinio amžiaus žmonių.

Bylų analizės duomenimis, 52 proc. atvejų šį nusikaltimą padarę asmenys artimoje aplinkoje smurtavo pirmą kartą, tačiau 48 proc. atvejų asmenys buvo anksčiau teisti už nusikaltimus, susijusius su smurtu artimoje aplinkoje. Vadinasi, galima daryti išvadą, kad tose pačiose šeimose smurtas artimoje aplinkoje neretai yra pasikartojantis.

Kitas itin svarbus kriminalistinės charakteristikos elementas – **nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjęs asmuo**, kuris kriminalistikoje yra transformuojamas iš nusikaltimo sudėties objekto, į kurį buvo nukreipta nusikalstama veika. Kaip teigia S. Matulienė ir S. Kuklianskis, nusikalstamos veikos tyrimo metu iš nukentėjusiųjų yra gaunama pirminė informacija, kuri yra labai svarbi ir nepakeičiama, kadangi ši informacija padeda nustatyti nusikaltimo padarymo motyvus ir kitas svarbias aplinkybes. Nukentėjusysis, kaip kriminalistinės charakteristikos elementas, apibūdina fizinį asmenį, į kurį buvo kėsintasi, atskleidžiant jo gyvenimo būdą, ryšius ir kitas reikšmingas aplinkybes.[59]

Pagal BK 140 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas nuostatas, smurto artimoje aplinkoje atveju, nukentėjusysis yra fizinis asmuo, kuris pagal kvalifikuojantį požymį smurtavo prieš savo artimąjį giminaitį ar šeimos narį, tokiu būdu sukeldamas fizinį skausmą ar nežymų sveikatos sutrikdymą. Atlikta ikiteisminio tyrimo bylų analizė parodė, kad dažniausiai nuo smurto artimoje aplinkoje nukenčia moteriškos lyties atstovės. Didžioji dauguma, t. y. 92 proc. tokiose bylose nukentėjusiosios buvo moterys, o 8 proc. vyrai.

Praktinė bylų analizė parodė, kad nusikalstamos veikos padarymo metu nukentėjusiojo santykiai su smurtautoju buvo: 56 proc. atvejų nukentėjusieji buvo smurtautojo sugyventinė (-is), 22 proc. smurtautojo tėvai, 18 proc. žmona arba sutuoktinis ir 4 proc. atvejų smurtautojo brolis

[59] Matulienė ir Kuklianskis *supra note,* 56: 56.

arba sesė. Pažymėtina, kad nukentėjusysis ir smurtautojas kaip sugyventiniai, vedantys bendrą ūkį, vidutiniškai kartu gyvena 9,5 metų, kas rodo, kad smurtas artimoje aplinkoje vyrauja tarp ilgą laiką kartu gyvenančių asmenų. Nukentėjusysis ir smurtautojas 52 proc. atvejų turėjo bendrų vaikų. Taigi, gauti atsakymai leidžia daryti išvadą, kad smurto artimoje aplinkoje atvejais dažniausiai nukenčia moteriškos lyties atstovės nuo savo sugyventinių.

Dažniausiai, t. y. 40 proc. atvejų nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjo asmenys, kuriems buvo 50 metų ir daugiau, 24 proc. atvejų nukentėjusiųjų amžius buvo nuo 41 iki 50 metų, toliau nukentėjusiųjų amžius nustatytas sekančiai: 16 proc. atvejų - nuo 25 iki 30 metų, 14 proc.- nuo 31 iki 40 metų, 6 proc. - nuo 18 iki 24 metų. Galima daryti išvadą, kad dažniausiai nukenčia vyresnio amžiaus žmonės.

Nustatyta, kad įvykio metu ne tik smurtautojai būna apsvaigę nuo alkoholio, tačiau ir nukentėjusieji. 60 proc. atvejų nukentėjusieji įvykio metu buvo apsvaigę nuo alkoholio ir 40 proc. buvo blaivūs. Taigi, galima teigti, kad alkoholis daro neigiamą įtaką ir sąlygoja nusikalstamos veikos atsiradimą.

Nusikaltimo būdas – reikšmingas kriminalistinės charakteristikos elementas, kuris kriminalistiniu požiūriu transformuojamas remiantis baudžiamosios teisės nusikaltimo sudėties objektyviąja puse. Nusikaltimo būdo struktūrą sudaro veiksmų, kuriais rengiamas daromas ir slepiamas nusikaltimas, sistema.[60] Analizuojant ikiteisminio tyrimo bylas pastebėta, kad smurtautojai nusikaltimo darymui neatlikdavo jokių parengiamųjų veiksmų, t. y. smurtas suplanuotas iš anksto nebūdavo. Beveik visi smurto artimoje aplinkoje atvejai įvykdyti be pasiruošimo, spontaniškai ir staiga, vadinasi, nusikaltimo subjektas pasirinkdavo vieną iš nusikaltimo būdo struktūros veiksmų – veikos darymo būdą. Dažniausiai ikiteisminio tyrimo bylose konflikto pradžia tarp smurtautojo ir nukentėjusiojo įvardijama kaip „žodinio konflikto metu“, kas reiškia, kad konfliktas yra nenumatytas ir netikėtas.

Pastebėtina, kad smurtautojas pasirinktų dviejų dalių nusikaltimo būdo struktūrą – pasirengimą ir darymą, darymą ir slėpimą, pasitaiko labai retai, tačiau analizuojant ikiteisminio tyrimo bylas pasitaikė, jog tos dvi dalys buvo darymas ir slėpimas. 2 proc. atvejų buvo, kai smurtautojas norėdamas nuslėpti nusikaltimą, po jo įvykdymo grasino nukentėjusiajai, kad ją sužalos dar stipriau ir tada pats pasikars, jeigu ši apie įvykį praneš policijos pareigūnams (šiuo atveju nukentėjusioji į teisėsaugą dėl smurto kreipėsi ne iš karto). Kad smurtautojas pasirinktų trijų dalių – rengimosi, darymo ir slėpimo - būdo struktūrą, nepasitaikė nei vienoje analizuojamoje byloje.

[60] Snieguolė Matulienė „Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika nusikaltimų tyrimo metodikoje: teorinių ir praktinių problemų šiuolaikinė interpretacija“, (daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2004), 51-60, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16097/Matuliene_disertacija.pdf?sequence=1&isAllowed=y

BK 140 straipsnio 1 dalyje reglamentuota, kad asmuo sukelia fizinį skausmą ar nežymų sveikatos sutrikdymą kitam asmeniui jį „mušdamas ar kitaip smurtaudamas“[61]. Atlikta ikiteisminio tyrimo bylų analizė parodė, kad 10 proc. atvejų smurto metu buvo naudoti įrankiai, tokie kaip pjovimo grandinė pjūklui, šluota – šepetys, porcelianinė lėkštė, žibintuvėlis, kiaurasamtis.

Sukeltas fizinis skausmas ar nežymus sveikatos sutrikdymas artimajam giminaičiui ar šeimos nariui dažniausiai – 34,3 proc. atvejų buvo padarytas suduodant kumščiu į veidą, 11,9 proc. atvejų - smaugiant. Toliau rezultatai nustatyti sekančiai: po lygiai – 10,4 proc. atvejų įtariamasis prieš nukentėjusįjį smurtavo jį spardant ir sugriebiant už plaukų, po lygiai - 9 proc. atvejų suduodant kumščiu į kūną ir kitais būdais, tokiais kaip apmėtant daiktais, sugriebiant rankomis už krūtinės ir stumdant, suimant už pečių ir pastumiant į stiklo šukes, po lygiai - 7,5 proc. atvejų laužiant ranką ir suduodant daiktu į kūną.

Dažniausiai, t.y. 72 proc. atvejų smurtautojas pasirinko vieną veikos padarymo būdą, o 28 proc. atvejų - kelis veikos padarymo būdus, kurie buvo derinami tarpusavyje: suduodant kumščiu į veidą ir kartu laužiant rankas, spardant, suduodant kumščiu į kūną, smaugiant, sugriebiant už plaukų, spardant ir sugriebiant už plaukų. Galima teigti, kad smurtas artimoje aplinkoje dažniausiai įvyksta spontaniškai, suduodant kumščiu į veidą, smaugiant ar trenkiant su atsitiktinai po ranka pakliuvusiu daiktu.

Paskutinis kriminalistinės charakteristikos elementas – tai **nusikaltimo situacija**, kuri apibūdinama kaip „į nusikaltimą įtrauktų asmenų santykių įvairovės visuma prieš nusikalstamą veiką, ją darant ir padarius nusikalstamą veiką“[62]. Į nusikaltimo situaciją įeina nusikaltimo padarymo vieta, laikas, nusikaltimo pobūdis ir nusikaltimo dalyvių skaičius. Paminėtina, kad smurto artimoje aplinkoje veikas dažniausiai padaro vienas asmuo, mušdamas ar kitaip smurtaudamas prieš kitą savo artimąjį giminaitį ar šeimos narį, kuris jau būna žinomas.

Remiantis atlikta ikiteisminio tyrimo bylų analize pagal vietovę, dažniausia, t. y. 50 proc. atvejų smurto artimoje aplinkoje vieta yra miestas, 40 proc. atvejų - kaimas ir 10 proc. atvejų - miestelis. Galima daryti prielaidą, kad dažniausiai yra smurtaujama mieste, kadangi miesto vietovėje gyvena daugiau žmonių, yra daugiau pramogų bei laisvalaikio praleidimo vietų.

Analizuojant bylas pagal metų laiką, nustatyta, kad dažniausiai yra smurtaujama pavasario ir rudens laikotarpiais. Atlikta ikiteisminio tyrimo bylų analizė rodo, kad po lygiai - 26 proc. atvejų - buvo smurtaujama pavasarį ir 26 proc. atvejų – rudenį. Po 24 proc. atvejų smurtas pasireiškė žiemos ir vasaros metų laikais. Pagal mėnesio dienas dažniausiai yra smurtaujama nuo

[61] „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *supra note,* 10.
[62] Matulienė ir Kuklianskis, *supra note*, 56: 54.

10 iki 20 mėnesio dienos. Galima daryti išvadą, kad labiausiai smurtas artimoje aplinkoje suintensyvėja po gyventojų atlyginimų gavimo dienos.

Daugiausiai – 44 proc. atvejų - buvo smurtaujama vakare nuo 18 iki 21 valandos. Toliau rezultatai pasiskirstė sekančiai: 30 proc. atvejų smurtas pasireiškė dienos metu nuo 11 iki 17 valandos, 20 proc. atvejų - nakties metu nuo 22 iki 5 valandos ir 6 proc. - ryte nuo 6 iki 10 valandos. Taigi, atlikta ikiteisminio tyrimo bylų analizė leidžia daryti išvadą, kad dažniausiai yra smurtaujama pavasario ir rudens laikotarpiais nuo 10 iki 20 mėnesio dienos; paroje - vakaro metu nuo 18 iki 21 valandos.

Apibendrinant galima teigti, kad žinios apie smurto artimoje aplinkoje kriminalistinę charakteristiką gali būti vertinamos kaip veiksminga orientuojanti informacija, nurodanti svarbius nusikaltimų tyrimo orientyrus. Smurto artimoje aplinkoje kriminalistinės charakteristikos išmanymas ikiteisminio tyrimo pareigūnui padeda kelti tipines šio nusikaltimo versijas, išsamiai ir sėkmingai tirti šio pobūdžio nusikalstamas veikas bei kryptingiau organizuoti tolimesnį nusikalstamos veikos tyrimą.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad smurto artimoje aplinkoje formos yra įvairios – fizinis, psichologinis, seksualinis ir ekonominis smurtas. Lietuvoje labiausiai paplitusi yra fizinio smurto forma, nuo kurio daugiausiai nukenčia moteriškos lyties atstovės. Nustatyti baudžiamosios teisinės charakteristikos požymius smurto artimoje aplinkoje tyrimuose yra labai svarbu, kadangi atskleidus, įrodžius ir konstatavus kiekvieną sudėties požymį, nusikaltimą padaręs asmuo yra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Kriminalistinė charakteristika tyrėjui padeda nuosekliai organizuoti smurto artimoje aplinkoje tyrimus.

2. SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE STATISTIKOS ANALIZĖ

Smurtas artimoje aplinkoje vyrauja šeimose ir paliečia pačias jautriausias žmogaus vertybes, kadangi įvairių formų smurtą naudoja patys artimiausi žmonės, kuriais nukentėjusysis labiausiai pasitiki. Kiekvienais metais vis didėjantis pranešimų ir pradedamų ikiteisminių tyrimų skaičius dėl smurto artimoje aplinkoje rodo, kad tai aktuali problema, dėl ko nukentėję asmenys patiria įvairaus masto sužalojimus, kartais yra net ir nužudomi. Esant šioms aplinkybėms, šią problema reikalinga spręsti, kadangi atliekant smurtinius veiksmus prieš savo artimąjį giminaitį ar šeimos narį, kyla reali grėsmė jų sveikatai ir gyvybei.

Siekiant magistro darbe įvertinti smurto artimoje aplinkoje paplitimą bei šio reiškinio specifiką, šiame darbo skyriuje atliekama statistinių duomenų apžvalga, analizuojami pagrindiniai kriterijai, susiję su smurtu artimoje aplinkoje.

„Remiantis 2014 metais Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros [...] atlikta apklausa, kurioje dalyvavo 42 tūkst. moterų iš 28 ES valstybių, beveik kas ketvirta moteris Lietuvoje teigia patyrusi vienos ar kitos rūšies smurtą, o nuo fizinio ar seksualinio partnerio smurto kenčia 24 proc. Lietuvos moterų“.[63] Labiausiai moterų atžvilgiu paplitusi smurto forma yra fizinis smurtas patiriamas artimoje aplinkoje[64]. Kas ketvirtoje Lietuvos šeimoje nors kartą vyko fizinio smurto proveržis[65]. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros 2014 m. tyrimo duomenimis, 62 mln. moterų patiria smurtą artimoje aplinkoje, o smurtaujant 12 moterų kasdien yra nužudomos[66]. Vadinasi, galima teigti, kad smurtas artimoje aplinkoje yra ne tik dažnas, sukeliantis įvairaus pobūdžio sužalojimus, tačiau ir žmonių gyvybes atimantis reiškinys.

Įsigaliojus ANSAAĮ, buvo priimti BK tokie pakeitimai, kad prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui pačiam nustačius nusikalstamos veikos požymius, šiuo atveju smurto artimoje aplinkoje požymius, ikiteisminis tyrimas yra pradedamas pagal faktą. Tai reiškia, kad nepriklausomai nuo to, nukentėjusysis pageidauja ar ne, ikiteisminis tyrimas yra pradedamas ir tokiu atveju nėra būtinas nukentėjusiojo skundas arba jo teisėto atstovo pareiškimas.

Nuo 2012 m. sausio 1 d. policijos registruojamų įvykių registre sukurtas naujas įvykių tipas – „Smurtas artimoje aplinkoje“. Nuo 2012 m. sausio 1 d. IRD prie LR VRM pateikia detalius statistinius duomenis apie smurtą artimoje aplinkoje, išskiriant dvi formas – duomenis apie ikiteisminio tyrimo įtaigose užregistruotus asmenis, nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje bei duomenis apie ikiteisminio tyrimo įstaigose

[63] Michailovič, *supra note,* 21: 9.
[64] Michailovič, *supra note*, 20: 29.
[65] Jūratė Šeduikienė, „Pagalba smurto artimoje aplinkoje aukai: problemos, pasiekimai, iššūkiai“, (pranešimas konferencijoje, 2020 m. balandžio 23 d.), https://policija.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/viesosios-tvarkos-ir-gyventoju-saugumo-uztikrinimas/smurtas-artimoje-aplinkoje/smurtas-artimoje-aplinkoje-konferencijos/visuomenes-nepakantumas-smurtui-auga
[66] Laima Vaigė, „Smurto prieš moteris prevencija: nacionalinės teisės spragos“, *Jurisprudencija* 23(1) (2016): 90.

užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje. Galima teigti, kad esantys statistiniai duomenys leidžia įvertinti šio reiškinio paplitimą Lietuvoje.

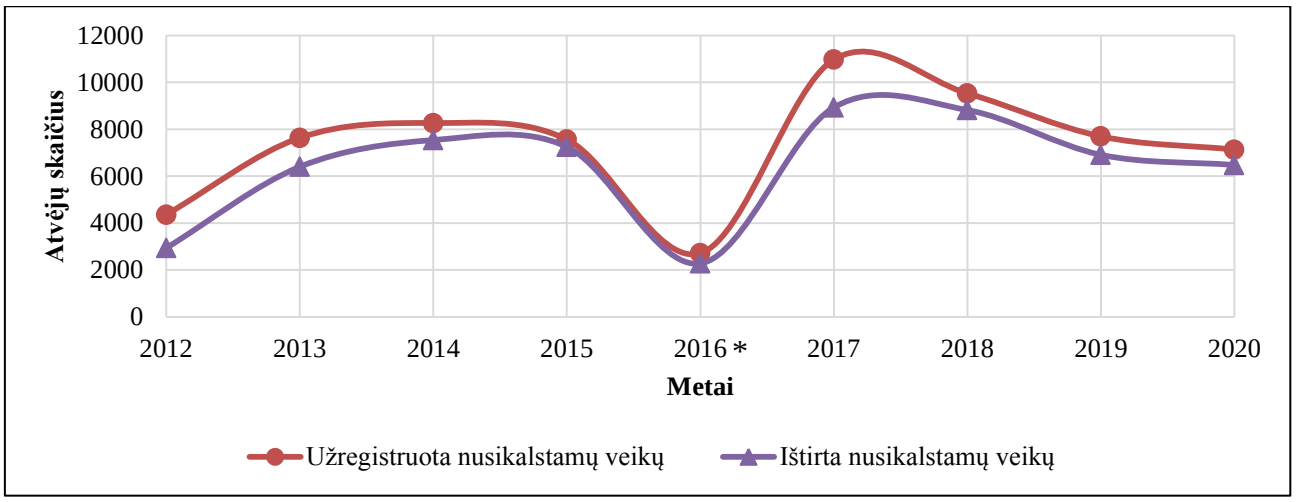
Kiekvienais metais policijoje užregistruotų pranešimų dėl smurto artimoje aplinkoje skaičius sparčiai didėja ir išlieka aukšto lygio, tačiau pastebėtina, kad tik dalis užregistruotų pranešimų yra perduodama pradėti ikiteisminius tyrimus (žr. priedas Nr. 1).

Analizuojant oficialiai gautus duomenis (žr. priedas Nr. 1)[67], galima teigti, kad 2012 m. užregistruotų pranešimų dėl smurto artimoje aplinkoje buvo 2,4 karto daugiau nei pradėta ikiteisminių tyrimų, o 2020 m. užregistruotų pranešimų skaičius yra net 8,2 karto didesnis nei pradėtų ikiteisminių tyrimų. Tokie statistiniai duomenys leidžia daryti išvadą, kad nors kiekvienais metais pranešimų dėl galimo smurto vis didėja, tačiau pradedamų ikiteisminių tyrimų skaičius proporcingai išlieka panašus. Vadinasi, kiekvienais metais daugėja konfliktų artimoje aplinkoje.

Remiantis surinktais statistikos duomenimis (žr. pav. Nr. 1),[68] 2017 m. užregistruota daugiausia – net 10973 nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje. Tais pačiais metais yra ir didžiausias ištirtų nusikalstamų veikų skaičius – 8929. Baudžiamųjų bylų ištiriamumas siekia 81,4 proc. Daugiau nuo 2018-2020 m. užregistruotų ir ištirtų nusikalstamų veikų skaičius tendencingai mažėja. 2018 m. užregistruotos 9530 veikos, o iš jų ištirtos 8818 veikos, bylų ištiriamumas - 92,5 proc. 2019 m. užregistruotos 7695 veikos, o iš jų ištirtos 6908 veikos, bylų ištiriamumas - 89,8 proc. 2020 m. užregistruotos 7133 veikos, o iš jų ištirtos 6475 veikos, bylų ištiriamumas - 90,8 proc.

[67] Statistiniai duomenys apie smurtą artimoje aplinkoje ir smurtą prieš moteris, https://lygybe.lt/data/public/uploads/2020/03/smurto-statistika-2020-03-05.pdf Oficialios statistikos portalo smurto artimoje aplinkoje statistikos duomenys, https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R0077#/

[68] IRD prie LR VRM statistiniai duomenys, 2012-2020 m., https://ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1?year=2020&period=1-12&group=162, Statistiniai duomenys apie smurtą artimoje aplinkoje ir smurtą prieš moteris, https://lygybe.lt/data/public/uploads/2020/03/smurto-statistika-2020-03-05.pdf Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ataskaitos, https://policija.lrv.lt/lt/administracine-informacija/ataskaitos Oficialios statistikos portalo smurto artimoje aplinkoje statistika, https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R0077#/

***1 pav.* Užregistruotų ir ištirtų nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, statistiniai duomenys (2012-2020 m.)**

***-** nepilni duomenys iš IRD prie LR VRM, kadangi sistema 2016 m. buvo naujinama ir pertvarkoma
Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal IRD prie LR VRM 2012-2020 m. statistinius duomenis

Atlikta oficialios statistikos duomenų analizė parodė, kad palyginus užregistruotų ir ištiriamų nusikalstamų veikų skaičių, yra aukštas baudžiamųjų bylų ištiriamumo procentas, tai rodo gerai atliekamą teisėsaugos institucijų darbą ištiriant nusikalstamas veikas, susijusias su smurtu artimoje aplinkoje. Taip pat tai rodo efektyvų tarpinstitucinį bendradarbiavimą, kadangi tiriant smurto artimoje aplinkoje atvejus tarpusavyje bendradarbiauja įvairios institucijos, o tarpinstitucinis bendradarbiavimas yra veiksminga priemonė, siekiant sumažinti smurtą artimoje aplinkoje.[69]

Daugiausiai nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje yra kvalifikuojama pagal BK 129, 135, 138, 140 ir 145 str. (žr. priedas Nr. 2). Daugiausiai nusikalstamų smurtinių veikų yra kvalifikuojama pagal BK 140 str., asmenys dažniausiai nukenčia nuo fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo, pvz.: 2020 m. buvo užfiksuoti 92 proc. nukentėjusiųjų pagal BK 140 str. Lyginant 2012 m. ir 2020 m. statistinius duomenis, asmenų, nukentėjusių nuo fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo, skaičius išaugo 2,13 karto. Svarbu nurodyti ir tai, kad asmenų, kurie artimoje aplinkoje nukentėjo pagal BK 138 str. (nesunkus sveikatos sutrikdymas), skaičius, lyginant 2012 m. su 2020 m., sumažėjo 16,4%. Verta atkreipti dėmesį, kad nuo 2016 m. iki 2018 m. nukentėjusių asmenų pagal BK 140 str. ir 145 str. skaičius aktyviai padidėjo, o nuo 2018 m. iki 2020 m. - ženkliai sumažėjo. Analizuojant statistinius duomenis, galima daryti išvadą, kad vis dažniau ikiteisminiai tyrimai pradedami pagal BK 140 str., t. y. tik užfiksavus fizinius sužalojimus.

[69] Gediminas Bučiūnas, ir Vilius Velička „Keitimasis informacija ir tarpinstitucinis bendradarbiavimas tiriat smurto artimoje aplinkoje atvejus“, Mokslinių straipsnių rinkinys *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka,* 2017 (18): 179, https://www3.mruni.eu/ojs/vsvt/article/view/5630

Smurtas artimoje aplinkoje pasireiškia įvairiomis formomis, tačiau dažniausiai asmenys patiria fizinį smurtą (žr. lentelė Nr. 2).

Metai	Smurto forma				
	Turtinę žalą	Fizinį smurtą	Seksualinę prievartą	Psichologinę prievartą	Nepriežiūrą
2012	31	3168	14	293	2
2013	43	4925	18	403	3
2014	42	4632	13	443	8
2015	25	4630	9	376	6
2016	43	3423	18	298	9
2017	197	5330	23	563	25
2018	178	6996	33	660	39
2019	190	5956	25	387	45
2020	149	4796	27	172	34

2 lentelė. **Smurto artimoje aplinkoje formos**

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal IRD prie LR VRM 2012-2020 m. statistinius duomenis

Remiantis oficialios statistikos duomenimis (žr. 2 lentelę ir priedą Nr. 2) atitinkamai daugiausia nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje yra kvalifikuojama pagal BK 140 str., taigi asmenys nukentėję nuo fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo dažniausiai patiria fizinį smurtą. Lyginant 2012 m. ir 2020 m. duomenis, asmenų, patyrusių fizinį smurtą skaičius išaugo 1,51 karto. „Remiantis Didžiosios Britanijos nusikaltimų ataskaitos duomenimis, net 72 proc. smurto šeimoje epizodų pasibaigia fiziniu sužalojimu“[70]. Bendrame pasiskirstymo pagal smurto formas kontekste, fizinio smurto vidurkio 2012-2020 m. laikotarpiu procentinė išraiška yra 90,2 proc. Antra pagal dažnumą pasitaikanti smurto forma – psichologinė prievarta, kurią vidutiniškai patiria 7,4 proc. nukentėjusiųjų. Svarbu įvertinti ir tai, kad analizuojamu 2012-2020 m. laikotarpiu asmenų, patyrusių turtinę žalą yra 1,7 proc., seksualinę prievartą 0,37 proc., nepriežiūrą 0,32 proc. Tokie statistiniai duomenys leidžia daryti prielaidą, kad asmenys, nukentėję nuo smurto artimoje aplinkoje, dažniausiai patiria fizinį smurtą bei psichologinę prievartą.

[70] Lilija Henrika Vasiliauskienė, Evelina Dirmotaitė, ir Zuzana Vasiliauskaitė „Metodinės rekomendacijos specializuotos pagalbos centrų darbuotojams, savanoriams bei apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą įgyvendinančių institucijų darbuotojams ir specialistams“, Kaunas, Spaustuvė spaudos praktika, (2017): 80, https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/seimos-politika/Metodin%C4%97s%20rekomendacijos%202018.pdf

Atlikta oficialios statistikos duomenų analizė (žr. priedas Nr. 3)[71] parodė, kad smurtą artimoje aplinkoje patiria vis daugiau žmonių, kurių skaičius nuo 2012 m. iki 2020 m. išaugo 1,99 karto. Smurto artimoje aplinkoje aukomis dažniausiai tampa moterys, analizuojamu laikotarpiu nuo 2012 m. iki 2020 m. nukentėjusių moterų skaičius išaugo 1,77 karto. Verta atkreipti dėmesį į tai, kad nuo 2016 m. iki 2018 m. nukentėjusių moterų skaičius padidėjo 2,24 karto, o vėlesniais metais skaičius tendencingai mažėjo. Smurtą artimoje aplinkoje patiria ir vyrai, kurių skaičius minėtu laikotarpiu išaugo 2,66 karto. Tokie statistiniai duomenys leidžia daryti prielaidą, kad nuo smurto artimoje aplinkoje kenčia asmenys, nepriklausomai nuo jų lyties, tačiau visgi akivaizdžiai statistika parodo, kad dažniausiai yra smurtaujama prieš moteris. Verta paminėti, kad neatsižvelgiant į statistinius duomenis, smurtas artimoje aplinkoje yra priskiriamas prie latentinių nusikaltimų, kurie ne visada patenka į registrą, nes dažnai nukentėjusieji į teisėsaugos institucijas iš viso nesikreipia, kadangi šias nusikalstamas veikas padaro jų artimi giminaičiai ar šeimos nariai.

Remiantis oficialios statistikos duomenimis (žr. priedą Nr. 4) galima teigti, kad smurtą artimoje aplinkoje patiria ne tik suaugusieji, bet ir vaikai. Dažniausiai smurtas artimoje aplinkoje pasireiškia prieš moteris, tačiau vis dažniau fiksuojami atvejai, kai abu tėvai smurtauja prieš savo vaikus[72]. Nukentėjusių nuo smurto artimoje aplinkoje vaikų skaičius 2012-2020 m. laikotarpiu išaugo 1,86 karto. Svarbu pažymėti ir tai, kad ne tik nukentėjusių suaugusiųjų, bet ir nuketėjusiųjų vaikų skaičius 2016-2017 m. aktyviai išaugo - 2,5 karto, o 2017-2020 m. pastebimas tendencingas mažėjimas - 43,44 proc. Vaikų lyties atžvilgiu pastebimas 4,5 proc. didesnis mergaičių, nukentėjusių nuo smurto artimoje aplinkoje, skaičius. Visgi nuo smurto artimoje aplinkoje dažniau nukenčia mergaitės nei berniukai. Tam gali turėti įtakos tai, kad mergaitės jautresnės, paklusnesnės, turi mažiau fizinių galimybių apsiginti nei berniukai.

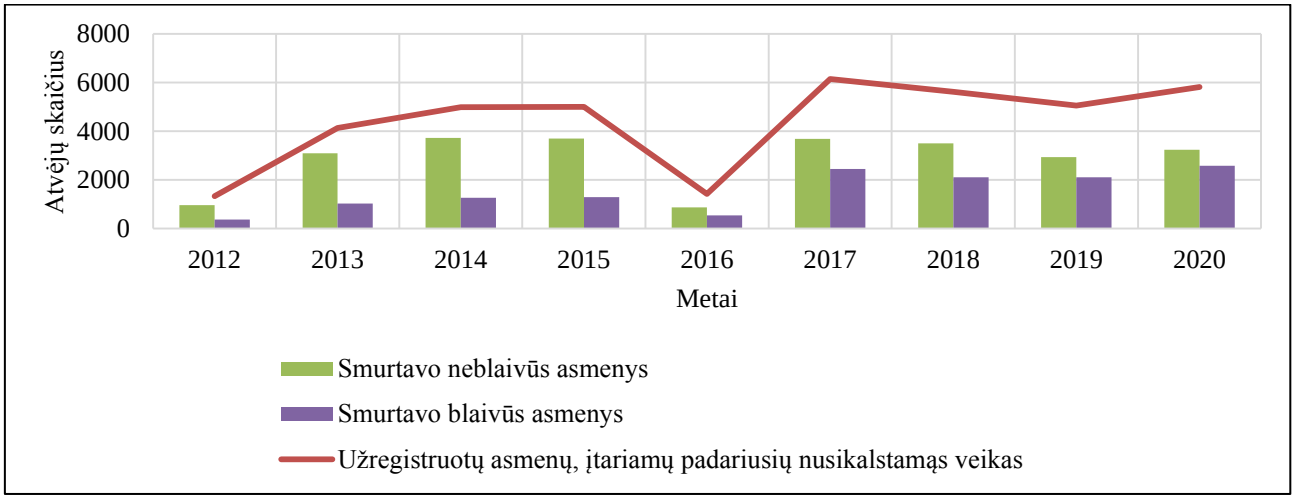
Smurtas artimoje aplinkoje egzistuoja visur – ir viešose vietose, ir šeimoje[73]. Pagal gyvenamąją vietą – ir mieste, ir kaime. Statistinių duomenų analizė (žr. priedą Nr. 5) atskleidžia, kad smurtas artimoje aplinkoje daugiau yra paplitęs mieste nei kaime. Nuo smurto artimoje aplinkoje 2020 m. nukentėjo 7338 žmonės, 61 proc. jų buvo miesto gyventojai. Tam įtaką gali daryti įvairios priežastys: mieste gyvena daugiau žmonių nei kaime, taip pat mieste yra daugiau laisvalaikio praleidimo vietų, įvairių pramogų ir pan. Vertinant analizuojamo laikotarpio (2012-2020 m.) asmenų, nukentėjusių nuo smurto artimoje aplinkoje atvejus pagal gyvenamąją vietą, išryškėjo, kad mieste jų skaičius išaugo 2,36 karto, o kaime - 1,56 karto.

[71] IRD prie LR VRM statistiniai duomenys, 2012-2020 m., https://ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1?year=2020&period=1-12&group=162

[72] Ilona Michailovič, „Moterų nusikalstamo elgesio problematika“, *Teisė* 93 (2014): 86, https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/download/5077/5222/0

[73] Lolita Stulginskienė, *Smurtas artimoje aplinkoje*, (Trakai: Lietuvos policijos mokykla, 2014): 9.

Neretai nesaikingas alkoholio vartojimas daro didelę įtaką smurto artimoje aplinkoje proveržiams, kadangi alkoholio išgėrusiam asmeniui tampa sunkiau kontroliuoti savo agresyvius impulsus[74]. Anot psichoterapeuto O. Lapino, dažnai neblaivūs smurtautojai bando pateisinti savo smurtinį elgesį „suversdami“ kaltę alkoholiui. Tačiau, kaip nurodo O. Lapinas, alkoholis nėra smurto priežastis, pastarojo pagalba yra tik nuslopinama savikontrolė, o tada jau smurtautojas pradeda jaustis bei elgtis laisvai, t. y. taip, kaip jam diktuoja jo jausmai ir impulsai.[75]

***2 pav.* Smurtautojų pasiskirstymas pagal blaivumą**

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal IRD prie LR VRM 2012-2020 m. statistinius duomenis

Remiantis oficialios statistikos duomenimis (žr. priedą Nr. 6), galima teigti, kad 1,87 karto daugiau artimoje aplinkoje smurtaujančių yra neblaivių asmenų negu blaivių. Kiekvienais metais užregistruotų neblaivių smurtaujančių asmenų skaičius artimoje aplinkoje yra vis didėjantis, o analizuojamu laikotarpiu nuo 2012-2020 m. šis skaičius padidėjo net 3,35 karto. Galima daryti prielaidą, kad nesaikingas alkoholio vartojimas daro didelę įtaką smurtinių veiksmų proveržiui.

Atsižvelgiant į smurtaujančių asmenų pasiskirstymą pagal lytį (žr. priedas Nr. 6), iš statistinių duomenų 2012-2020 m. analizės, matyti, kad dauguma smurtautojų, kurie yra įtariami padarę nusikalstamas veikas, susijusias su smurtu artimoje aplinkoje, yra vyrai. Akivaizdu, kad vyrai įvairiomis formomis yra linkę smurtauti prieš moteris. Smurtas artimoje aplinkoje pasireiškia agresyviu elgesiu, o dažniausiai smurtauja stipresnis prieš silpnesnį. Vyro smurtas prieš žmoną (sugyventinę) dėl savo paplitimo ir pasikartojančio pobūdžio yra rimčiausia smurto forma, kuri apima įvairaus sunkumo smurtinius fizinius veiksmus[76]. Tačiau verta pabrėžti, kad analizuojamu laikotarpiu (2012-2020 m.) 9,68 karto padidėjo smurtaujančių moterų skaičius. Tokių rodiklių priežastys gali būti labai įvairios, pvz.: moterys aktyviai pradėjo gintis pačios

[74] Gintaras Chomentauskas, Edita Dereškevičiūtė, ir Dovilė Murauskienė, *Smurtas artimoje aplinkoje. Atpažinimas, pagalba, prevencija*, (Vilnius: UAB Žmogaus studijų centras, 2017), 19.
[75] Stulginskienė, *supra note*, 73: 29.
[76] Stulginskienė *supra note*, 73.

smurtaudamos prieš vyrus, taip pat įtaką galėjo padaryti griežtesnis smurto artimoje aplinkoje reglamentavimas.

Remiantis oficialios statistikos duomenimis (žr. priedą Nr. 7), galima teigti, kad kaltinamieji (įtariamieji) asmenys pakartotinai padaro nusikalstamas veikas, susijusias su smurtu artimoje aplinkoje. Dažniausiai kaltinamieji (įtariamieji) pakartotinai padaro tos pačios rūšies nusikalstamą veiką, taip pat pakartotinai smurtauja tada, kai jų atžvilgiu jau yra priimtas apkaltinamasis nuosprendis, bausmės vykdymas yra atidėtas ar yra atleidžiami nuo baudžiamosios atsakomybės, kai kaltininkas ir nukentėjęs asmuo susitaiko. Smurtas artimoje aplinkoje yra sisteminis, ciklišKai pasikartojantis reiškinys[77]. Tai rodo, kad kaltinamieji (įtariamieji) asmenys nusikalstamas veikas padaro ir būdami recidyvistais ar pripažinti pavojingais recidyvistais. Tokie rodikliai įgalina formuoti prielaidą, kad smurtas artimoje aplinkoje yra pasikartojanti nusikalstama veika.

Atlikta oficialios statistikos duomenų analizė parodė, kad kiekvienais metais daugėja pranešimų apie smurtą artimoje aplinkoje, daugiau pradedama ikiteisminių tyrimų, o tai rodo, kad visuomenė tampa vis labiau nepakanti smurtautojams ir nukentėjusieji vis dažniau kreipiasi į teisėsaugos institucijas. Atsižvelgiant į oficialios statistikos duomenis, galima daryti prielaidą, kad dažniausiai nukentėjusieji patiria fizinį smurtą, o daugiausiai nusikalstamų veikų kvalifikuojama pagal BK 140 str. 2 d., kas rodo, kad patyrus fizinį skausmą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, dažniausiai yra nustatomi ant asmens kūno sužalojimai. Kadangi daugiausiai nusikalstamų veikų kvalifikuojama pagal BK 140 str. 2 d., todėl tikslinga praktinėje dalyje analizuoti problemas, kurios kyla atliekant smurto artimoje aplinkoje tyrimus pagal BK 140 str. 2 d.

[77] Vasiliauskienė, Dirmotaitė, ir Vasiliauskaitė, *supra note*, 70: 34.

3. SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE TYRIMO METODIKA

Kriminalistikos nusikalstamų veikų tyrimo metodikoje yra sutelktos kriminalistikos žinios, rekomendacijos, kurios taikomos tiriant atskiras nusikalstamų veikų rūšis. Kriminalistikos tyrimo metodika, apibendrindama atskirų nusikalstamų veikų rūšių tyrimo praktiką, padeda tyrėjui veiksmingiau ir kryptingiau atlikti savo darbą.[78] Taigi, galima daryti prielaidą, kad tyrėjams suteikiant kriminalistinių žinių ir rekomendacijų yra efektyviai pasiekiami baudžiamojo proceso kodekse numatyti tikslai.

Konkrečios nusikalstamos veikos tyrimo metodiką sudaro du struktūriniai elementai:

- „pirminiai ikiteisminio tyrimo veiksmai ir kitokie [...] veiksmai;
- tolesni tyrimo veiksmai“[79].

Taigi, galima teigti, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas, atlikdamas konkretaus, t.y. smurto artimoje aplinkoje nusikaltimo tyrimą, atlieka pirminius tyrimo veiksmus, o toliau tęsdamas bylos tyrimą, kelia įvairias versijas, pagal jas planuoja tyrimą ir atlieka tolimesnius tyrimo veiksmus.

3.1. Tyrimo situacijos ir pirminiai tyrimo veiksmai

Nusikaltimo tyrimo situacija – tai byloje surinkti duomenys, turintys tyrimui reikšmės, kuriuos tyrėjas surenka atlikdamas pirminius ir tolimesnius ikiteisminio tyrimo veiksmus. „Nusikalstamos veikos tyrimo situacija – tai tyrėjo, atliekančio ikiteisminį tyrimą, disponuojamos konkrečiu momentu informacijos visuma apie nusikalstamą veiką, asmenis, padariusius ją, ir kitus reikšmingus tyrimui duomenis“[80]. Galima daryti išvadą, kad informacija apie tiriamą įvykį leidžia tyrėjui priimti tam tikrus sprendimus atlikti tolimesnius veiksmus.

Policijos pareigūnas, reaguodamas į pranešimą apie smurtą artimoje aplinkoje, susiduria su pirmine nusikalstamos veikos tyrimo situacija. Kadangi yra žinomas nukentėjusysis bei nusikalstamą veiką padaręs asmuo, t. y. auka ir smurtautojas, kuriuos sieja artimas ryšys – abu yra arba giminaičiai, arba šeimos nariai. Taip pat nuvykus į įvykio vietą dažniausiai yra nustatomas smurto artimoje aplinkoje padarymo būdas. Suprantama, kad tyrimą atliekantys pareigūnai jau pačioje tyrimo pradžioje turi reikšmingos informacijos apie patį įvykį, nusikaltimo mechanizmą, auką ir smurtautoją, kas sudaro prielaidas sėkmingai tolimesnio tyrimo eigai.

Visais atvejais ikiteisminis tyrimas yra pradedamas nustačius nusikalstamos veikos požymius, pagal kuriuos kalti asmenys yra traukiami atsakomybėn. Ikiteisminis tyrimas dėl

[78] Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., *Kriminalistika taktika ir metodika*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 431-432.
[79] Burda, *supra note*, 55: 81.
[80] Kurapka, *op. cit.*, 442.

fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo savo artimajam giminaičiui ar šeimos nariui yra pradedamas pagal BPK 165 str. 1 d. įtvirtintas nuostatas, t. y. „1) gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką; 2) prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui patiems nustačius nusikalstamos veikos požymius“[81]. Verta paminėti, kad nesant asmens skundui ar pareiškimui, prokurorai ar ikiteisminio tyrimo pareigūnai, nustatę nusikaltimo požymius, patys gali inicijuoti ikiteisminio tyrimo pradėjimą.

Kaip rodo smurto artimoje aplinkoje tyrimo praktika, apie artimoje aplinkoje įvykusį smurtinį nusikaltimą dažniausiai praneša pats nukentėjusysis, kuriam ir yra reikalinga pagalba. Policijos pareigūnams atvykus į įvykio vietą, įvertinus pirminę informaciją bei surinkus duomenų, įrodančių, kad padaryta veika turi smurto artimoje aplinkoje požymių, yra priimamas sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą.

Pradėjus ikiteisminį tyrimą, pirminiame tyrimo etape yra atliekami pirminiai ir svarbiausi, neatidėliotini tyrimo veiksmai, t. y. renkama reikšminga informacija, kuri tyrimo metu padėtų aiškiai identifikuoti patį nusikaltimą ir kaltus asmenis.

Vadovaujantis Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018 m. sausio 29 d. įsakymu Nr. 5-V-92 „Dėl pirminių būtinųjų veiksmų reaguojant į pranešimus apie nusikalstamas veikas sekos schemų (algoritmų) patvirtinimo“[82], reagavimo į smurtą artimoje aplinkoje algoritmu, būtinieji pirminiai tyrimo veiksmai įvykio vietoje priklauso nuo įvairių aplinkybių, nuo konkrečios situacijos.

Kai auka ir smurtautojas yra įvykio vietoje, būtini veiksmai:

- aukos atskyrimas nuo smurtautojo;
- įvykio vietos apsaugos užtikrinimas.

Kai smurtautojo įvykio vietoje nėra, inicijuojamos įtariamojo paieškos priemonės.

Toliau veiksmai atliekami su nuo smurtu artimoje aplinkoje nukentėjusiu asmeniu:

- sužalojimo ant aukos kūno nustatymas: esant sužalojimams – asmens apžiūra, sužalojimų fiksavimas, greitosios medicininės pagalbos suteikimas, paskiriama užduotis specialistui ar ekspertui dėl sveikatos sužalojimo mąsto nustatymo, nesant sužalojimams – fiksavimas;
- aukos būsenos įvertinimas: jeigu nukentėjusysis blaivus - jo apklausa apie nusikalstamos veikos aplinkybes; jeigu neblaivus - tarnybinio pranešimo surašymas;

Pasitvirtinus smurto artimoje aplinkoje faktui:

[81] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, Valstybės žinios, 2002-04-09, Nr. 37-1341, LRS, žiūrėta 2021 m. vasario 10 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr

[82] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018 m. sausio 29 d. įsakymas Nr. 5-V-92 „Dėl pirminių būtinųjų veiksmų reaguojant į pranešimus apie nusikalstamas veikas sekos schemų (algoritmų) patvirtinimo“

- smurtautojui skiriama procesinė prievartos priemonė - laikinas sulaikymas (48 valandoms);
- smurtautojui paskiriama kardomoji/kardomosios priemonės;

Būtinas įvykio vietos įvertinimas:

- įvykio vietos apžiūra, fiksavimas techninėmis priemonėmis;
- pėdsakų, daiktų, konflikto požymių išsamus įvertinimas: esant pėdsakams, daiktams, konflikto požymiams jų apžiūra, paėmimas; nesant pėdsakų, tinkamų nusikalstamos veikos identifikavimui – tarnybinis pranešimas.

Rizikos įvertinime svarbu:

- apsaugos poreikių įvertinimas: yra rizika – skiriama kardomoji/apsaugos priemonė; nėra rizikos – surašomas tarnybinis pranešimas.

Kai aplinkoje yra nepilnamečių vaikų, apie įvykį informuojami arba pasitelkiami artimiausio teritorinio Valstybės vaiko teisių apsaugos skyriaus darbuotojai.

Svarbu nustatyti įvykį mačiusius ar tyrimo eigai galinčius turėti reikšmingos informacijos liudytojus bei juos apklausti/įteikti šaukimą atvykti į apklausą/nurodyti kontaktus.

Darbo autorės nuomone, nustačius smurto artimoje aplinkoje faktą ir pradėjus ikiteisminį tyrimą, ikiteisminio tyrimo pareigūnų pirminiai veiksmai turėtų būti:

- nukentėjusiojo ir tiesioginių liudytojų apklausa;
- įvykio vietos apžiūra;
- asmens apžiūra, užduotis specialistui ar ekspertui dėl sveikatos sužalojimo masto nustatymo;
- įtariamojo apklausa.

Apibendrinant galima teigti, kad policijos pareigūnų reagavimas į pranešimus dėl smurto artimoje aplinkoje, detalus ir išsamus informacijos rinkimas įvykio vietoje, tinkamas pirminių veiksmų atlikimas ir įforminimas, sąlygoja sėkmingą, greitą ir efektyvų tolimesnį bylos tyrimą.

Tiriant nusikalstamas veikas, procesinių veiksmų atlikimas skirstomas į pirminį, tolimesnį ir baigiamąjį etapus. Galima teigti, kad, efektyviam ir sėkmingam nusikaltimų tyrimui reikšmingiausi pirmieji du etapai, kurių metu tiriamos visos įvykio aplinkybės, susijusios su nusikaltimo tyrimu. Baigiamasis etapas taip pat yra svarbus priimant sprendimus dėl tyrimo proceso užbaigimo. Esant šioms aplinkybėms, toliau darbe dėmesys bus skiriamas pirminiams ir tolimesniems ikiteisminio tyrimo veiksmams tiriant nusikalstamas veikas, susijusias su smurtu artimoje aplinkoje.

Įvykio vietos apžiūra. Įvykio vietos apžiūros reikšmė ikiteisminio tyrimo bylose yra labai svarbi. Tai vienas svarbiausių ikiteisminio tyrimo proceso veiksmų, kadangi atliekant

įvykio vietos apžiūrą yra „surenkami svarbiausi bylos duomenys, nustatomos nusikalstamą veiką ištirti padedančios aplinkybės, gali būti randami ne tik nusikaltėlio pėdsakai, bet ir kiti daiktai ar dokumentai, turintys reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, nustatoma, kas galėjo tą įvykį matyti ar apie jį girdėti“[83]. Galima teigti, kad įvykio vietos apžiūra – tai neatidėliotinas, pirminis ikiteisminio tyrimo proceso veiksmas, kurio metu siekiama ne tik apžiūrėti įvykio vietą, bet ir surasti nusikaltimo įrankius, pėdsakus tinkamus nusikaltimo identifikavimui bei kitus objektus, kurie gali turėti reikšmės tolimesniam bylos tyrimui.

J. Juškevičiūtės ir kitų autorių nuomone, „įvykio vietos apžiūros reikšmingumą lemia tai, kad daugelio nusikalstamų veikų, ypač smurtinių [...], dauguma pėdsakų, daiktų, turinčių reikšmės nusikalstamai veikai ištirti, informacija apie galimą nusikaltėlį randama, išsiaiškinama būtent įvykio vietos apžiūros metu“[84]. Galima daryti prielaidą, kad pasitvirtinus smurto artimoje aplinkoje faktui, dažniausiai įvykio vietoje randamas ne tik nusikaltimą padaręs asmuo, kuris minėto pobūdžio bylose dažniausiai būna aiškus, kadangi nukentėjusysis beveik visada nurodo, kas prieš jį smurtavo, tačiau išsiaiškinami ir randami nusikaltimo įrankiai bei kiti pėdsakai, galintys turėti tyrimui svarbios informacijos.

Smurto artimoje aplinkoje, kaip ir daugelyje kitų nusikalstamų veikų, įvykio vietos apžiūra yra vienas iš pirminių ir svarbiausių tyrimo veiksmų. Gavus pranešimą apie smurtą artimoje aplinkoje ir policijos pareigūnams nuvykus į įvykio vietą, pirmiausiai techninėmis priemonėmis, t.y. pareigūnų „Body“ kūno kameros pagalba yra fiksuojama įvykio vietos aplinka. Įvykio vietoje esant smurtautojui bei nukentėjusiajam, policijos pareigūnai pirmiausiai juos abu vienas nuo kito atskiria ir užtikrina įvykio vietos apsaugą.

Kalbant apie įvykio vietos apžiūrą gavus pranešimą apie smurtą artimoje aplinkoje ir pasitvirtinus fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo faktui, policijos pareigūnai techninėmis priemonėmis fotografuodami ir filmuodami išsamiai apžiūri įvykio vietą ir jos aplinką. Praktika rodo, kad šios specifikos nusikalstamos veikos dažniausiai yra padaromos uždarose patalpose. Taigi, apžiūrint įvykio vietą labai svarbu išsamiai apžiūrėti tą patalpą, kurią nukentėjusysis nurodo, kaip nusikaltimo padarymo vietą, kadangi šioje vietoje gali būti randami nusikaltimo įrankiai ar kiti pėdsakai reikšmingi identifikuoti nusikaltimą padariusį asmenį. Labai svarbu apžiūrėti ir kitas patalpas, kuriose taip pat gali būti tyrimui reikšmingos informacijos bei jas aprašyti įvykio vietos apžiūros protokole.

Ikiteisminio tyrimo bylų analizė parodė, kad dažniausiai smurtaujama miegamajame kambaryje, svetainėje, virtuvėje ar koridoriuje. Pastebėtina, kad pareigūnas pildydamas įvykio

[83] Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė, ir Marijus Šalčius, *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai :mokymo priemonė,* (Vilnius, Registrų centras, 2017), 130.
[84] Janina Juškevičiūtė ir kt., *Kriminalistika,* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 60.

vietos apžiūros protokolą, dažnai nekonkretizuoja vietos, kurioje buvo smurtaujama, o bendrai aprašo visų namų aplinką ir jose esančias patalpas. Galima teigti, kad esant šioms aplinkybėms, ikiteisminį tyrimą vykdančiam pareigūnui yra sunku įsivaizduoti ir suprasti, kur yra konkreti įvykio vieta, kadangi ji apžiūros protokole nėra konkretizuota.

Policijos pareigūnas įvykio vietoje išsamiai įvertina pėdsakų, daiktų ir konflikto požymių visumą. Įvykio vietoje esant nusikaltimo įrankiams, pėdsakams ar kitiems objektams, kurie gali turėti tolimesniam tyrimui reikšmingos informacijos, pareigūnas juos apžiūri ir paima. Ant nusikaltimo įrankių esantys pėdsakai padeda ne tik identifikuoti nusikaltimą padariusį asmenį, tačiau specialistas atlikdamas tyrimą pateikia išvadą ir apie tai, ar tuo daiktu buvo galima padaryti sužalojimus, kurie yra rasti ant nukentėjusiojo asmens kūno. Taigi, galima teigti, kad labai svarbu ne tik išsamiai apžiūrėti įvykio vietą ir šalia esančias patalpas, tačiau svarbu rasti ir nusikaltimo įrankius, kurie yra vienas iš reikšmingų įrodymų prieš nusikaltimą padariusį asmenį.

J. Juškevičiūtė vadovėlyje „Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese“ nurodo, kad procesiškai ir kriminalistiškai teisingas įvykio vietos apžiūros eigos bei gautų rezultatų įforminimas yra ypatingai svarbus, kadangi „daugeliu atvejų pakartotinai ar papildomai apžiūrėti įvykio vietą jau neįmanoma dėl fizinio įvykio vietos aplinkos pasikeitimo“.[85] Galima sutikti su J. Juškevičiūte, kadangi atliekant pirminę įvykio vietos apžiūrą yra didžiausia tikimybė rasti pėdsakus ar kitus objektus, kurie padėtų identifikuoti nusikaltimą. Todėl tam, kad byloje nereikėtų atlikti papildomos įvykio vietos apžiūros, labai svarbu pirminę įvykio vietos apžiūrą atlikti neskubant, atidžiai ir išsamiai surenkant visus reikšmingus duomenis.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad atliekant fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo įvykio vietos apžiūrą bei pildant apžiūros protokolą yra svarbu užfiksuoti: tikslią nusikaltimo padarymo vietą, aprašyti kokia aplinka yra įvykio vietoje bei nurodyti ar smurto artimoje aplinkoje metu buvo naudojami kokie nors daiktai ar rasti pėdsakai, objektai tinkami nusikaltimo identifikavimui. Išsamiai atlikta įvykio vietos apžiūra ir užfiksuotos visos nusikaltimą padedančios identifikuoti aplinkybės yra „raktas“ į sėkmingą tolimesnį bylos tyrimą.

Nukentėjusiųjų ir liudytojų apklausos ypatumai. Smurto artimoje aplinkoje bylose nukentėjusiųjų ir liudytojų apklausai būdinga tam tikra specifika. Smurto artimoje aplinkoje bylose „nukentėjusįjį apklausia ikiteisminio tyrimo pareigūnas, nukentėjusysis gali prašyti, kad apklausą atliktų tos pačios lyties asmuo. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas nutarimu gali atsisakyti patenkinti šį prašymą, jeigu dėl to būtų pakenkta ikiteisminio tyrimo sėkmei“[86]. Pagal BPK 78

[85] Petras Ancelis ir kt., *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011), 75.
[86] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“ *supra note*, 81.

straipsnį liudytoju gali būti šaukiamas kiekvienas asmuo, apie kurį žinoma, jog jis gali žinoti kokių nors bylos tyrimui reikšmingų aplinkybių[87]. Galima daryti išvadą, kad tiek nukentėjusiųjų, tiek liudytojų apklausos reikšmė yra labai panaši, kadangi abiejų apklausų tikslas yra vienodas – surinkti kiek įmanoma daugiau konkretesnių ir tikslesnių duomenų apie jiems žinomas nusikalstamos veikos aplinkybes. Smurto artimoje aplinkoje bylose dažniausiai yra du subjektai – nukentėjusysis ir smurtautojas, taigi nuketėjusysis yra apklausiamas kaip liudytojas, o smurtautojas apklausiamas kaip įtariamasis.

Nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėję asmenys pirmiausia bendrauja su teisėsaugos institucijų atstovais, kurių elgesys tyrimo metu yra labai reikšmingas ir gali lemti, ar į smurtą susiformuos neigiamos ilgalaikės reakcijos. Viso tyrimo metu pareigūnams tenka nemažas iššūkis, sudėtingas ir itin atsakingas vaidmuo - nukentėjusiajam suteikti paramą ir sušvelninti traumos išgyvenimą, kadangi po smurto nukentėjusieji ir tiesioginiai liudytojai yra ypač jautrūs ir pažeidžiami.[88] Tai daro įtaką aukos emocinei būklei, kadangi ji išgyvena prieštaringus jausmus smurtautojo atžvilgiu.

Nukentėję nuo smurto artimoje aplinkoje asmenys patiria ne tik stresą, tačiau ir dvejones, ar tinkama duoti parodymus prieš artimąjį giminaitį ar ne, jeigu duos parodymus ar jis nekerštaus bei ar nebus atstumtas ir pasmerktas kitų šeimos narių[89]. Bijodami liudyti, neretai netgi atsisako duoti parodymus arba duoda melagingus parodymus. Visos šios aplinkybės apsunkina išsamų ir greitą tiesos nustatymą smurto artimoje aplinkoje byloje.

Prieš pradedant nukentėjusiojo nuo smurto artimoje aplinkoje apklausą, pirmiausia rekomenduojama išsiaiškinti, ar nuo smurto nukentėjęs asmuo priskirtinas artimos aplinkos asmenų kategorijai, t. y. nustatyti ar BPK 38 ir BK 248 straipsnių prasme smurtautojas ir nukentėjusysis yra artimi giminaičiai. Nustačius, kad įvykis įvyko tarp artimos aplinkos asmenų, kurie yra siejami arba praeityje sieti santuokos, partnerystės svainystės ar kitais artimais ryšiais, kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį, rekomenduojama pradėti apklausą, kurios metu užduoti klausimus, susijusius su tyrimo objektu, konkrečioms aplinkybėms nustatyti.[90]

Ikiteisminio tyrimo pareigūnas, atlikdamas nukentėjusiojo ir/ar liudytojo(-ų) apklausą, turi užtikrinti, kad proceso dalyviai jaustųsi saugiai, gautų reikiamą informaciją, pagalbą, jaustų pagarbą ir nuolatinę paramą. Esant šioms aplinkybėms, pareigūnas apklausos metu iš

---

[87] Ryšardas Burda, ir Samuelis Kuklianskis, *Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika),* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007): 22.
[88] Chomentauskas, Dereškevičiūtė ir Murauskienė, *supra note*, 74: 45.
[89] Gintaras Chomentauskas, Edita Dereškevičiūtė, ir Dovilė Murauskienė, *Psichologinė parama aukoms ir liudytojams bei jų apsauga teismo procese* (Vilnius: UAB „Žmogaus studijų centras“, 2015): 41, https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2015/03/psichologine-programa.pdf
[90] Bučiūnas, Gruodytė, ir Šalčius, *supra note,* 83: 103-104.

nukentėjusiojo ar liudytojo gali tikėtis bendradarbiavimo, pasitikėjimo, palankumo ir išsipasakojimo.

Ikiteisminio tyrimo pareigūnas pats pasirenka apklausos atlikimo taktiką. Kad nukentėjusiojo apklausos metu pavyktų išsiaiškinti visas reikšmingas aplinkybes, susijusias su jo atžvilgiu įvykdyta nusikalstama veika, ikiteisminį tyrimą vykdantis pareigūnas turi vengti nukentėjusiajam pateikti uždaro tipo klausimus, į kuriuos galima atsakyti „Taip“ arba „Ne“. Tokio tipo klausimų, kiek įmanoma, turi būti mažai. Klausiant ypač reikėtų vengti atsakymą menančių klausimų (pvz.: tai gal čia nieko rimto neatsitiko?“).[91] Atsakymą menantys klausimai sufleruoja atsakymą ir skatina nuketėjusįjį ieškoti ir pripažinti savo kaltę įvykio metu.

Apklausos metu pareigūnas privalo nustatyti ir apklausos protokole akcentuoti šias aplinkybes:

- nusikalstamos veikos padarymo vietą, laiką, būdą, aplinkybes;
- informaciją apie smurtautoją (nurodant jų santykius, tarpusavio ryšius);
- situaciją, kaip pasireiškė smurtas (dėl ko ir kuriuo metu kilo konfliktas, kokie konflikto metu buvo padaryti veiksmai, išsakyti žodžiai);
- nusikalstamos veikos padarinius (padarytą fizinę, turtinę, moralinę žalą ir jos dydį); kūno sužalojimai aprašomi detaliai, nurodant jų pobūdį, lokalizaciją ir konkrečius veiksmus dėl kurių sužalojimas buvo patirtas; akcentuojamas skausmo sukėlimo momentas;
- detalią ir išsamią informaciją apie alkoholio, narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimą prieš nusikalstamos veikos padarymą;
- faktus, ar nukentėjusiam nėra taikomos smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonės, ar anksčiau yra buvę smurto artimoje aplinkoje atvejų, kada, kaip dažnai jie kartojosi, ar apie tai buvo pranešta tarnyboms: policijai, specializuotos pagalbos centrui, vaiko teisių apsaugos tarnybai;
- asmens(-ų), galinčio(-ių) suteikti informacijos apie nusikalstamą veiką, smurtinių veiksmų pakartotinumą ir kt., duomenis;
- informaciją apie daiktus ir dokumentus, galinčius turėti reikšmės tyrimui, rinkimas;
- informaciją apie nepilnamečius, taip pat faktą, ar nepilnamečiai gyvena aplinkoje, kurioje smurtaujama fiksavimas;
- kitas tyrimui svarbias aplinkybes.[92]

Taigi, apibendrinant apklausos turinio klausimus verta pabrėžti, kad pateiktinų klausimų pobūdis individualiai priklauso nuo smurto formos ir jo išraiškos. Aukščiau pateikti klausimai

[91] Rokas Uscila, Neringa Grigutytė, ir Evadas Karmaza, *Metodinės rekomendacijos policijos pareigūnams, sprendžiantiems konfliktų šeimoje atvejus,* (Vilnius: Vidaus Reikalų ministerija, 2008).
[92] Eglė Maziliauskienė, „Smurtas artimoje aplinkoje“ (Lietuvos policijos mokyklos nuotoliniai smurto artimoje aplinkoje mokymai, 2019 m. spalio 4 d.).

labiau susiję su fizinio skausmo sukėlimu ar nežymiu sveikatos sutrikdymu kvalifikuojant veiką pagal BK 140 str. 2 d. Privalu paminėti, kad prieš apklausą yra svarbu pasiūlyti pačiam nukentėjusiajam jam priimtina forma (žodžiu ar raštu) papasakoti visas jam žinomas aplinkybes, susijusias su tiriamu nusikaltimu. Apklausą vykdantis ikiteisminio tyrimo pareigūnas, siekdamas visapusiškai, objektyviai ir išsamiai išsiaiškinti visas aplinkybes, gali nukentėjusiajam asmeniui užduoti net tik atviruosius, tačiau ir tikslinamuosius klausimus, kurie padėtų dar tiksliau ir konkrečiau atsakyti į jau pateiktą klausimą.

Apklausiant nukentėjusįjį svarbu, kad užduodami klausimai būtų tik apie įvykio aplinkybes, nesileidžiant į svarstymus, kas šeimoje yra kaltas dėl problemų. Pareigūnas turi aiškiai parodyti, kad laikosi pozicijos, jog smurtinis problemų sprendimas jokiais atvejais nėra pateisinamas. Aiški pozicija dėl smurto artimoje aplinkoje nepriimtinumo bei parodymas nukentėjusiajam, kad juo tikima, yra du būtini pagalbos ir bendravimo elementai. Apklausos metu pareigūnas turi išlikti kantrus, net jeigu nukentėjusysis pradeda teisinti smurtautoją, kalba nenuosekliai arba „sutirština spalvas“.[93] Todėl pareigūnui labai svarbu nepriimti asmeniškai, jeigu nukentėjusysis apklausos metu rodo pyktį ir į intensyvias emocijas privaloma reaguoti ramiai.

Suinteresuoti proceso dalyviai gali aktyviai dalyvauti tyrimo procese bei prisidėti prie tiesos nustatymo ir išsamaus nusikalstamų veikų ištyrimo[94]. Smurto artimojoje aplinkoje bylose liudytojai dažniausiai būna susiję artimais ryšiais su smurtautoju, todėl, darbo autorės nuomone, atliekant liudytojo apklausą, tikslinga būtų laikytis panašios apklausos taktikos, kaip ir atliekant nukentėjusiojo apklausą. Verta pabrėžti, kad vadovaujantis BPK 82 str. (liudijimo ypatumai) 2 d., asmuo gali neduoti parodymų arba neatsakyti į kai kuriuos pateiktus klausimus prieš savo šeimos narius ar artimuosius giminaičius[95]. Vadinasi, šeimos nariai gali būti apklausti kaip liudytojai tik gavus jų sutikimą.

Apibendrinant galima teigti, kad atliekant nukentėjusiojo ar liudytojo apklausą, yra labai svarbus abipusis pareigūno ir proceso dalyvio tinkamas bendradarbiavimas, vienas kito supratimas, pasitikėjimas, palankumas. Tai yra svarbu todėl, kad tinkamai atlikta nukentėjusiojo ar liudytojo apklausa yra vienas iš svarbiausių įrodymų, sąlygojančių sėkmingą tolimesnę tyrimo eigą.

Nepilnamečių liudytojų (nukentėjusiųjų) apklausos taktikos ypatumai. Vaikai yra svarbūs teisinio proceso dalyviai. „Įvykus nusikaltimui, vaikas gali būti vienintelis

[93] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Pareigūno bendravimas su nukentėjusiaisiais. Praktinis vadovas,* (Vilnius: Žmogaus teisių stebėjimo institutas, 2019): 84-86, http://hrmi.lt/wp-content/uploads/2018/01/Pareig%C5%ABno-bendravimas-su-nukent%C4%97jusiaisiais-2019.pdf

[94] Petras Ancelis ir kt., *Atskirų nusikalstamų veikų tyrimas*, (Vilnius: Registrų centras, 2016), 14, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16722/9789955302063.pdf?sequence=1&isAllowed=y

[95] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“ *supra note*, 81.

nukentėjusysis arba vienintelis liudytojas. Todėl pareigūno bendravimas su vaiku yra labai svarbus veiksnys ir gali turėti lemiamos įtakos tolesniam vaiko atsiskleidimui bei dalyvavimui teisinėse procedūrose. Lyginant su suaugusiaisiais, vaikai yra jautresni ir labiau pažeidžiami proceso dalyviai. Nepilnamečiai ir mažamečiai skiriasi brandos lygiu, tačiau abiem šioms grupėms reikalinga ypatinga apsauga. [...] Kartu vaikų padėtį dažnai papildomai apsunkina aplinkybė, kad jie nukenčia nuo artimiausių šeimos narių smurto“.[96] Mažamečiai ir nepilnamečiai neretai patys patiria smurtą artimoje aplinkoje arba tampa šio neigiamo reiškinio liudytojais. Apie smurtinius nusikaltimus, kurie vyksta šeimoje ir namuose, vaikams yra sunkiausia kalbėti.[97]

Remiantis Lietuvos policijos Generalinio komisaro 2018 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 5-V-611 „Policijos pareigūnų reagavimo į pranešimus apie smurtą artimoje aplinkoje, teismo sprendimo dėl laikinųjų smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonių skyrimo ir vykdymo ir šio sprendimo vykdymo kontrolės tvarkos aprašu“[98], vadovaujantis 5 punktu, policijos pareigūnai gavę pranešimą dėl smurto artimoje aplinkoje ir atvykę į įvykio vietą, visais atvejais, siekdami išsiaiškinti, ar įvykis įvyko artimoje aplinkoje ir turi smurto požymių, vadovaujantis 5.1.3. papunkčiu privalo atskirai bendraudami su galimo smurto artimoje aplinkoje subjektais nustatyti, ar įvykio liudininku buvo nepilnametis, ar jis gyvena aplinkoje, kurioje smurtaujama. Bendravimas su nepilnamečiu įvykio vietoje galimas tiek, kiek tai būtina nustatyti duomenis, reikalingus tyrimo kryptims nustatyti ir neatidėliotiniems veiksmams atlikti. Tokiu atveju nepilnamečio neturi būti detaliai klausiama apie galimos nusikalstamos veikos aplinkybes, o tik renkama informacija įtariamajam nustatyti, maksimaliai vengiant papildomo vaiko traumavimo.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad renkant pirminę informaciją apie smurtą artimoje aplinkoje, bendravimas su nepilnamečiu vaiku turi būti kiek įmanoma minimalus, tačiau reikšmingas. Pareigūnas, esant reikalui, vaiką turi nuraminti, padrąsinti, patikinti, kad pasistengs padėti ir betarpiškai jį išklausyti. Tinkama pareigūno reakcija į vaiko elgesį ir bandymą papasakoti įvykio aplinkybes, turi svarbią reikšmę tolimesnei tyrimo eigai bei vaiko apklausai.

Nuo nepilnamečių apklausos pasiruošimo, organizavimo ir vykdymo priklauso vaikų atsiskleidimas ir parodymų patikimumas. Labai svarbu nepilnamečių apklausai pasiruošti iš anksto ir surinkti kuo daugiau informacijos apie vaiką, vaiko šeimą, kuri padės pasirinkti tinkamą apklausos laiką, strategiją bei klausimus vaikui.

---

[96] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *supra note*, 93: 43.
[97] *Ibid.*
[98] Lietuvos policijos Generalinio komisaro 2018 m. liepos 2 d. įsakymas Nr. 5-V-611 „Policijos pareigūnų reagavimo į pranešimus apie smurtą artimoje aplinkoje, teismo sprendimo dėl laikinųjų smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonių skyrimo ir vykdymo ir šio sprendimo vykdymo kontrolės tvarkos aprašas“, TAR, 2018-07-03, Nr. 11084, https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/90fa3a207ef711e89188e16a6495e98c/asr

„Nepilnametis, buvęs smurto artimoje aplinkoje liudytoju ar nukentėjusiuoju, apklausiamas BPK nustatyta tvarka“[99]. Vadovaujantis BPK 186 straipsnio 1 ir 2 dalimis[100], visi nepilnamečiai turi būti apklausiami vaikų apklausoms pritaikytose patalpose, kurios užtikrina, kad vaikas nesusitiktų su įtariamuoju bei mažiau formalioje aplinkoje jaustųsi saugiau. Apklausos metu turi būti daromas vaizdo ir garso įrašas. Nepilnametį nukentėjusįjį paprastai (nukentėjusiojo atstovo prašymu ar prokuroro iniciatyva) turėtų apklausti ikiteisminio tyrimo teisėjas. „Nepilnamečio nukentėjusiojo apklausa pas ikiteisminio tyrimo teisėją yra svarbi todėl, kad į teisiamąjį posėdį nepilnametis kviečiamas tik išimtiniais atvejais, o apklausos pas ikiteisminio tyrimo teisėją metu surinkti duomenys gali būti pripažinti įrodymais teisminio nagrinėjimo metu“[101]. Taigi, nepilnametis, kiek įmanoma visais atvejais turėtų būti apklausiamas pas ikiteisminio tyrimo teisėją, kad vėliau jo nereikėtų kviesti ir apklausti teisme.

Pagal BPK 186 str. 3 dalį[102], į visas mažamečių nukentėjusiųjų apklausas, taip pat į nepilnamečių, nukentėjusių nuo nusikaltimų susijusių su smurtu artimoje aplinkoje apklausas turi būti kviečiamas psichologas. Psichologas į apklausą turi būti kviečiamas ir kitais atvejais, kai to prašo proceso dalyviai arba kai ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar ikiteisminio tyrimo teisėjas mato tokį poreikį. Apklausoje dalyvaujant psichologui, jis apklausą vykdančiam asmeniui, atsižvelgdamas į vaiko brandą, padeda apklausti nepilnametį. Kartu su psichologu į apklausą turi būti kviečiamas ir valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas, kuris iš kitos patalpos stebi, ar apklausos metu nepažeidžiamos nepilnamečio liudytojo ar nepilnamečio nukentėjusiojo teisės. Taip pat nepilnamečio liudytojo ar nepilnamečio nukentėjusiojo apklausoje turi teisę dalyvauti jo atstovas, bet tik įvertinus, ar jis nedarys poveikio apklausiamam nepilnamečiui.

Rekomenduojama, kad nepilnametis liudytojas ar nepilnametis nukentėjusysis apklausose dalyvautų kuo mažiau – geriausiai vieną kartą. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2015 m. vasario 18 d. įsakymu Nr. I-52 patvirtintose rekomendacijose „Dėl nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos“[103] 3 punkte detalizuota, kad „[...] atsižvelgiant į galimą antrinio traumavimo riziką, taip pat būtina siekti, kad nepilnametis ikiteisminio tyrimo metu būtų apklausiamas vieną kartą“[104]. Vadinasi, viena iš priežasčių, kodėl turi būti vengiama pakartotinių apklausų, yra nepilnamečio apsaugojimas nuo antrinės viktimizacijos. Tai yra svarbu todėl, kad antrinę viktimizaciją dažniausiai sukelia tokios

[99] Bučiūnas, Gruodytė, ir Šalčius, *supra note*, 83: 104.
[100] „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“ *supra note*, 81.
[101] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *supra note*, 93: 49.
[102] *Ibid.*
[103] Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2015 m. vasario 18 d. įsakymu Nr. I-52 patvirtintos rekomendacijos „Dėl nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos“, Valstybės žinios, 2009-09-19, Nr. 112-4806, žiūrėta 2021 m. vasario 16 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.353000/asr
[104] *Ibid.*

situacijos, kurios priverčia nukentėjusįjį dar kartą išgyventi patirto smurto artimoje aplinkoje įvykį[105]. Antra priežastis yra tai, kad praėjus laikui pasimiršta dalis informacijos, todėl pakartotinai apklausiami vaikai gali keisti parodymus[106]. Todėl siekiant išvengti pakartotinių apklausų, pirmiausiai tikslinga surinkti visą reikiamą informaciją apie nusikalstamą veiką ir tik po to organizuoti nepilnamečio apklausą. Sprendžiant klausimą, ar šaukti nepilnametį liudytoją į teismą siekiant gauti iš jo duomenis apie matytą suaugusių asmenų konfliktą ar smurtą artimoje aplinkoje, būtinai privalu atsižvelgti į šaukiamo teisme liudyti nepilnamečio amžių, galimą neigiamą poveikį moraliniam nepilnamečio psichikos vystymuisi, jo parodymų informatyvumą ir reikšmę tikrųjų bylos aplinkybių nustatymui[107].

Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2015 m. vasario 18 d. įsakymu Nr. I-52 patvirtintose rekomendacijose „Dėl nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos“[108] numatytos ir kitos vaiko teisių apsaugos garantijos atliekant nepilnamečio nukentėjusiojo ir liudytojo apklausą. Pvz.: proceso veiksmų negalima atlikti nakties metu nuo 22 val. iki 6 val., įtariamajam neleidžiama būti patalpoje, kurioje atliekama apklausa. Apklausą atliekantis asmuo, siekdamas sumažinti vaiko nerimą ir įtampą prieš apklausą, privalo užtikrinti, kad nepilnamečiui suprantamai pagal jo amžių ir išsivystymą būtų išaiškintos visos aplinkybės, susijusios su numatyta apklausa.

Nepilnamečio liudytojo ir nepilnamečio nukentėjusiojo apklausos patikimumą ir sėkmę užtikrina tinkamas apklausos vykdymas. Apklausos metu užfiksuotų parodymų turinys yra tiesiogiai susijęs su nusikaltimo, kuris yra tiriamas, pobūdžiu. Smurtas artimoje aplinkoje turi didelę įtaką vaikams, kurie mato jo proveržius ir yra priversti augti smurto aplinkoje[109]. Nepilnamečiui yra sunkiau duoti parodymus apie įvykius, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai su juo yra susiję bei sukėlę išgyvenimus ar stiprų emocinį poveikį.[110] Vadinasi galima teigti, kad nepilnamečiams, kurie yra tiesioginiai smurto artimoje aplinkoje liudytojai ir mato tokio pobūdžio įvykius, kurie yra susiję su jų artima aplinka, apklausos metu yra labai sunku kalbėti apie tokius nusikaltimus, kuriuos įvykdo jiems artimas, svarbus žmogus. Smurto artimoje

[105] Dovilė Murauskienė, „Parens patriae doktrinos raiška baudžiamajame procese, kuriame dalyvauja vaikai“ (daktaro disertacija: Mykolo Romerio universitetas, 2017), 118, https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14663/D%20%20Murauskien%c4%97_disertacija_final.pdf?sequence=6&isAllowed=y

[106] Indrė Mačiūnė, „Teisinių vaikų apklausų praktika Lietuvoje: baudžiamųjų bylų tyrimas. Vaikai teisiniame procese: situacijos apžvalga ir rekomendacijos specialistams“ (Vilnius: Paramos vaikams centras, 2013), 79.

[107] Eglė Kavoliūnaitė – Ragauskienė, „Vaiko teisių apsauga baudžiamajame procese: atstovavimas gynyba ir apklausų atlikimas“, *Mokslo studija* (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2016): 39, https://teise.org/wp-content/uploads/2017/01/Kavoliunaite-VT-BP-studija.pdf

[108] Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2015 m. vasario 18 d. įsakymu Nr. I-52 patvirtintos rekomendacijos „Dėl nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos“, *supra note*, 103.

[109] Stulginskienė, *supra note*, 73: 29.

[110] Bučiūnas, Gruodytė, ir Šalčius, *supra note*, 83: 111.

aplinkoje stebėjimas daro įtaką ir nepilnamečių elgesiui – neretai vaikai ir patys pradeda agresyviai elgtis bei suaugę ima smurtauti savo šeimoje.

Atliekant nepilnamečio apklausą, svarbus tinkamas kontaktas su apklausiamuoju asmeniu. Tai įtakoja apklausos sėkmę ir efektyvumą. Apklausiant nepilnametį reikia vengti formalumo ir oficialumo, reikia elgtis draugiškai ir natūraliai[111]. Užmezgant kontaktą, prieš apklausą rekomenduojama pasidomėti apie nepilnamečio pomėgius, dalykus, kurie jam patinka[112]. Tokiu būdu pareigūnui bus ne tik lengviau užmegzti kontaktą, tačiau ir suprasti, ar vaikas pasiruošęs kalbėtis. Apklausos pradžioje reikia nepilnamečiui pasiūlyti laisvai papasakoti (duoti parodymus) apie tai, kas įvyko. Apklausos metu išklausius laisvą pasakojimą, rekomenduojama užduoti tikslinamuosius, kryptingus klausimus, kuriais būtų patikslintos tiriamojo įvykio aplinkybės.[113] Pabaigus apklausą, rekomenduojama padėkoti nepilnamečiui už jo pastangas ir paaiškinti, kokia bus tolimesnė tyrimo eiga.

Apibendrinant nepilnamečių nukentėjusiųjų ir liudytojų apklausos ypatumus, galima teigti, kad ikiteisminį tyrimą vykdantys pareigūnai vaiko apklausai, kuri yra susijusi su smurtu artimoje aplinkoje, turi tinkamai pasiruošti iš anksto, kadangi parodymų atskleidimas ir patikimumas priklauso nuo to, kaip organizuojama ir atliekama vaiko apklausa. Nepilnamečiams kalbėti apie smurto artimoje aplinkoje įvykius yra sunku, nes jie ypatingai yra priklausomi nuo savo šeimos ir artimųjų, todėl pareigūnas, apklausdamas nepilnametį, turi užtikrinti, kad jis jaustųsi saugiai, gautų reikiamą informaciją, pagalbą, jaustų nuolatinę paramą ir pagarbą. Esant šioms aplinkybėms nepilnamečio apklausa bus efektyvi ir sėkminga.

Įtariamojo apklausos ypatumai. Kaip buvo minėta anksčiau, pasitvirtinus smurto artimoje aplinkoje faktui, smurtautojui skiriama procesinė prievartos priemonė - laikinas sulaikymas (48 valandoms). Kol smurtu įtariamas asmuo yra sulaikytas, ikiteisminį tyrimą vykdantis pareigūnas iki asmens apklausos turi surinkti maksimaliai, kiek įmanoma per šį trumpą laiką duomenų, padedančių įrodyti smurtu įtariamo asmens kaltę. Kadangi vieno iš pagrindinių įrodymų – nukentėjusiajam paskirtos užduoties atlikti kūno sužalojimo tyrimą atsakymas negaunamas per tokį trumpą laiką, „apklausdamas įtariamąjį riboto informuotumo sąlygomis ir stokodamas laiko tinkamai pasirengti šio proceso dalyvio apklausai, tyrėjas paprastai dar nedisponuoja pakankamais įtariamąjį demaskuojančiais įrodymais“[114]. Tačiau, „[...] tik ką sulaikyto ar suimto įtariamojo apklausa turi ir kai kurių pranašumų, nes neprisipažįstantis įtariamasis negali nuodugniai apgalvoti ir visapusiškai pagrįsti melagingos versijos, neteisingi jo

[111] Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *supra note*, 93: 53.
[112] Bučiūnas, Gruodytė, ir Šalčius, *supra note*, 83: 113.
[113] Bučiūnas, Gruodytė, ir Šalčius, *supra note*, 83: 113-114.
[114] Ancelis, *supra note*, 85: 92.

parodymai paprastai būna labai prieštaringi“[115]. Taigi, įtariamojo apklausos ypatumams įtaką daro tai, ar apklausiantysis prisipažįsta ar neigia padaręs nusikaltimą.[116] Galima daryti išvadą, kad apklausos taktika labai priklauso nuo susiklosčiusios situacijos ikiteisminio tyrimo metu – ar smurtautojas visiškai, ar tik iš dalies prisipažįsta smurtavęs, ar visiškai neprisipažįsta prieš šeimos narį ar artimąjį giminaitį naudojęs smurtą.

L. Stulginskienės metodinėse rekomendacijose „Smurtas artimoje aplinkoje“, kurios yra skirtos policijos pareigūnams, susiduriantiems su smurtu artimoje aplinkoje, nurodyta, kad nusikaltimo, kuris yra susijęs su smurtu artimoje aplinkoje metu, smurtautojas dažniausiai būna neblaivus, todėl apklausos metu savo smurtinį elgesį dažnai bando pateisinti „kaltindamas“ alkoholį. „Tačiau alkoholis nėra smurto priežastis. Alkoholio pagalba tik nuslopinamas plonas savikontrolės „skydas“, o tada smurtautojas pradeda elgtis „laisvai“, t. y. taip kaip jam diktuoja jo impulsai ir jausmai“[117]. Taigi, autorės nuomone, įtariamojo apklausos metu, privalu išsiaiškinti, ar įvykio metu įtariamasis buvo blaivus, kodėl kilo konfliktas, ar įtariamasis gali detaliai nurodyti visas įvykio aplinkybes. Aukščiau minėtose rekomendacijose nurodyta, kad smurtautojai labai dažnai neįžvelgia savo kaltės ir kaltina nukentėjusįjį, kuris neva išprovokavo konfliktą, kuris baigėsi smurtu[118]. Įtariamojo apklausos metu privalu išsiaiškinti, kokius konkrečiai veiksmus įtariamasis atliko nukentėjusiojo asmens atžvilgiu, ar smurtas artimoje aplinkoje nebuvo išprovokuotas nukentėjusiojo asmens.

Darbo autorės nuomone, įtariamojo apklausos metu svarbu užfiksuoti ir kitas ikiteisminiam tyrimui reikšmingas aplinkybes, tokias, kaip: ar įtariamasis prisipažįsta, ar gailisi smurtavęs. Apklausiamasis turi nurodyti, kokie artimi ryšiai sieja jį ir nukentėjusįjį, ar jie yra šeimos nariai, ar artimi giminaičiai. Pareigūnas apklausos protokole turi užfiksuoti, ar tai buvo situacinis smurtas (pavieniai situacinės agresijos epizodai), ar sisteminis smurtas (tęstinis elgesys), ar buvo smurtaujama anksčiau, ar apklausiamasis buvo teistas už panašaus pobūdžio nusikalstamas veikas, susijusias su smurtu artimoje aplinkoje. Taip pat svarbu nustatyti įvykį mačiusius liudininkus, kuriuos tikslinga paminėti apklausos protokole. Visas šias aplinkybes apklausos metu yra labai svarbu nustatyti ir išsiaiškinti todėl, kad būtų surinkti objektyvūs ir neginčijami įrodymai, kurie padėtų baudžiamojon atsakomybėn patraukti smurtą prieš savo šeimos narius ar artimus giminaičius naudojusį asmenį ir sėkmingai baigti bylos tyrimą.

[115] Ancelis, *supra note*, 85: 93.
[116] Juškevičiūtė, *supra note*, 84: 118.
[117] Stulginskienė, *supra note,* 73: 29.
[118] *Ibid*.

3.2. Tolimesni tyrimo veiksmai

Atliekant ikiteisminį tyrimą, susijusį su smurtu artimoje aplinkoje, be proceso dalyvių apklausų, dažniausiai yra atliekami šie proceso veiksmai: asmens apžiūra, akistata, parodymų patikrinimas vietoje, objektų tyrimo paskyrimas. Toliau darbe tikslinga pakalbėti apie kiekvieną jų atskirai.

Asmens apžiūra. Tai procesinė prievartos priemonė, kurios metu apžiūrimas nukentėjusiojo, įtariamojo ar kito procese dalyvaujančio asmens kūnas. Šiuo veiksmu ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras ar gydytojas specialistas, apžiūrėdamas asmens kūną nustato, ar ant kūno yra nusikalstamos veikos pėdsakų ar ypatingų žymių.[119] Lietuvos policijos Generalinio komisaro įsakyme numatyta, kad „visais atvejais, nesvarbu, ar pasitvirtins smurto artimoje aplinkoje atvejis, ar ne, policijos pareigūnai mobiliosiomis vaizdo fiksavimo priemonėmis turi fiksuoti įvykio aplinką, joje esančių asmenų būklę, jų kūno sužalojimus [...]“[120].

Apžiūros metu siekiama nustatyti nusikalstamos veikos pėdsakus, kurie padėtų įrodyti smurto artimoje aplinkoje buvimo faktą prieš nukentėjusįjį – sumušimo, sužeidimo, įbrėžimo, įpjovimo ir pan. kilmės žymes, kraujosruvas, kraujo dėmes, biologinės kilmės daleles. Tikslinga nustatyti pastebimas žymes ant įtariamojo kūno, kaip pvz.: rankų ar kojų sužalojimus, krumplių nubrozdinimus ir t.t. Svarbu ieškoti pėdsakų, kurie padėtų įrodyti smurto buvimą.

Apžiūros metu rekomenduojama pėdsakus fiksuoti fotografuojant. Apžiūros eiga ir rezultatai įforminami pildant asmens apžiūros protokolą, laikantis bendrų tyrimo veiksmų eigos ir rezultatų fiksavimo taisyklių, nurodytų BPK 143 ir 179 straipsniuose.[121]

Akistata. Atlikus ikiteisminio tyrimo bylų analizę, nustatyta, kad 30 proc. bylų buvo atlikta akistata. Analizuojamose bylose dažniausiai akistata atliekama tais atvejais, kai nukentėjusysis ir įtariamasis nurodo priešingas įvykio aplinkybes, t. y. kai įtariamasis visiškai neprisipažįsta smurtavęs, nurodo, kad nieko apie įvykį neprisimena ar nurodo, kad nukentėjusysis susižalojo pats.

Dažnai akistata atliekama tarp nukentėjusiojo ir įtariamojo. Ikiteisminio tyrimo bylų analizė parodė, kad tokių akistatų yra 80 proc., tačiau nors ir retai, bet pasitaiko atvejų, kai akistata atliekama tarp liudytojo ir įtariamojo ar liudytojo ir nukentėjusiojo. Atlikus analizę

[119] Bučiūnas, Gruodytė, ir Šalčius, *supra note*, 83: 294.
[120] Lietuvos policijos Generalinio komisaro 2018 m. liepos 2 d. įsakymas Nr. 5-V-611 „Policijos pareigūnų reagavimo į pranešimus apie smurtą artimoje aplinkoje, teismo sprendimo dėl laikinųjų smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonių skyrimo ir vykdymo ir šio sprendimo vykdymo kontrolės tvarkos aprašas“, *supra note*, 98.
[121] Juškevičiūtė, *supra note*, 84: 93-94.

nustatyta, kad tarp liudytojo ir įtariamojo atlikta 20 proc. akistatų, o tarp liudytojo ir nukentėjusiojo atliktų akistatų nebuvo.

Nustatyta, kad ikiteisminį tyrimą, susijusį su smurtu artimoje aplinkoje vykdantis pareigūnas, rengiantis atlikti akistatą, susiduria su tam tikromis problemomis, tokiomis, kaip: į akistatą atvyksta neblaivus nukentėjusysis, akistatos metu įtariamasis nurodo, kad jam yra reikalingas gynėjas, įtariamasis serga COVID-19 liga, įtariamasis dirba. Jei suplanuotos akistatos neįvyko ir ikiteisminį tyrimą vykdantis pareigūnas numatė kitą akistatos atlikimo laiką, apie tai informuojamos abi proceso šalys. Esant tokioms aplinkybėms, yra ilginamas greitas ir efektyvus bylos ištyrimas.

Akistatą rekomenduojama organizuoti taip, kad ji būtų konkreti, aiški, trumpa, klausimai taip pat turėtų būti aiškūs ir trumpi, vengiant ikiteisminio tyrimo proceso dalyvių parodymų[122]. Tačiau nors ir akistatai ikiteisminį tyrimą vykdantis pareigūnas kruopščiai pasiruošia, ji ne visada būna efektyvi ir duoda teigiamą rezultatą. Iš ikiteisminio tyrimo bylų analizės matyti, kad atlikta akistata buvo naudinga, efektyvi ir išaiškėjo tiesa 26,7 proc. bylų, o akistata buvo nenaudinga, kadangi parodymai liko tokie patys 73,3 proc. bylų. Galima teigti, kad rezultatai parodo, jog dažnai proceso dalyviai laikosi apklausose duotų parodymų ir akistatos metu jų nekeičia.

Parodymų patikrinimas vietoje. „Parodymų patikrinimas vietoje – tai toks ikiteisminio tyrimo veiksmas, kurio metu, išvykus su apklaustu asmeniu į jo nurodytą vietą, išsiaiškinama, ar jo parodymai atitinka objektyvias aplinkybes, taip pat papildomi ir detalizuojami parodymai, surandama naujų įrodymų“[123]. Atlikus ikiteisminio tyrimo bylų analizę nustatyta, kad parodymų patikrinimas vietoje buvo atliktas ir su įtariamuoju, ir su nukentėjusiuoju. Anksčiau byloje apklaustas asmuo parodymų patikrinimo vietoje metu atlieka tam tikrus veiksmus, t. y. atkurdamas įvykio aplinkybes rodo kokiu būdu smurtavo, kokius veiksmus atliko prieš nukentėjusįjį, nurodo daiktus, kuriuos naudojo smurtaudamas, ar kitus tyrimui reikšmingus pėdsakus. Praktinė ikiteisminio bylų analizė parodė, jog šis tyrimo veiksmas buvo atliktas tik 2 proc. bylose, o parodymų patikrinimo metu jokie daiktai ar kiti objektai bei pėdsakai, reikšmingi tyrimui, nebuvo rasti. Galima daryti išvadą, kad tokie tyrimo veiksmai kaip akistata ar asmens apžiūra bylose nėra dažnai atliekami.

Specialių žinių panaudojimo ypatumai. BK 140 str. 2 d. numatyti tokie padariniai savo artimojo giminaičio ar šeimos nario sveikatai: fizinio skausmo sukėlimas, nežymus sveikatos sutrikdymas arba susargdinimas. O BK 141 str. yra reglamentuota, kad „šio skyriaus 135, 138 ir 140 str. numatytų sveikatos sutrikdymų požymius apibūdina Lietuvos Respublikos Vyriausybės

[122] Bučiūnas, Gruodytė, ir Šalčius, *supra note*, 83: 122.
[123] Kurapka, *supra note*, 78: 206.

ar jos įgaliotos institucijos patvirtintos sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės“[124]. Vadinasi, galima teigti, kad sveikatos sutrikdymo mastas nustatomas vadovaujantis tam tikromis taisyklėmis, o tam, kad jį tinkamai nustatyti, reikalingos specialios žinios. Vadovaujantis LR Teismo ekspertizės įstatymu „specialios žinios – išsilavinimo, specialaus pasirengimo arba profesinės veiklos būdu įgytos išsamios mokslo, technikos, meno ar kitos srities žinios, reikalingos ekspertiniam tyrimui atlikti“[125].

Atliekant ikiteisminį tyrimą dėl smurto artimoje aplinkoje, policijos pareigūnas, apžiūrėdamas asmenį, siekia nustatyti nusikalstamos veikos pėdsakus, kurie padėtų įrodyti smurto artimoje aplinkoje buvimo faktą. Apžiūros metu policijos pareigūnas negali nustatyti, kokie konkrečiai padariniai liko po smurto artimoje aplinkoje, kadangi tam reikia atitinkamos kompetencijos - specialių žinių. Vadinasi, kad kaip numatyta BPK 89 ir 90 str., objektų tyrimą atlieka ir pateikia išvadą specialistas, kuris tyrimui atlikti turi reikiamų specialių žinių ar įgūdžių. Tokiu atveju ikiteisminį tyrimą vykdantis pareigūnas nukentėjusiajam asmeniui įteikia užduotį atlikti objektų tyrimą, ant kurios šis pasirašytinai nurodo, vyks ar ne.

Praktinė ikiteisminio tyrimo bylų analizė parodė, kad nukentėjusiesiems 22 proc. bylose buvo paskirta užduotis atlikti objektų tyrimą, tačiau nors ir buvo pasirašytinai įteikta užduotis, nukentėjusieji sveikatos sutrikdymo masto nustatymui patys nuvyko 18,2 proc. bylose. Pasitaikė atvejų, kuomet nukentėjusysis nurodė, kad nuvyktų sveikatos sutrikdymo masto nustatymui, tačiau tam neturi galimybių. Tokiu atveju ikiteisminį tyrimą vykdantys pareigūnai patys asmenį pristatė į Valstybinę teismo medicinos tarnybą. Pažymėtina, kad 78 proc. bylose nukentėjusiesiems išvis neįteikta užduotis sveikatos sutrikdymo masto nustatymui.

Darbo autorės nuomone, kiekvienoje byloje pasirašytinai nukentėjusiajam asmeniui turi būti įteikta užduotis atlikti objektų tyrimą, kurie tiek apklausos metu, tiek ant byloje liekančios užduoties turi nurodyti, ar vyks, ar ne sveikatos sutrikdymo masto nustatymui.

Specialisto išvada yra vienas iš smurto artimoje aplinkoje įrodymo šaltinių. Tačiau nors nukentėjusysis ir nuvyksta atlikti objektų tyrimą, sužalojimai ne visada pasitvirtina, nurodant, kad „[...] objektyvių duomenų už kūno sužalojimą nėra. Nesant objektyvių traumavimo požymių, nėra ir objektyvaus pagrindo vertinti sveikatos sutrikdymo mastą bei atsakyti į kitus užduotyje pateiktus klausimus“[126]. Sužalojimai nepasitvirtino visose bylose. Jeigu įvykio metu nukentėjusysis buvo apžiūrėtas medikų, ikiteisminį tyrimą vykdantis pareigūnas iš greitosios medicinos pagalbos išreikalauja nukentėjusiojo medicininius dokumentus, kuriuos siunčia specialistui, kad šis iš medicininių dokumentų įvertintų nukentėjusiojo patirtus sužalojimus.

[124] „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *supra note,* 10.
[125] „Lietuvos Respublikos Teismo ekspertizės įstatymas“, Valstybės žinios, 2002-11-22, Nr. 112-4969, LRS, žiūrėta 2021 m. kovo 13 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.193737/asr
[126] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. rugsėjo 22 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-38081-20.

Asmenys 28 proc. bylų buvo apžiūrėti medikų, 7 proc. bylų vyko į ligoninę ir 21,4 proc. bylų buvo išreikalauti nukentėjusiojo medicininiai dokumentai ir iš jų atliktas sveikatos sutrikdymo masto nustatymas.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad tinkamai įteikta ir atlikta užduotis sveikatos sutrikdymo masto nustatymui (jeigu sužalojimai pasitvirtina) yra vienas iš svarių įrodymų tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas. Todėl, darbo autorės nuomone, tikslinga visais atvejais nukentėjusiesiems pasirašytinai skirti užduotis atlikti objektų tyrimą ir, esant galimybei, asmenis pristatyti į Valstybinę teismo medicinos tarnybą sveikatos sutrikdymo masto nustatymui.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad pirminiai ir tolimesni tyrimo veiksmai yra labai svarbūs smurto artimoje aplinkoje bylų tyrime. Detalus ir išsamus informacijos rinkimas įvykio vietoje bei tinkamas pirminių veiksmų atlikimas ir įforminimas sąlygoja nuoseklų ir sėkmingą tolimesnį bylos tyrimą. Kokybiškas ir tinkamai suplanuotas tolimesnių veiksmų atlikimas teigiamai įtakoja baudžiamojo proceso baigtį. Tokiu būdu operatyviais, optimaliais, ekonomiškais būdais ir priemonėmis yra pasiekiami ikiteisminio tyrimo tikslai.

4. SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE TYRIMO PRAKTIKA

Siekiant nustatyti nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, tyrimo metu kylančias problemas, tikslinga žinoti tyrimo praktikoje susiklosčiusią realią situaciją, todėl yra reikalinga atlikti tyrimo praktikos analizę. Tyrimo praktikos analizę tikslinga atlikti tam, kad būtų galima pasiūlyti problemų sprendimo būdus.

Kadangi analizuojant nutrauktas ikiteisminio tyrimo bylas galima sužinoti, kokios problemos kyla tiriant šios specifikos bylas, atsižvelgiant į darbo tikslą ir uždavinius, pasirinktos nagrinėti nutrauktos smurto artimoje aplinkoje ikiteisminio tyrimo bylos dėl fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo, pildant bylų tyrimo protokolą (priedas Nr. 8) bei atliekant analizę. Analizuojant problemas, pateikiami pavyzdžiai iš konkrečių bylų.

Siekiant nustatyti ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų praktikoje egzistuojančias problemas tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas, buvo atliktas empirinis tyrimas - anoniminė ikiteisminio tyrimo tyrėjų anketinė apklausa (priedas Nr. 10).

4.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo tikslas – nustatyti problemas, kylančias tiriant smurto artimoje aplinkoje ikiteisminio tyrimo bylas.

Tyrimo tipas – empirinė tyrimo rezultatų analizė ir išvadų formavimas remiantis tyrimo metu gautais rezultatais.

Tyrimo objektas – Lietuvos apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų ir teritorinių policijos komisariatų ikiteisminį tyrimą atliekantys tyrėjai.

Tyrimo metodas – kiekybinis tyrimas - anketinė apklausa. Šis būdas buvo pasirinktas kaip informatyviausias, efektyviausias ir leidžiantis greičiausiai apklausti respondentus, mažiausiai trukdantis jų tiesioginiam darbui, kadangi anketas pildo patys jiems patogiu metu.

Duomenų statistinės analizės būdas – aprašomoji statistika.

Tyrimo etika – anketinė apklausa atliekama anonimiškai, todėl respondentai lieka nežinomi. Atliekama apklausa yra konfidenciali, tyrime dalyvaujantys asmenys yra susipažindinami su darbo tema, tyrimo tikslu ir nurodoma, kad tyrimo duomenys bus naudojami tik magistro baigiamajame darbe.

Tyrimo instrumentarijus – anoniminė apklausa. Anoniminė anketa ikiteisminį tyrimą vykdantiems pareigūnams sudaryta iš 36 klausimų. Apklausos anketą ikiteisminio tyrimo tyrėjams sudarė 35 uždaro ir 1 atviro tipo klausimai (žr. priedas Nr. 10).

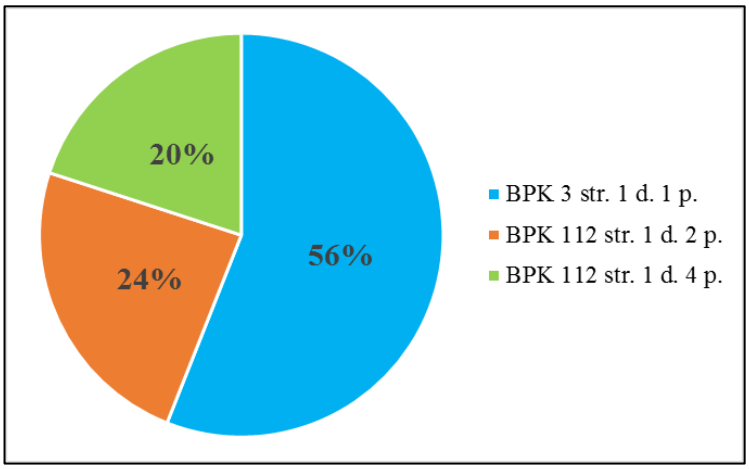
Tyrimo organizavimas – apklausa vykdyta naudojantis internetinės svetainės www.manoapklausa.lt apklausų pavyzdžių išdėstymo šablonais, sukuriant apklausos formą ir

išsiunčiant jos nuorodą į teisėsaugos institucijų ikiteisminį tyrimą vykdančių pareigūnų elektroninius paštus. Anketa respondentams išsiųsta 2021 m. vasario 23 d., pakartotinai išsiųsta 2021 m. kovo 8 d. Gauta 210 anketų su atsakymais į pateiktus klausimus. Surinkti duomenys buvo susisteminti ir apdoroti internetinėje svetainėje www.manoapklausa.lt. Gauti duomenys pateikiami paveiksluose (diagramose) ir analizuojami 4.3 darbo poskyryje.

4.2. Ikiteisminio tyrimo bylų analizė

Ikiteisminio tyrimo bylų analizei buvo pasirinktos Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato kaip ikiteisminio tyrimo įstaigos, atlikusios ikiteisminį tyrimą dėl smurto artimoje aplinkoje, nutrauktos ikiteisminio tyrimo bylos[127]. Analizė buvo atlikta nuo 2021-02-22 iki 2021-03-17. Pasirinkta penkiasdešimt ikiteisminio tyrimo bylų nuo 2015-01-01 iki 2020-12-31. Bylos buvo pasirinktos atsitiktine tvarka pagal nusikalstamos veikos požymius, numatytus BK 140 str. 2 d.

Atlikus ikiteisminio tyrimo bylų analizę nustatyta, kad bylos dažniausiai nutraukiamos nesant nusikaltimo, baudžiamojo nusižengimo požymių (žr. 3 pav.).

***3 pav.* Procentinis nutraukiamų bylų pasiskirstymas pagal BPK**

Bylų analizė rodo, kad didžioji dalis, t. y. 56 proc. ikiteisminio tyrimo bylų dėl smurto artimoje aplinkoje yra nutraukiama dėl to, kad tyrimo eigoje paaiškėja, jog vadovaujantis BPK 3 str. 1 d. 1 p. yra nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Nemaža dalis - 24 proc. ikiteisminio tyrimo bylų nutraukiama vadovaujantis BPK 212 str. 1 d. 2 p., kai ikiteisminio tyrimo metu nesurenkama pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltę dėl nusikalstamos veikos padarymo ir 20 proc. bylų nutraukiama vadovaujantis BPK 212 str. 1 d. 4 p., kai remiantis BK 37 str. pripažįstama, kad nusikalstama veika yra mažareikšmė. Visa tai reziumuojant, galima teigti, kad ikiteisminio tyrimo bylos dažniausiai yra nutraukiamos

[127] Išanalizuotų ikiteisminio tyrimo bylų sąrašas pridedamas naudotos literatūros skyriuje.

todėl, kad tyrimo eigoje nustatoma, kad padarytoje veikoje nėra nusikaltimo požymių, kas rodo, kad dažnai keičiami parodymai. Toliau darbe bus kalbama apie tai, kokios priežastys lemia ikiteisminių tyrimų bylų nutraukimą.

Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas savo artimajam giminaičiui ar šeimos nariui, vadovaujantis BK 11 str. įtvirtintomis nuostatomis, priskiriamas prie nesunkių nusikaltimų, kadangi BK 140 str. 2 d. numatyta didžiausia bausmė neviršija trejų metų laisvės atėmimo. Taigi, vadovaujantis BPK 176 str. 1 d. 2 p., ikiteisminis tyrimas dėl nesunkių nusikaltimų turi būti atliktas per kuo trumpiausius terminus, bet ne ilgiau kaip per šešis mėnesius. Vadinasi, ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas smurto artimoje aplinkoje bylą turi ištirti kuo greičiau ir ne ilgiau nei per šešis mėnesius. Atlikta bylų analizė parodė, kad daugiausiai - 82 proc. ikiteisminių tyrimų trukmė yra iki vieno mėnesio, 16 proc. - iki dviejų mėnesių ir 2 proc. - iki keturių mėnesių. Tai rodo, kad nors bylos ištyrimo laikas ir yra per šešis mėnesius, tačiau tyrėjai dažniausiai bylos tyrimą atlieka per vieną mėnesį, neišnaudodami bylos ištyrimui skiriamo laiko ir tokios bylos dažniausiai yra nutraukiamos.

Analizuojant ikiteisminio tyrimo bylas, nustatyta, kad viena iš didžiausių problemų, kodėl tyrimas eigoje yra nutraukiamas - tai abiejų proceso šalių nuolatinis alkoholio vartojimas. Dėl alkoholio vartojimo šeimose kyla nuolatiniai konfliktai, kurie prasideda per išgertuves ar parėjus namo girtam asmeniui, dėl ko neretai žodinio konflikto metu pradedama smurtauti. Atliktus bylų analizę nustatyta, kad 94 proc. smurtautojų ir 58 proc. nukentėjusiųjų įvykio metu buvo neblaivūs, kas rodo, kad tiek nukentėjusysis, tiek smurtautojas įvykio metu dažnai būna neblaivūs. Tyrimo eigoje abi konflikto pusės dėl buvusio neblaivumo neprisimena visų aplinkybių, išsiblaivę tarpusavyje susitaiko ir nukentėjusieji nenorėdami, kad būtų tęsiamas pradėtas tyrimas, keičia parodymus, nurodydami, kad prieš juos nesmurtavo, o įtariamasis neprisipažįsta padaręs nusikaltimą. Byloje nesant kitokių įrodymų, dėl minėtų aplinkybių ikiteisminis tyrimas neretai yra nutraukiamas.

Problemos iliustravimui pateikiamos pavyzdinės situacijos iš konkrečių bylų, kurios buvo tipinės atliktame tyrime. Policijos pareigūnams atvykus į įvykio vietą, nukentėjusioji buvo neblaivi ir nurodė, kad prieš ją smurtavo ir dėl to patyrė fizinį skausmą. Tolimesnio tyrimo metu, praėjus daugiau nei parai po nusikalstamos veikos padarymo, nukentėjusioji apklausos metu nurodo, kad fizinio skausmo nepatyrė. Pvz: apklausos metu nukentėjusioji L.V. nurodo, kad „*sugyventiniui A.P. jokių pretenzijų neturiu, nors jis man ir sudavė, bet aš dėl to skausmo nejutau, nes buvau neblaivi*"[128]. Kitoje IT byloje apklausos metu nukentėjusioji D.D. nurodo, kad

[128] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. lapkričio 1 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-43735-20.

"*dėl suduoto smūgio aš jokio fizinio skausmo nepatyriau, jokių sužalojimo žymių ant ausies po smūgio sudavimo, nėra*"[129].

Kyla klausimas, kodėl nukentėjusieji kviečiasi policijos pareigūnus, jeigu tyrimo eigoje (dažniausiai iki paros arba praėjus daugiau nei parai po nusikaltimo padarymo), apklausos metu nurodo, kad fizinio skausmo nepatyrė ir smurtautojui pretenzijų nebeturi. Pvz.: pati nukentėjusioji kviečiasi policijos pareigūnus, bet tyrimo eigoje pretenzijų nebeturi, teigdama, kad „*kadangi vyras ir toliau buvo agresyviai nusiteikęs ir vis grasino daugiau viską namuose išdaužyti ir aš bijodama, kad ir manęs nesumuštų, pati paskambinau į bendrąjį pagalbos centrą ir pranešiau apie įvykį*"[130]. Galima teigti, kad nukentėjusioji įvykio metu pati būdama neblaivi išsikviečia policijos pareigūnus, o tyrimo eigoje išsiblaiviusi, apklausos metu nurodo, kad fizinio smurto nepatyrė ir nieko neprisimena, kadangi pati buvo neblaivi. Taigi, dėl tokių atvejų yra eikvojamas tyrėjų laikas, pastangos ir lėšos.

Tyrimu siekiama buvo išsiaiškinti, ar tikrai nukentėjusiosios nuo smurto artimoje aplinkoje dažniausiai būna moterys. Bylų analizė parodė, kad 90 proc. nukentėjusiųjų sudarė moterys.

Dėl alkoholio vartojimo pačios nukentėjusiosios apklausiamos tyrimo eigoje dažnai ne tik netiksliai nurodo įvykio aplinkybes, tačiau ir iš viso neprisimena įvykusio konflikto. Nukentėjusiosioms nurodant, kad neprisimena įvykusio konflikto, tyrėjas apklausos metu paklausia ar prisimena, kad kvietė policiją ir jeigu prisimena, tai dėl ko. Pvz.: IT byloje įvykio metu nukentėjusioji buvo neblaivi ir papildomos apklausos metu nurodė, kad dėl buvusio girtumo visiškai neprisiminė kas tarp jos ir sugyventinio įvyko, teigdama: *„[...] įvykio aplinkybių nepamenu dėl girtumo. Aš manau, kad sugyventinis prieš mane smurto nenaudojo, kadangi ant mano kūno nėra jokių sužalojimų ir man nieko neskauda. Policijos pareigūnus iškviečiau todėl, kad buvau labai girta, ir dėl girtumo į bendrąjį pagalbos centrą paskambinau melagingai nesuvokdama savo veiksmų*".[131] Šiuo atveju nukentėjusiajai buvo iškelta byla ir dėl melagingų parodymų davimo. Autorės nuomone, nukentėjusieji, kurie būdami neblaivūs, nesuvokdami savo veiksmų melagingai apkaltina nekaltą asmenį arba praneša apie nebūtą nusikaltimą, visais atvejais patys turi būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn, kadangi tyrėjai pradėdami ir atlikdami bylos tyrimą eikvoja laiką, pastangas ir lėšas.

Kitoje IT byloje dėl didelio neblaivumo įvykio metu nukentėjusioji neprisimena visų aplinkybių, o papildomos apklausos metu nurodo: „*noriu, kad ikiteisminis tyrimas būtų kuo*

[129] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. spalio 10 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-40599-20.
[130] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. gruodžio 25 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-54697-19.
[131] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. rugpjūčio 22 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-33768-20.

greičiau nutrauktas, nes per savo girtumą neteisingai apkaltinau sugyventinį. [...] dėl didelio girtumo tiesiog nesuvokiau savo veiksmų ir žodžių [...]".[132] Iš nukentėjusiųjų apklausų aiškėja, kad pačios nukentėjusiosios dažnai įvykio metu būna neblaivios, dėl ko tyrimo eigoje netiksliai nurodo arba visai neprisimena įvykio aplinkybių, kas daro neigiamą įtaką tyrimo kokybei.

Tyrėjai, atlikdami bylos tyrimą, susiduria su kita svarbia problema - nukentėjusiosios dažnai apklausų metu keičia parodymus. Pvz., akistatos ir liudytojos (nukentėjusiosios) papildomos apklausos metu nukentėjusioji V.B. keitė parodymus teigdama: „*dabar galvoju, kad ranką man skaudėjo visai ne dėl mėlynių, ne dėl to, kad A.B. man sudavė iš šluotos, o dėl to, kad sergu artritu ir dėl šios ligos man skauda rankas. A.B. niekada manęs nemušė ir jam jokių pretenzijų neturiu*"[133]. Tyrėjui paklausus, kodėl yra nurodomos kitokios aplinkybės nei pirminės apklausos metu, nukentėjusioji nurodė: „*paaiškindama, kad vyras smurtavo tyčia, nurodžiau ne visai teisingai, bet tuo metu galvojau, kad turiu taip pasielgti. [...] dabar viską vertinu kitaip, suprantu, kad A.B. manęs sužaloti nenorėjo, viskas gavosi netyčia*".[134] Pastebėtina, kad parodymai dažniausiai yra keičiami papildomų apklausų metu. Todėl galima teigti, kad papildomų apklausų metu nukentėjusiosios yra apgalvojusios savo parodymus ir tyrėjui nurodo tokias aplinkybes, kurios joms yra palankios. Atlikus bylų analizę nustatyta, kad 80 proc. policijai apie smurtą artimoje aplinkoje iš karto po įvykio praneša pačios nukentėjusiosios. Galima daryti išvadą, kad pačios nukentėjusiosios, kviesdamos pagalbą, tyrimo eigoje pagalbos iš policijos nebenori, todėl keičia parodymus ir prašo, kad ikiteisminis tyrimas būtų nutrauktas.

Nukentėjusiosios norėdamos, kad baigtųsi kilęs konfliktas, policijos pareigūnams meluoja, nurodydamos, kad prieš jas smurtavo. Pvz., liudytojo apklausos metu nukentėjusioji R.G. nurodė: „*žodinio konflikto metu sugyventinis D.J. priėjo prie manęs ir koja spyrė ne mažiau du smūgius man į galvą. Nuo spyrių į galvą aš pajutau fizinį skausmą".*[135] Papildomos apklausos metu nukentėjusioji D.G. keitė parodymus, nurodydama, kad *„kilus konfliktui mes abu kambaryje apsistumdėme, tačiau niekas niekam smūgių nesudavėme*"[136]. Tyrėjui paklausus, kodėl pati kvietėsi policijos pareigūnus, ši nurodė: „*pareigūnams meluoti nenorėjau, tik norėjau, kad viskas kuo greičiau baigtųsi, nes aš nežinojau kaip sugyventinį nuraminti ir sutramdyti, todėl atvykus policijos pareigūnams aš pasakiau, kad mano sugyventinis man spyrė koja į galvą*". Autorės nuomone, tokiose situacijose nukentėjusiosios pačios turėtų atsakyti už melagingų parodymų davimą, nors nurodo, kad meluoti nenorėjo, tačiau melavo, kadangi norėdama

[132] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. spalio 10 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-40599-20.
[133] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. gruodžio 23 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-49890-20.
[134] *Ibid*.
[135] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2016 m. kovo 26 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-14198-16.
[136] *Ibid*.

nuraminti sugyventinį melagingai pranešė, kad prieš ją smurtavo. Kitoje IT byloje liudytoja I.G. papildomos apklausos metu nurodė: „*vyras L.G. mane ranka sugriebęs už kaklo pastūmė, dėl šio pastūmimo aš jutau fizinį skausmą, kadangi jėga mane pastūmė už kaklo, kaklą ir skaudėjo*“[137]. Liudytoja I.G. dar vienos papildomos apklausos metu keitė parodymus nurodydama: „*vyras mane sugriebęs už kaklo jėga pastūmė, tačiau man fizinio skausmo nesukėlė, tik tuo metu labai susijaudinau, susinervinau, pergyvenau dėl vaikų, kurie liko namuose. Prieš tai policijai daviau parodymus, sakydama, kad jutau skausmą, bet iš tikrųjų paskubėjau ir pasikarščiavau duodama parodymus, norėjau, kad greičiau baigtųsi kilęs konfliktas*“.[138]

Galima daryti prielaidą, kad nukentėjusiosios įvykio metu būdamos piktos, susinervinusios, susijaudinusios, o neretai ir neblaivios, apkaltina savo artimą giminaitį ar šeimos narį, policijos pareigūnams melagingai nurodydamos, kad prieš jas smurtavo. Tokiu atveju ikiteisminį tyrimą vykdantis pareigūnas byloje turi atlikti papildomus procesinius veiksmus, apklausos metu turi užduoti tokius klausimus, kurie padėtų atskirti tiesą nuo melo. Visos šios aplinkybės sąlygoja sudėtingesnį ir ilgesnį įvykio tyrimą.

Susiduriama su tokiu įdomu faktu, kai nukentėjusiosios pačios policijos pareigūnų prašo pagalbos, o vėliau, t. y. atliekant ikiteisminį tyrimą, nėra suinteresuotos bylos baigtimi. Pvz., nors nukentėjusioji ir prašė pagalbos, kad sūnaus smurtas liautųsi, tačiau nurodė: „*[...] dėl sumušimo pas medicinos ekspertus nevyksiu, nes paraudimas ir patinimas jau praėjo*“[139]. Kitoje IT byloje nukentėjusioji pati nesuinteresuota bylos baigtimi „*aš dėl patirto fizinio skausmo į gydymo įstaigas nesikreipiau. Į med. ekspertizę nevyksiu. Įvykio metu pati buvau vartojusi alkoholinių gėrimų*“.[140] Buvo atvejis, kai nukentėjusioji I.B. dėl papildomos apklausos pati neatvyko motyvuodama: „[...] *neturiu pinigų ir negaliu išeiti iš darbo*“[141]. Dar vienoje IT byloje nors ant nukentėjusiosios D.V. kūno ir buvo smurto žymė, tačiau pastaroji apklausos metu nurodė: „*kairėje rankoje matyti paraudimas, tačiau pas teismo medicinos ekspertus aš nevyksiu. Su sugyventiniu A.N. aš žadu susitaikyti ir šį kartą jam atleisti*“.[142] Galima teigti, kad dėl visų šių priežasčių yra vilkinamas tyrimo laikas, nenuvykus sveikatos sutrikdymo masto nustatymui byloje mažėja įrodymų prieš įtariamąjį, kad šis artimoje aplinkoje smurtavo.

[137] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2015 m. gegužės 25 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-29545-15.
[138] *Ibid*.
[139] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. balandžio 1 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-13172-19.
[140] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2018 m. sausio 2 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-00242-18.
[141] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2017 m. gegužės 5 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-21567-17.
[142] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2015 m. rugsėjo 25 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-53582-15.

Dar viena problema, su kuria susiduria tyrėjai yra tai, kad nukentėjusiosios, įvykus smurtui artimoje aplinkoje, pagalbos į policijos pareigūnus kreipiasi ne iš karto įvykus įvykiui, tačiau po kelių dienų. Pvz., nukentėjusioji dėl patirto smurto artimoje aplinkoje į policiją kreipėsi tik ant kūno atsiradus sužalojimams: „*2020-12-23 V. B. kreipėsi pareiškimu į policiją, kadangi po kiek laiko pastebėjo ant rankos esančias kraujosruvas, „mėlynes“, kurias skauda*“.[143] Kitoje IT byloje apie smurtą artimoje aplinkoje buvo pranešta tik po 3 dienų, kadangi nukentėjusioji nurodė: „*policijai apie tai, kad G.G. prieš mane smurtavo aš nieko nesakiau, nes buvau neblaivi ir bijojau, kad neiškviestų Vaiko teisių apsaugos pareigūnų*“[144]. Dar vienoje IT byloje nukentėjusioji K. S. apklausoje nurodė, kad anksčiau nesikreipdavo į policiją, nes „*po smurto atvejų man grasindavo, kad jei apie tai aš pranešiu policijai, tai jis mane papjaus, o pats gali pasikarti*“[145]. Apibendrinant galima teigti, kad nukentėjusiosios į policiją kreipiasi ne iš karto dėl įvairių priežasčių: yra įbaugintos, bijo vyro grasinimų, bijo, kad iš jos šeimos nepaimtų vaikų, apie smurtą praneša tik atsiradus sužalojimams.

Dėl to, kad nukentėjusiosios pagalbos kreipiasi ne iš karto, problemų kyla ir policijos pareigūnams, atliekantiems įvykio tyrimą, kadangi įvykio vieta jau būna sutvarkyta ir nebeįmanoma rasti pėdsakų, tinkamų nusikaltimo identifikavimui. Tarnybiniame pranešime dėl procesinių veiksmų atlikimo, tyrėjas nurodo, kad „*įvykio vieta yra sutvarkyta, jokių grumtynių pėdsakų bute nėra*“[146]. Kitoje byloje įvykio vieta visai buvo neapžiūrėta, kadangi kaip nurodo tyrėjas tarnybiniame pranešime, „*šio nusikaltimo įvykio vietos apžiūrėti nepavyko, nes negalėta patekti į butą [...], kadangi buto savininkė buvo išvykusi*“[147]. Taigi, galima daryti prielaidą, kad pranešant apie įvykį ne iš karto, o po kelių dienų, problemų kyla ikiteisminį tyrimą vykdantiems pareigūnams, kadangi įvykio vieta būna pasikeitusi, sutvarkyta, nelieka jokių pėdsakų tinkamų nusikaltimo identifikavimui, o pasitaiko atvejų, kuomet nesant gyvenamosios vietos savininkui įvykio vietos iš viso nepavyksta apžiūrėti. Visi šie veiksniai lemia sudėtingesnį smurto artimoje aplinkoje bylos tyrimą.

Kaip buvo minėta, viena iš didžiausių problemų, kodėl tyrimas eigoje yra nutraukiamas, tai abiejų proceso šalių nuolatinis alkoholio vartojimas. Analogiška problema kyla kaip su nukentėjusiųjų, taip ir su įtariamųjų parodymais, kadangi 20 proc. įtariamųjų apklausiami dėl įvykio, nurodo, kad dėl buvusio neblaivumo neprisimena įvykio aplinkybių. Pvz.: įtariamasis

[143] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. gruodžio 23 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-49890-20.
[144] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. gruodžio 10 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-52236-19.
[145] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2017 m. birželio 27 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-32169-17.
[146] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. gruodžio 23 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-49890-20.
[147] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. gruodžio 10 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-52236-19.

A.P. apklausoje nurodė: "*dėl išgerto didelio kiekio alkoholio, neprisimenu ir tolimesnės vakaro eigos. [...] dėl kokių priežasčių ir kaip aš ją mušiau – tikrai neprisimenu*"[148]. Analogiška situacija ir kitoje IT byloje, kai įtariamasis L.Š. nurodė: „*tikslių įvykio aplinkybių neatsimenu dėl buvusio didelio girtumo*"[149]. Dar vienoje IT byloje įtariamasis A.A. neatsimena įvykio aplinkybių, teigdamas: „*nepamenu, kad būčiau sudavęs jai į veidą ar tampęs už plaukų, taip pat nepamenu, kad būčiau su pjūklo grandine spaudęs jai kaklą*"[150]. Galima teigti, jog dėl to, kad įtariamieji dėl buvusio neblaivumo neatsimena visų įvykio aplinkybių, prastėja tyrimo kokybė, tampa sunkiau įrodyti smurto artimoje aplinkoje buvimo faktą, o nesant kitų objektyvių ir neginčijamų įrodymų, tokios bylos yra nutraukiamos.

Tyrėjai susiduria su tokia problema, kad įtariamieji išvis neprisipažįsta smurtavę. Praktinė bylų analizė parodė, kad 38 proc. įtariamųjų neprisipažįsta smurtavę, nurodo, kad konfliktavo tik žodžiu bei paaiškina, kad pačios nukentėjusiosios meluoja kaltindamos smurtu. Pvz., įtariamasis L.V. teigė: „*mamai nepatinka, kad mes su broliu geriame alkoholį, todėl kai aš ar brolis būname išgėrę ir su ja apsižodžiuojame, ji supykus pastoviai mums iškviečia policiją ir meluoja, kad ją mušėme, nors taip nebūna. Nors aš vakar buvau girtas, bet tikrai prisimenu, kad mamai nieko nedariau*".[151] Kitoje IT byloje įtariamasis nurodė: „*galiu pasakyti, kad konflikto su mama metu jai jokių smūgių nesudaviau ir fizinio skausmo nesukėliau. Su mama konfliktavome tik žodžiu, o ją apspjaudamas fizinio skausmo jai tikrai nesukėliau. Mama įsižeidė dėl mano išsakytų įžeidimų ir dėl to, kad ją apspjoviau, todėl man kerštaudama ji parašė pareiškimą ir kaltina mane smurtu*".[152] Galima daryti išvadą, kad įtariamieji dažnai išvis neprisipažįsta smurtavę prieš savo artimuosius giminaičius ar šeimos narius, esant tokioms aplinkybėms, ikiteisminį tyrimą vykdančiam pareigūnui tampa sunku nustatyti tiesą byloje, o nesant įvykį mačiusių liudytojų, nukentėjusiajam nenuvykus sveikatos sutrikdymo masto nustatymui bei nesant kitų reikšmingų įrodymų, tokios bylos dažniausiai nutraukiamos nesurinkus pakankamai įrodymų.

Dar viena svarbi problema yra ta, kad apklausų metu įtariamieji nurodo, jog nukentėjusioji susižalojo pati. Atlikus bylų analizę nustatyta, kad 12 proc. įtariamųjų nurodo, kad prieš nukentėjusiąją nesmurtavo, o ši susižalojo pati. Pvz., IT byloje įtariamasis neprisipažįsta smurtavęs ir apklausoje nurodo, kad nukentėjusioji galėjo susižaloti pati: „*kuo esu įtariamas*

[148] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. lapkričio 1 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-43735-20.
[149] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2016 m. gegužės 3 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-20650-16.
[150] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. rugpjūčio 22 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-33768-20.
[151] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. rugsėjo 22 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-38081-20.
[152] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. spalio 19 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-31372-19.

suprantu, bet kaltės nepripažįstu, nes prieš žmoną niekada nesu pakėlęs rankos. Dar kartą pasikartosiu, kad žmonai aš su šluotos kotu nesudaviau, o mėlynė pas ją ant rankos galėjo atsirasti dėl to, kad pati su ranka kur nors atsitrenkė. Žmonos oda tokia, kad nuo bet kokio užkliuvimo pas ją atsiranda mėlynės“.[153] Galima daryti prielaidą, kad įtariamieji, siekdami išvengti atsakomybės už smurtą artimoje aplinkoje, nurodo, kad nukentėjusioji susižalojo pati. Vadinasi, ikiteisminio tyrimo tyrėjas turi imtis visų kitų įmanomų procesinių veiksmų atlikimo tam, kad nustatytų tiesą byloje.

Ikiteisminio tyrimo metu susiduriama su tokiu faktu, kad tiek nukentėjusieji, tiek įtariamieji apklausos metu pasinaudoja BPK numatyta teise ir atsisako duoti parodymus. Pvz., IT byloje nukentėjusioji L.V. apklausos metu nurodė: „*pasinaudodama teise neduoti parodymų prieš savo šeimos narį, t. y. sugyventinį A.P., atsisakau duoti parodymus apie tarp mūsų su A.P. įvykusį konfliktą. Aš nenoriu nieko aiškinti, nes apskritai nelabai ką ir prisimenu*“.[154] Kitoje IT byloje įtariamasis A.J. atsisako duoti parodymus, teigdamas: *„[...] kuo esu įtariamas suprantu, kaltės nepripažįstu. Apie vakarykštį įvykį aš aiškinti atsisakau, t. y. atsisakau duoti bet kokius parodymus*“.[155] Dar vienoje IT byloje nukentėjusysis R.B. nurodo: „*aš atsisakau duoti parodymus prieš savo sugyventinę L.A. [...] aš atsisakau nurodyti savo sužalojimo aplinkybes, policiją kviečiau, nes norėjau, kad nuramintų ją, nes ji buvo neblaivi, apie pasekmes nepagalvojau. Buvau neblaivus, nesupratau pasekmių, ir be to nepamenu įvykio aplinkybių ir kaip buvau sužalotas*“.[156] Galima daryti išvadą, kad neretais atvejais nukentėjusieji, atsisakydami duoti parodymus, patys parodo, kad nėra suinteresuoti bylos tyrimu.

Sėkmingam ir išsamiam bylos tyrimui trukdo ir tai, kad jeigu įvykio liudytojai yra, dažnai jie patys būna neblaivūs, įvykio metu nurodo vienas aplinkybes, apklausos metu kitas aplinkybes arba iš viso konkrečiai įvykusio smurto nemato. Pvz: IT byloje liudytoja apklausiama J.L., nurodė: „*jei aš pareigūnams pasakiau, kad mačiau, kai E.K. smaugė M.B., tai taip galėjau pasakyti nebent dėl savo neblaivumo, nes dabar tai neprisimenu tokio dalyko. Kad E.K. tą dieną būtų grasinęs M.B. peiliu, tai irgi nemačiau*“.[157] Kitoje IT byloje liudytoja, kad būtų iškvietusi policiją, neprisimena: „*bendruoju pagalbos telefonu skambinau aš, bet ką sakiau paskambinusi,*

[153] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. gruodžio 23 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-49890-20.
[154] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. lapkričio 1 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-43735-20.
[155] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. kovo 14 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-10452-19.
[156] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2015 m. birželio 4 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-67982-15.
[157] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. rugsėjo 15 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-37063-20.

aš dėl buvusio girtumo neatsimenu“[158]. Atlikus bylų analizę nustatyta, kad 18 proc. liudytojų įvykio metu patys būna neblaivūs, apklausiami konflikto aplinkybių neprisimena ir nurodo, kad įvykusio įvykio nematė. Darytina išvada, kad esant tokioms aplinkybėms, liudytojų apklausos tyrimui reikšmingos informacijos nesuteikia, kadangi apklausos yra neinformatyvios.

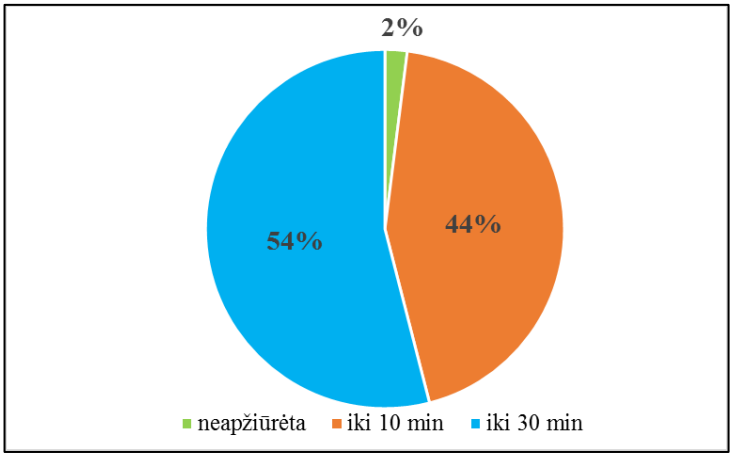
Ikiteisminio tyrimo metu ne tik dėl nukentėjusiųjų, įtariamųjų ir liudytojų kyla problemų, kurios ilgina tyrimo trukmę, tačiau trūkumų atsiranda ir dėl pačių ikiteisminį tyrimą vykdančių pareigūnų procesinių veiksmų atlikimo ir įforminimo. Analizuojamose ikiteisminių tyrimų bylose nustatyta, kad 24 proc. nukentėjusiųjų nurodė, kad prieš juos ne pirmą kartą yra smurtaujama. Nukentėjusiesiems apklausoje nurodžius, kad šeimoje ne pirmas smurto atvejis, šios aplinkybės tyrėjų detaliau nesiaiškintos ir netirtos (pvz.: jeigu apklausoje rašoma, kad smurtavo ir anksčiau, nenurodyta, ar dėl visų atvejų buvo atliekami tyrimai, neapklausta detaliai apie viską kada, kur ir ką padarė). Pvz., IT byloje apklausos metu nukentėjusioji M.V. nurodė: „*L.V. mano atžvilgiu fiziškai smurtauja nebe pirmą kartą, tačiau policija su juo nieko nepadaro, todėl jis ir toliau naudoja fizinį smurtą mano atžvilgiu*“[159], nenurodyta ar dėl visų atvejų buvo atliekami tyrimai, neapklausta detaliai apie viską, kur, kada ir ką padarė. Kitoje IT byloje nukentėjusiajai R.B. paaiškinus: „*aš policiją kviečiau dėl to, kad labai jo išsigandau, nes ne pirmą kartą smurtauja mano atžvilgiu*“[160], toliau šios aplinkybės nesiaiškintos, nenustatyta, kodėl nukentėjusioji anksčiau nesikreipdavo į policiją. Galima daryti išvadą, kad nukentėjusiesiems nurodant, kad tai ne pirmas smurto atvejis artimoje aplinkoje, ikiteisminį tyrimą vykdantis pareigūnas toliau detaliai nesiaiškina, ar dėl ankstesnių įvykių nukentėjusysis turi pretenzijų, ar dėl jų buvo atliekami tyrimai, jeigu buvo, kokia buvo tyrimo eiga, kokie konkrečiai smurtautojo buvo atliekami veiksmai.

Nukentėjusiesiems apklausose nurodant, kad buvo sukeltas fizinis skausmas, tyrėjas nesiaiškina, kokia buvo reakcija į skausmą, t. y. nenurodo, kaip nukentėjusieji išreiškė skausmo pojūtį, kiek laiko jiems skaudėjo, ar stipriai skaudėjo, kokios būklės pareigūnai rado nukentėjusįjį (-iąją). Skausmo intensyvumui vertinti gali būti naudojamos įvairios skausmo skalės. Atkreiptinas dėmesys, kad bylose tik nuo 2020 m. skausmo intensyvumas yra vertinamas balais. 33,33 proc. bylose patirtas fizinis skausmas yra įvertintas 4 balais. Pvz., IT byloje nukentėjusioji M.V. nurodė: „*stipriai suėmė rankomis mane už pečių ir stumdė bei vieną kartą koja spyrė man į sėdmenis, taip sukeldamas man fizinį skausmą pečių ir sėdmenų srityse*“[161],

[158] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. kovo 14 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-10452-19.
[159] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. rugsėjo 22 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-38081-20.
[160] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2018 m. lapkričio 25 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-02385-18.
[161] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. rugsėjo 22 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-38081-20.

tačiau nesiaiškinta, kokia buvo reakcija į skausmą. Analogiška situacija ir IT byloje nukentėjusiajai pasakius, kad pajuto fizinį skausmą, tačiau toliau jos reakcija į skausmą nesiaiškinta: „*man stovint, jis vis šaukė ant manęs, sakė, kad man trenks. Iškart po to sūnus, stovėdamas priešais mane, smogė man ranka į veidą, dėl ko aš nuo smūgio kritau ant svetainėje esančios sofos. Nukritusi ant sofos, veido dešiniajame skruoste pajutau fizinį skausmą*“.[162] Teigtina, kad nukentėjusiųjų reakciją į skausmą (kaip pvz.: verkė, šaukė, aiktelėjo, sucypė) yra tikslinga išsiaiškinti, kadangi įvykusi reakcija į skausmą konkretizuoja, detalizuoja ir paaiškina fizinio skausmo sukėlimo būseną.

Įvykio vietos apžiūra ikiteisminio tyrimo bylose yra vienas svarbiausių pirminių veiksmų, kadangi atliekant šį veiksmą yra randami nusikaltimo įrankiai ir pėdsakai, kurie identifikuoja nusikaltimą padariusį asmenį. Tačiau bylų analizė rodo, kad tyrėjai įvykio vietos apžiūras atlieka neišsamiai ir skubėdami (žr. 4 pav.).

***4 pav.* Laikas per kurį atlikta įvykio vietos apžiūra**

Praktinė bylų analizė parodė, kad 70 proc. bylų yra nekokybiškai atlikta įvykio vietos apžiūra ir nekokybiškai sudaryta fotolentelė, kuri yra priedas prie įvykio vietos apžiūros protokolo. Analizuojant ikiteisminio tyrimo bylas, pastebėta, kad įvykio vietos apžiūros atliekamos skubant: 44 proc. bylose įvykio vietos apžiūros trukmė iki 10 minučių, 54 proc. - trukmė iki 30 min., o 2 proc. bylų įvykio vieta visai neapžiūrėta. Galima daryti išvadą, kad dėl paskubomis atliekamos įvykio vietos apžiūros nukenčia viso tyrimo kokybė, nes įvykio vietos apžiūra yra vienas iš svarbiausių pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų, kurios metu yra randami galimai nusikaltimo įrankiai ar kiti pėdsakai tinkami nusikaltimo identifikavimui.

Atlikus ikiteisminio tyrimo bylų analizę nustatyta, kad 10 proc. atvejų įvykio vietos apžiūros metu buvo rasti ir paimti galimai nusikaltimo įrankiai. Pastebėta, kad įvykio vietos aprašytos lakoniškai, neišsamiai, dažnai konkreti įvykio vieta nebūna konkretizuota, kadangi

[162] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. balandžio 1 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-13172-19.

neretai prie apžiūros objekto nurodomas gyvenamasis namas, kuris visas, t. y. koridorius, svetainė, virtuvė ir t.t. yra aprašomi. Tokiu atveju lieka neaišku, kur yra konkreti įvykio vieta, kur konkrečiai nukentėjusiajam buvo suduoti smūgiai, t. y. kur buvo smurtaujama.

Paminėtina, kad prie įvykio vietos apžiūros sudaromose fotolentelėse po nuotraukomis 70 proc. nurodytas vienintelis tekstas „*įvykio vietos adresu [...] bendras vaizdas*“, „*įvykio vietos vaizdas*“, „*vaizdas įvykio vietoje*“. Dėl fotolentelėse esančių tokių aprašymų po nuotraukomis, tyrėjui tiriant ikiteisminį tyrimą, trūksta informacijos, konkretumo, aiškumo, kadangi ne tik iš aprašymo lieka neaišku, koks konkrečiai nuotraukose užfiksuotas vaizdas, tačiau priklausomai nuo paros laiko, tyrėjo įgūdžių, darbo krūvio ir kitų veiksnių, neretai nufotografuotų nuotraukų kokybė būna prasta, nuotraukos tamsios, susiliejusios, objektai fotografuojami nesinaudojant masteline liniuote, kartais fotolentelę sudaro tik viena nuotrauka. Visos šios aplinkybės daro neigiamą įtaką greitam ir efektyviam tyrėjo tolimesniam darbui ikiteisminio tyrimo byloje.

Galima teigti, kad minėti aprašymai po nuotraukomis yra abstraktūs ir ikiteisminį tyrimą atliekančiam pareigūnui lieka neaišku, kur yra konkreti įvykio vieta, kokie objektai joje yra užfiksuoti, prie kiekvienos nuotraukos aprašymo trūksta konkretumo, informatyvumo. Pvz: IT byloje[163] iš įvykio vietos buvo paimta pjovimo grandinė pjūklui, tačiau ji tik nufotografuota, trūksta jos matmenų, nufotografuota be matavimo įrankio, nėra konkretaus, detalaus aprašymo. Įvykio vieta aprašyta tik namo viduje, kur ir paimtas galimas nusikaltimo įrankis, tačiau nukentėjusioji buvo sumušta namo kieme, ta vieta apžiūros protokole išvis nepaminėta, ji neapžiūrėta. Kitoje IT byloje[164] įvykio vietos apžiūra atlikta per 8 minutes, fotolentelėje yra sudarytos viso 5 nuotraukos, kurios neinformatyvios, įvykio vietoje padaryta 1 nuotrauka, kuri jokios informacijos nesuteikia, kadangi yra visiškai tamsi, susiliejusi, joje jokio konkretaus vaizdo nesimato, matosi tik dujinės viryklės šešėlis, stalo šešėlis ir žmogaus siluetas. Kambarys nufotografuotas viena nuotrauka, kuri yra nekokybiška, nes susiliejusi, nesimato konkrečių daiktų.

Apibendrinant įvykio vietos apžiūros protokolo surašymo kokybę bei fotolentelėse esančių nuotraukų informatyvumą, galima daryti išvadą, kad tyrėjai įvykio vietos apžiūrą atlieka skubant, t. y. aprašant įvykio vietą neretai nenurodo, kur konkrečiai buvo smurtauta, ne visada paima galimai nusikaltimo įrankius, nekonkretizuoja daiktų esančių patalpoje. Sudarant fotolenteles, tinkamai neapibūdina nuotraukose esančio vaizdo, t. y. po visų nuotraukų aprašymais dažnai nurodo vienintelį tekstą, pasitaiko atvejų, kai fotolentelę sudaro labai mažai nuotraukų, kurios tinkamai neatspindi įvykio vietos, būna, kad nuotraukos susiliejusios,

[163] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. rugpjūčio 22 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-33768-20.
[164] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. rugsėjo 8 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-38660-19.

nekokybiškos, tamsios, nespalvotos. Taigi, analizuojant įvykio vietos apžiūrą, įžvelgta nemažai trūkumų, dėl kurių efektyvi ir greita tolimesnė sėkminga ikiteisminio tyrimo eiga tampa sudėtingesnė ir užima daugiau laiko.

Toliau analizuojant ikiteisminio tyrimo veiksmus, jų įforminimą, pastebėta trūkumų pildant nukentėjusiojo asmens apžiūros protokolus. 14 proc. ikiteisminio tyrimo bylų neužpildytas nukentėjusiojo asmens apžiūros protokolas, t. y. asmuo visai neapžiūrėtas. Pvz.: IT byloje atliekant nukentėjusiojo asmens apžiūrą, asmens apžiūros protokole nurodyta, kad „*ant maikutės dešinio peties srityje yra rusvos spalvos dėmės panašios į kraują. Kairėje pusėje pažasties srityje maikutė yra suplėšyta.*“[165], tačiau suplėšyti rūbai su galimai kraujo dėmėmis yra nepaimti. Taip pat nukentėjusiajai nepaskirta užduotis sveikatos sutrikdymo masto nustatymui. Kitoje IT byloje ikiteisminį tyrimą pradėjęs pareigūnas atliko asmens apžiūrą, nurodydamas, kad „*ant kūno sužalojimų nesimato*“, tačiau asmens nenufotografavo, dėl ko ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas papildomai po kelių dienų apžiūrėjo nukentėjusiąją, ją nufotografavo ir išsamiau aprašė apžiūros atlikimo eigą: „*apžiūrint R.Š. kūną, ant pilvo ir krūtinės sričių jokių odos pažeidimų, pakitimų, paraudimų nepastebėta ir neužfiksuota*“.[166]

Galima daryti prielaidą, kad po kelių dienų apžiūrint nukentėjusiąją, galimai smurto žymės jau bus išnykusios. Tai patvirtina, kad IT byloje[167] nebuvo iš karto po įvykio apžiūrėta nukentėjusioji, ji apžiūrėta tik po 3 dienų. Apžiūrint nukentėjusiąją, jokių smurto žymių ant kūno nenustatyta. Apibendrinant galima daryti išvadą, kad pareigūnai apžiūrėdami asmenį nepaima įrodymų – rūbų su galimai kraujo dėmėmis, neinformatyviai aprašo nuotraukas, jų per mažai nufotografuoja arba visai asmens nenufotografuoja. Visos minėtos aplinkybės sąlygoja tai, kad kitas pareigūnas turi papildomai planuotis laiką ir atlikti veiksmą. Kai asmens apžiūra atliekama ne iš karto po įvykio, o praėjus kuriam laikui, atsiranda tikimybė, kad smurto žymės jau bus išnykusios. Visi šie veiksniai apsunkina efektyvų ir greitą tyrėjo darbą, kadangi neretai ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas dėl nekokybiškai atliktų pirminių veiksmų turi papildomai atlikti kitus veiksmus ir tam skirti nemažai laiko.

Asmenims, nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje, įvykio metu reikalinga ne tik policijos pagalba, tačiau neretai reikalingi ir medikai - pirmosios pagalbos suteikimas. Tačiau pasitaiko nemažai atvejų, kai asmenys, nukentėję nuo smurto artimoje aplinkoje, nenori, kad juos apžiūrėtų medikai, todėl dažnai jų pagalbos kategoriškai atsisako. Praktinė baudžiamųjų bylų analizė parodė, kad 28 proc. nukentėjusiųjų buvo apžiūrėti medikų, 72 proc. nukentėjusiųjų

[165] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. rugsėjo 15 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-37063-20.
[166] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2017 m. lapkričio 12 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-59010-17.
[167] Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2016 m. vasario 4 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-36913-16.

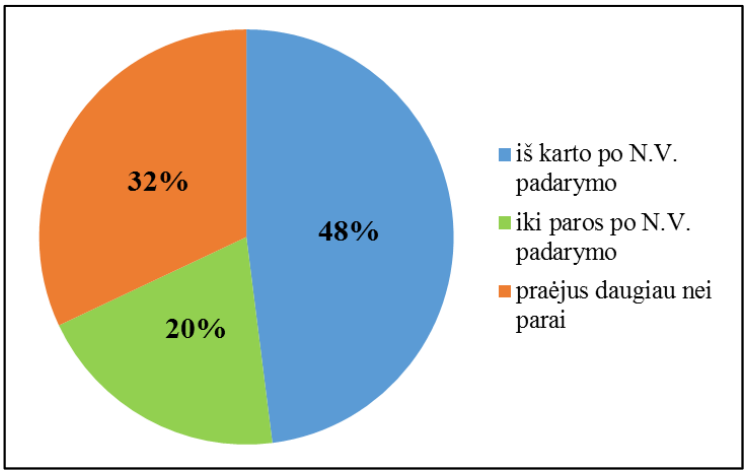
medikų pagalbos atsisakė. 7 proc. nukentėjusiųjų, kuriuos apžiūrėjo medikai, buvo išvežti į ligoninę tolimesnei apžiūrai. Jeigu įvykio metu nukentėjusysis buvo apžiūrėtas medikų, ikiteisminį tyrimą vykdantis pareigūnas iš greitosios medicinos pagalbos išreikalauja nukentėjusiojo medicininius dokumentus, kuriuos siunčia specialistui, kad šis iš medicininių dokumentų įvertintų nukentėjusiojo patirtus sužalojimus. 21,4 proc. bylų buvo išreikalauti nukentėjusiojo medicininiai dokumentai ir iš jų atliktas sveikatos sutrikdymo masto nustatymas. Vadinasi, galima daryti išvadą, kad nukentėjusysis dažnai atsisako medikų pagalbos, o ikiteisminį tyrimą vykdantis pareigūnas, nors nukentėjusysis ir buvo apžiūrėtas medikų, tačiau ne visada išreikalauja medicininių dokumentų, kas byloje yra vienas iš įrodymo šaltinių.

Ant kūno esančių sužalojimų nustatymui asmenims yra skiriama užduotis atlikti objektų tyrimą. Ikiteisminį tyrimą vykdantys pareigūnai nukentėjusiesiems dažnai užduoties atlikti objektų tyrimą visai neįteikia. Atlikta ikiteisminio tyrimo bylų analizė rodo, kad 22 proc. nukentėjusiesiems buvo paskirta užduotis sveikatos sutrikdymo masto nustatymui, o 78 proc. nukentėjusiųjų užduotis atlikti objektų tyrimą įteikta nebuvo. Darbo autorės nuomone, tikslinga visais atvejais nukentėjusiesiems pasirašytinai skirti užduotis atlikti objektų tyrimą ir, esant galimybei, asmenis pristatyti į Valstybinę teismo medicinos tarnybą sveikatos sutrikdymo masto nustatymui, kadangi specialisto išvada byloje yra vienas iš reikšmingų įrodymo šaltinių. Paminėtina, kad paskyrus šias užduotis, sveikatos sutrikdymo masto nustatymui nuvyko 18,2 proc. nukentėjusiųjų ir visiems nuvykusiems atlikus teismo specialisto tyrimą, objektyvių duomenų apie asmens sveikatos sutrikdymą ar jo sumušimą gauta nebuvo. Vadinasi, specialistui apžiūrint nukentėjusiojo kūną, ne visada yra nustatomi sužalojimai.

Tyrėjai prie bylos medžiagos retai bendrajam pagalbos centrui teikia užklausas garso įrašams gauti. Tai rodo atlikta bylų analizė - ikiteisminį tyrimą vykdantis pareigūnas 12 proc. bylų bendrajam pagalbos centrui teikė užklausas garso įrašams gauti, tačiau tik 50 proc. paimtų įrašų išklausė užpildant daiktų apžiūros protokolą. Tai leidžia daryti išvadą, kad byloje garso įrašai yra ne tik retai paimami, tačiau ikiteisminio tyrimo tyrėjas juos ir ne visada įvertina, kas rodo, kad byloje pilnai yra nesurenkami visi įmanomi įrodymai, kurie padėtų įrodyti įtariamojo kaltę.

Bylose nukentėjusieji ne visada yra apklausiami iš karto po nusikalstamos veikos padarymo. Apklausos atliekamos ne iš karto dėl to, kad neretai nukentėjusieji įvykio metu būna apsvaigę nuo alkoholio. Anot R. Burdos, įvykių įsiminimui ir informacijos išlaikymui atmintyje įtakos turi laikas, kuris praeina po įvykio. Laikas, praėjęs po įvykių, yra įvykių įsiminimo ir išlaikymo atmintyje priešas, kuris yra svarbus parodymų formavimosi procese, kadangi laikui

bėgant įvykis išdyla iš atminties.[168] Taigi, galima daryti prielaidą, kad kuo vėliau po įvykio yra atliekama nukentėjusiojo apklausa, tuo didesnė tikimybė, kad pastarasis neprisimins visų įvykio aplinkybių (žr. 5 pav.).

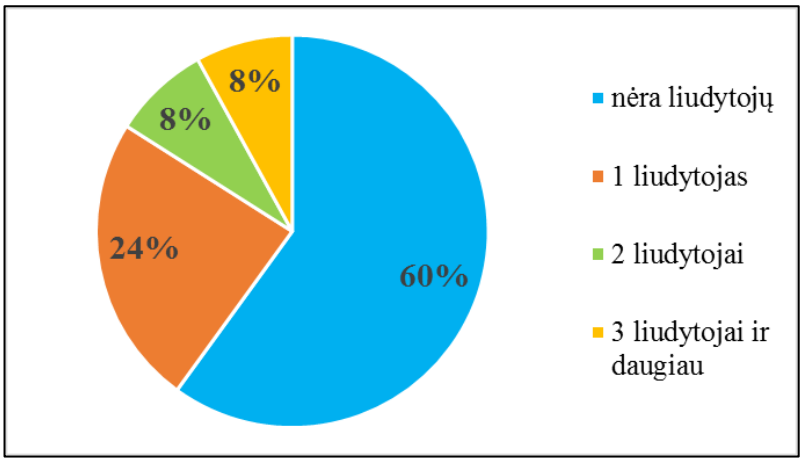
***5 pav.* Nukentėjusiosios (-ojo) apklausos laikas po įvykio**

Atlikta bylų analizė parodė, kad 48 proc. atvejų nukentėjusioji (-ysis) byloje yra apklausiama (-as) iš karto po nusikalstamos veikos padarymo, 20 proc. bylų yra apklausiama (-as) iki paros, o 32 proc. - praėjus daugiau nei parai po smurto artimoje aplinkoje, kas rodo, kad neretai nukentėjusiųjų apklausos yra atliekamos ne iš karto po nusikalstamos veikos padarymo.

Verta pastebėti, kad 48 proc. bylų nukentėjusioji (-ysis) yra apklausiama (-as) du kartus ir daugiau. Papildomos apklausos dažniausiai yra atliekamos todėl, kad pirminės apklausos metu yra neišsiaiškinamos visos tyrimui reikšmingos aplinkybės, pirminė apklausa būna neišsami. Darbo autorės nuomone, tam, kad būtų kuo mažiau atliekama papildomų apklausų, ikiteisminį tyrimą vykdantis pareigūnas turi laikytis apklausos taktikos ir tinkamo organizavimo, t. y. privalo neskubant, tinkamai susiplanuoti apklausos klausimus, išsamiai ir detaliai nukentėjusįjį apklausti apie visas įvykio aplinkybes.

Atliekant ikiteisminį tyrimą dėl smurto artimoje aplinkoje, yra labai svarbu nustatyti įvykį mačiusius liudytojus ir juos apklausti. Liudytojai yra svarbūs proceso dalyviai, kurie apklausos metu papasakodami visas jiems žinomas aplinkybes apie įvykį, padeda įrodyti smurtautojo kaltę. Tačiau dažnai šeimose yra smurtaujama tarpusavyje ir įvykusio įvykio neretai niekas nemato (žr. 6 pav.), kas sąlygoja sudėtingesnį įvykio tyrimą, kadangi abi konflikto pusės byloje dažnai laikosi savo parodymų, kurie neretai būna skirtingi.

[168] Kurapka, *supra note*, 78: 94-95.

***6 pav.* Liudytojų skaičius bylose**

Atlikus ikiteisminio tyrimo bylų analizę, buvo nustatyta, kad 60 proc. bylų nėra nei vieno liudytojo, 24 proc. bylų yra vienas liudytojas, 8 proc. - du liudytojai ir 8 proc. yra 3 liudytojai ir daugiau. Vadinasi, daugumoje bylų nėra įvykį mačiusio nei vieno liudytojo, kuris patvirtintų arba paneigtų smurto artimoje aplinkoje faktą. Atliekant liudytojo apklausas, 24 proc. liudytojų patys konkrečiai nemato įvykusio smurto fakto, kartais liudytojai nemato smurto fakto, tačiau girdi abiejų konflikto dalyvių apsižodžiavimą, riksmus, neretai liudytojai įvykio metu patys būna neblaivūs ir apklausos metu negali nurodyti visų aplinkybių, nes neprisimena.

Apibendrinant galima teigti, kad ikiteisminio tyrimo bylos dėl smurto artimoje aplinkoje dažniausiai yra nutraukiamos todėl, kad nukentėjusiesiems tyrimo eigoje keičiant parodymus, juos pateikiant nenuoseklius ir prieštaringus, teigiant, kad prieš juos nesmurtavo arba kad fizinis skausmas sukeltas nebuvo, pripažįstama, kad yra nepadarytas nusikaltimas. Taip yra todėl, kad pagal BK 140 str. 2 d. numatyta baudžiamoji atsakomybė asmeniui, kuris tyčia savo fiziniais veiksmais sukėlė artimam žmogui fizinį skausmą ar nežymiai sutrikdė jo sveikatą.

Kai nukentėjusysis, keisdamas parodymus nurodo, kad jam neskaudėjo, daroma prielaida, kad padaryti veiksmai nesukėlė fizinio skausmo, todėl smurtautojo veiksmai nors ir yra priešingi teisei, tačiau neužtraukia baudžiamosios atsakomybės, kadangi nesukėlė fizinio skausmo. Tai yra tyrimo eigoje nustačius, jog nesant vieno iš kaltininko subjektyviosios elemento – dėl neteisėto veikimo atsiradusių pasekmių – fizinės žalos, ikiteisminiai tyrimai yra nutraukiami.

Dažnai bylose trūksta duomenų, įrodančių, kad yra padarytas nusikaltimas, kadangi neretai nėra surinkta objektyvių ir neginčijamų smurtautojo kaltę patvirtinančių įrodymų – nukentėjusieji medikų pagalbos atsisako, sveikatos sutrikdymo mastui nusistatyti nevyksta, įvykio metu abi konflikto pusės būna neblaivios, akivaizdžių sužalojimų nebūna, dažnu atveju liudytojų nebūna, o įtariamieji neprisipažįsta smurtavę. Tokiu atveju visos abejonės yra vertinamos smurtautojų naudai.

Pasitaiko atvejų, kai nukentėjusiajam nurodžius, kad jam sukeltas fizinis skausmas buvo lokalus, momentinis, nesukėlė ilgalaikių sunkių pasekmių ir smurtautojas jo tyčia sužaloti nenorėjo, tai nebuvo jo tikslas, ikiteisminis tyrimas nutraukiamas, kadangi padaryta veika, tokiu atveju pripažįstama kaip mažareikšmė, kadangi pagal BK 37 str., padaręs nusikaltimą asmuo gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu dėl padarytos žalos dydžio, nusikaltimo dalyko ar kitų nusikaltimo požymių ypatumų veika pripažįstama mažareikšme.

Apibendrinant ikiteisminio tyrimo bylų analizę, galima daryti išvadą, kad tyrimo metu kyla sunkumų ne tik atliekant procesinius veiksmus su nukentėjusiaisiais, įtariamaisiais ir liudytojais, dėl kurių ilgėja tyrimų trukmė, tačiau trūkumų atsiranda ir dėl ikiteisminį tyrimą vykdančių pareigūnų procesinių veiksmų atlikimo ir įforminimo – nekokybiškai atliktos įvykio vietos apžiūros ir fotolentelių sudarymo, nukentėjusiojo asmens apžiūros, neišsamių apklausų, užduoties atlikti objektų tyrimą neįteikimo. Galima teigti, kad neretai ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas dėl ne kokybiškai atliktų pirminių veiksmų, turi papildomai atlikti kitus veiksmus ir tam skirti nemažai laiko, dėl ko ilgėja tyrimų trukmė. Visos minėtos aplinkybės daro neigiamą įtaką objektyviam, visapusiškam, kokybiškam ir sėkmingam bylos ištyrimui, o neatlikti arba nekokybiškai atlikti veiksmai padidina įvykių neištyrimo tikimybę.

4.3. Ikiteisminio tyrimo tyrėjų apklausos anketos analizė

Anketa parengta atsižvelgiant į aktualius klausimus, susijusius su smurto artimoje aplinkoje tyrimais, tyrėjų procesinių veiksmų atlikimu ir įforminimu, siekiant nustatyti pareigūnų praktikoje esančias problemas, tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas.

Siekiant nustatyti pareigūnų profesinę patirtį, buvo paklausta, *koks yra ikiteisminio tyrimo pareigūnų darbo stažas tyrėjo pareigose*. Nustatyta, kad daugiau nei trečdalio - 38,1 proc. respondentų darbo stažas tyrėjo pareigose yra iki 5 metų, nemažos dalies - 24,3 proc. tyrėjų darbo stažas net 21 metai ir daugiau. Toliau atsakymai nustatyti sekančiai: 15,7 proc. tyrėjų darbo stažas nuo 6 iki 10 metų, 11,4 proc. - nuo 11 iki 15 metų, 10,5 proc. - nuo 16 iki 20 metų. Galima teigti, kad darbo stažas yra svarbus tiriant nusikaltimus, tai rodo pareigūno profesionalumą, kompetenciją, jo kaip specialisto profesinę patirtį. Atsakymai rodo, kad dauguma ikiteisminio tyrimo pareigūnų yra turintys didelį darbo stažą, vadinasi yra sukaupę žinių, patirties ir praktikos, kurias gali sėkmingai realizuoti tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas.

Į *klausimą, kiek vidutiniškai tenka tirti smurto artimoje aplinkoje bylų per metus,* dauguma respondentų, t. y. 60 proc. (126) nurodė iki 20 smurto artimoje aplinkoje bylų, 23,3 proc. (49) tyrėjų nurodė, kad jiems tenka tirti nuo 21 iki 50 bylų per metus, 11,9 proc. (25) respondentų pasisakė, kad jiems tenka tirti nuo 51 iki 100 bylų, o 4,8 proc. (10) respondentų

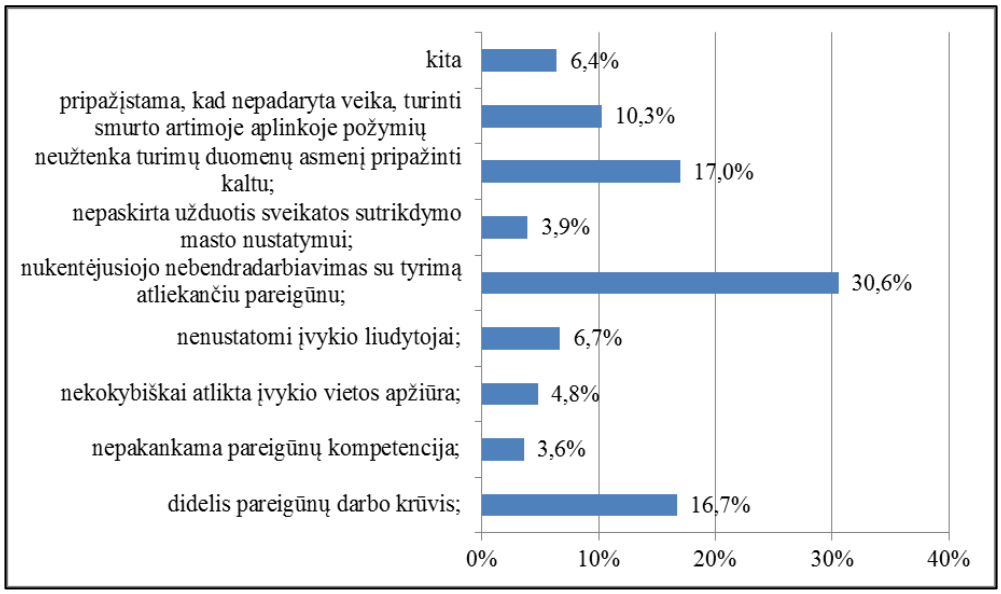
nurodė, kad tenka tirti 101 bylą ir daugiau. Iš gautų rezultatų matyti, kad dauguma apklaustųjų tiria iki 50 bylų per metus, kas rodo, kad dauguma ikiteisminio tyrimo tyrėjų tiria įvairaus pobūdžio nusikalstamas veikas. Tai reiškia, kad pareigūnas, tirdamas įvairias veikas, nėra vienos srities specialistas, kadangi atliekant tyrimus susitelkiama ne į vieną objektą į jį gilinantis, o į daug ir paviršutiniškai, dėl ko mažėja tyrėjo profesionalumas konkrečioje srityje ir nukenčia tyrimo kokybė.

Siekiant išsiaiškinti, kaip dažnai pareigūnai dalyvauja kvalifikacijos tobulinimo kursuose, didina savo kompetenciją įgydami naujų žinių ir įgūdžių, buvo paklausta: „*Kaip dažnai dalyvaujate kvalifikacijos kėlimo kursuose smurto artimoje aplinkoje tyrimo tematika?*“. Gauti atsakymai parodė, jog dauguma, t. y. 43,8 proc. tyrėjų kursuose dalyvauja vieną kartą per 1 metus, 29 proc. nurodė, kad tokiuose kursuose visai nėra dalyvavę, o 27,1 proc. teigė, kad dalyvauja vieną kartą per 2 metus. Galima daryti prielaidą, kad dalis ikiteisminio tyrimo pareigūnų retai dalyvauja arba visai nėra dalyvavę minėtos specializacijos kursuose, kas reiškia, kad bylų tyrimo įgūdžiai „silpnėja“, o turimos žinios pasimiršta. Taigi, pareigūnams privalu nuolat atnaujinti žinias, kelti savo kaip tyrėjo kvalifikaciją tam, kad būtų kokybiškai ir profesionaliai atliekami visi procesiniai ikiteisminio tyrimo veiksmai.

Apklausos metu siekta išsiaiškinti, *koks smurtas – situacinis ar sisteminis dažniausiai pasitaiko artimoje aplinkoje*. Rezultatai parodė, kad 80,5 proc. respondentų nurodė, kad dažniausiai šeimose vyrauja sisteminis, pasikartojantis fizinis smurtas, o 19,5 proc. mano, kad visgi dažniau pasitaiko situacinis – pavieniai smurto atvejai tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas. Tai rodo, kad sisteminis, pasikartojantis smurtas yra nemaža problema, su kuria susiduria tiek nukentėjusieji, tiek ikiteisminį tyrimą vykdantys pareigūnai, kadangi tyrimai yra atliekami su nukentėjusiaisiais iš tų pačių smurtaujančių šeimų, kas rodo, kad smurtautojas nepasimoko, nedaro išvadų ir toliau smurtauja.

Siekiant įvertinti smurto artimoje aplinkoje bylų ištyrimo lygį, respondentų buvo klausiama: „*Kaip vertinate smurto artimoje aplinkoje bylų ištyrimo lygį?*“. Daugiau nei pusė apklaustųjų t. y. 50,5 proc. nurodė, kad bylų ištyrimo lygis yra vidutinis, kiek mažiau - 44,3 proc. tyrėjų teigė, kad lygis aukštas, o 5,2 proc. respondentų nurodė, kad bylų ištyrimo lygis žemas. Gauti atsakymai leidžia daryti išvadą, kad bylų ištyrimo lygis yra vidutinis, kas rodo, kad yra nepakankamai kokybiškai ir profesionaliai atliekami tyrimai, kurių metu nenustatomos visos reikšmingos aplinkybės, kad ištyrimo lygis būtų aukštas.

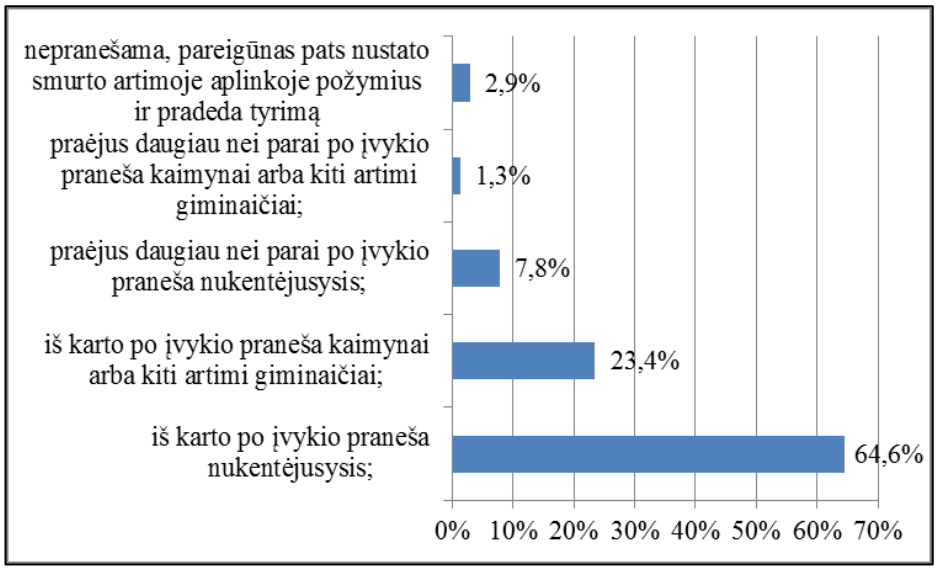
Nustačius, kad dažniausiai bylų ištyrimo lygis yra vidutinis arba žemas, toliau teirautasi tyrėjų, *kokios priežastys, jų nuomone, lemia žemą smurto artimoje aplinkoje bylų ištyrimo lygį* (žr. 7 pav.).

7 pav. **Priežastys, lemiančios žemą smurto artimoje aplinkoje bylų ištyrimo lygį**

Iš gautų rezultatų (žr. 7 pav.) matyti, kad didžioji dalis - 30,6 proc. respondentų nurodė, jog žemą smurto artimoje aplinkoje bylų ištyrimo lygį lemia nukentėjusiojo nebendradarbiavimas su tyrimą atliekančiu pareigūnu, 17 proc. nurodė, kad byloje neužtenka duomenų asmenį pripažinti kaltu, 16,7 proc. nurodė, kad dėl didelio pareigūnų darbo krūvio bylų ištyrimo lygis yra žemas, o 10,3 proc. teigė, kad neretai yra pripažįstama, kad nepadaryta veika, turinti smurto artimoje aplinkoje požymių. Atsakant į šį klausimą, buvo galima pasirinkti kelis atsakymo variantus. Taigi, 6,4 proc. pasirinko „kita“ ir nurodė, kad žemą bylų ištyrimo lygį lemia tai, kad nukentėjusiosios kitą dieną po įvykio nebeturi pretenzijų ir noro tęsti tyrimą ir tai, kad yra netiriamos smurto priežasties aplinkybės. Apibendrinant gautus atsakymus galima daryti išvadą, kad visos šios aplinkybės daro neigiamą įtaką smurto artimoje aplinkoje bylų ištyrimui. Tyrimo metu esant bent vienai iš minėtų aplinkybių, prastėja tyrimo kokybė, tampa sunkiau nustatyti tiesą byloje, mažėja įrodymų, patvirtinančių įtariamojo kaltę, kas lemia žemą smurto artimoje aplinkoje bylų ištyrimą.

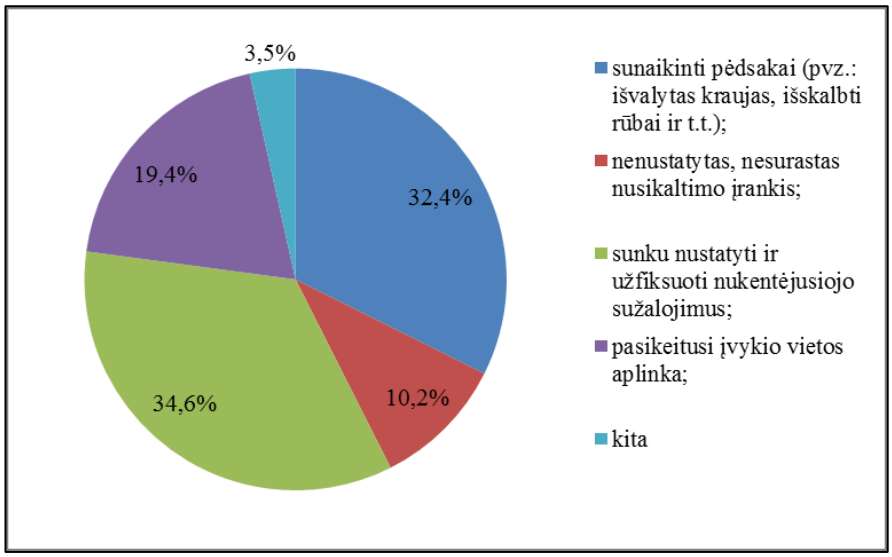
Atsakymuose į klausimą: *„Kas ir kada dažniausiai policijai praneša apie smurtą artimoje aplinkoje?“,* respondentai įvardijo pranešėjus bei pranešimų laiką**.** Lyginant su atlikta ikiteisminio tyrimo bylų analize, pastebėtina, kad ir tyrimo rezultatai parodė, kad apie smurtą artimoje aplinkoje dažniausiai praneša tas asmuo, kuriam ir yra reikalinga pagalba (žr. 8 pav.).

***8 pav.* Pranešimai apie smurtą artimoje aplinkoje (pranešėjai, pranešimų laikas)**

Gauti atsakymai rodo, jog daugiausiai - 64,6 proc. respondentų teigė, kad apie smurtą artimoje aplinkoje iš karto po įvykio praneša nukentėjusysis, 23,4 proc. nurodė, kad iš karto po įvykio praneša kaimynai arba kiti artimi giminaičiai. Daugiau atsakymai nustatyti sekančiai: 7,8 proc. apklaustų tyrėjų teigė, kad praėjus daugiau nei parai po įvykio praneša nukentėjusysis, 2,9 proc. nurodė, kad yra nepranešama, pareigūnas pats nustato smurto artimoje aplinkoje požymius ir pradeda tyrimą, o 1,3 proc. nurodė, kad praėjus daugiau nei parai po įvykio, praneša kaimynas ar kiti artimi giminaičiai. Galima daryti išvadą, kad dažniausiai ne tik nukentėjusysis kviečiasi pagalbos, tačiau ir kiti artimi giminaičiai ar kaimynai policijai praneša apie smurto faktą, kas rodo, kad tokie asmenys tampa bylose liudytojais.

Verta pabrėžti, kad visgi pasitaiko nemažai atvejų, kai apie smurtą artimoje aplinkoje pranešama ne iš karto, t. y. praėjus daugiau nei parai po įvykio. Atsakydami į anketos klausimus, respondentai įvardijo ir problemas, su *kuriomis susiduria tyrėjas, kai nukentėjusysis apie smurtą praneša ne iš karto po įvykio* (žr. 9 pav.).

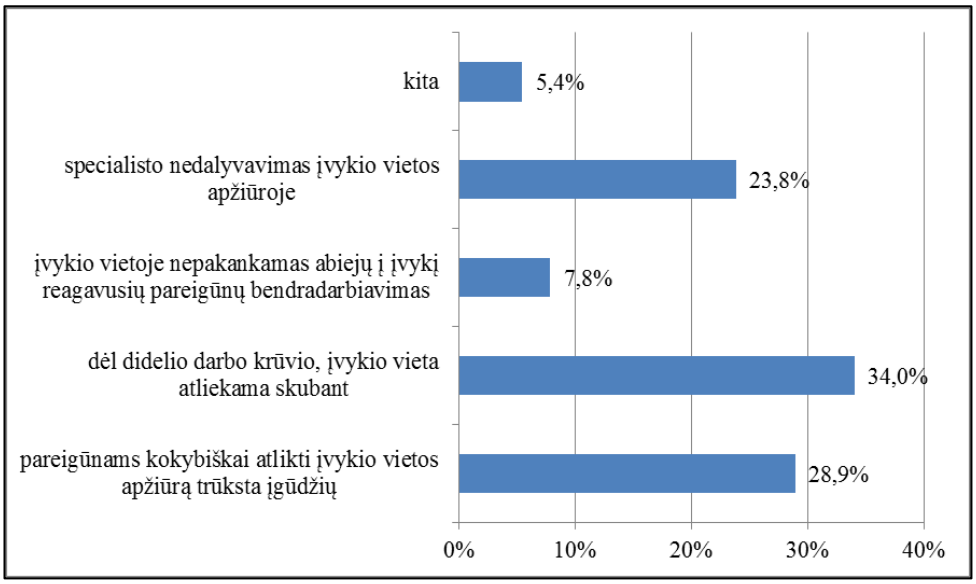

9 *pav.* Problemos, su kuriomis susiduria tyrėjas, kai nukentėjusysis apie smurtą praneša ne iš karto po įvykio

Analizuojant gautus atsakymus matyti, kad 34,6 proc. (109) pareigūnų nurodė, kad tokiais atvejais sunku nustatyti ir užfiksuoti nukentėjusiojo sužalojimus, 32,4 proc. (102) teigė, kad būna sunaikinti pėdsakai, 19,4 proc. (61) nurodė, kad būna pasikeitusi įvykio aplinka, 10,2 proc. (32) respondentų nurodė, kad sunku nustatyti ar surasti nusikaltimo įrankį. Dalis pareigūnų, t. y. 3,5 proc. (11) pasirinko atsakymą „kita“ ir nurodė, kad jeigu yra ne iš karto pranešama apie įvykį, tuomet nukentėjusysis pradeda keisti parodymus, susitaiko su smurtautoju ir tyrimo eigoje pretenzijų nebeturi. Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad apie įvykį pranešant ne iš karto yra sunku identifikuoti sužalojimus ant nukentėjusiojo kūno, sunku rasti pėdsakus, tinkamus nusikaltimo identifikavimui, dažnai būna pasikeitusi įvykio vietos aplinka, kas rodo, kad byloje mažėja objektyvių ir neginčijamų įrodymų, kurie padėtų patvirtinti įtariamojo kaltę.

Siekiant išsiaiškinti, ar įvykio vieta yra apžiūrima išsamiai, tyrėjų buvo paklausta: „*Kaip vertinate smurto artimoje aplinkoje įvykio vietos apžiūros lygį (išsamumą)*?“. Didžioji dauguma - 70,5 proc. tyrėjų nurodė, kad įvykio vietos apžiūros lygį vertina vidutiniškai, 15,7 proc. nurodė, kad lygis yra žemas, o 13,8 proc. teigė, kad aukštas. Galima teigti, kad įvykio vietos apžiūros lygis yra vidutiniškas, vadinasi, kad įvykio vietos apžiūros lygis būtų aukštas, pareigūnams yra tikslinga nuolat tobulėti, atnaujinti savo žinias, dalyvauti kvalifikacijos kėlimo kursuose.

Atsižvelgiant į tai, kad gauta pareigūnų nuomonių, jog įvykio vietos apžiūros lygis dažniausiai yra vidutiniškas arba žemas, siekta nustatyti kokios, respondentų nuomone, priežastys lemia nekokybišką ar neišsamią įvykio vietos apžiūrą (žr. 10 pav.).

***10 pav.* Priežastys, kurios lemia nekokybišką ar neišsamią įvykio vietos apžiūrą**

Apklaustų pareigūnų atsakymai pasiskirstė įvairiai: 34 proc. respondentų nurodė, kad dėl didelio darbo krūvio, įvykio vieta atliekama skubant, 28,9 proc. teigė, kad pareigūnams kokybiškai atlikti įvykio vietos apžiūrą trūksta įgūdžių, 23,8 proc. kaip trūkumą nurodė specialisto nedalyvavimą įvykio vietos apžiūroje, 7,8 proc. teigė, kad įvykio vietoje yra nepakankamas abiejų į įvykį reagavusių pareigūnų bendradarbiavimas, kuris trukdo kokybiškai atlikti įvykio vietos apžiūrą, o 5,4 proc. pareigūnų pasirinko atsakymą „kita“, nurodydami, kad sunkumų sukelia susidariusi situacija įvykio vietoje, t. y. neretai įvykio vietoje dirbti trukdo abu konflikto dalyviai (nukentėjusysis ir įtariamasis), kurie dažniausiai būna neblaivūs, todėl pareigūnams sudėtinga kokybiškai atlikti įvykio vietos apžiūrą. Sunkumų kelia ir tai, kad įvykio vietą apžiūri reagavę pareigūnai, kurie be įvykio vietos apžiūros turi išspręsti konfliktą, atskirti neblaivius ir trukdančius dirbti įvykio vietoje asmenis, sulaikyti galimai įtariamąjį, jį pristatyti į areštinę ir t.t. Apibendrinant gautus atsakymus, galima daryti išvadą, kad į įvykį reagavę pareigūnai dėl to, kad turi padaryti daug įvairių darbų, susijusių su įvykiu, t. y. dėl didelio darbo krūvio, įvykio vietą apžiūri skubant, kas sąlygoja nekokybišką ir neišsamią įvykio vietos apžiūrą, dėl ko nukenčia viso tyrimo kokybė.

Siekiant nustatyti ar atliekamos pakartotinės įvykio vietos apžiūros, ikiteisminio tyrimo tyrėjams buvo užduotas klausimas: „*Ar Jums tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas tenka atlikti pakartotinę įvykio vietos apžiūrą?*“. Dauguma - 49,5 proc. (104) pareigūnų nurodė, kad pakartotinių įvykio vietos apžiūrų neatlieka, 48,1 proc. (101) pareigūnų teigė, kad atlieka kartais, o 2,4 proc. (5) tyrėjų nurodė, kad atlieka dažnai. Iš gautų rezultatų matyti, kad daugiausiai tyrime dalyvavusių pareigūnų nurodė, jog pakartotinės įvykio vietos apžiūros visai neatlieka, kas rodo, kad pirminė įvykio vietos apžiūra atliekama pakankamai gerai, tačiau panašus skaičius tyrėjų nurodė, kad pakartotinę apžiūrą atlieka kartais. Vadinasi, galima teigti, kad pakankamai dažnai

tyrėjai dar kartą turi atlikti įvykio vietos apžiūrą, kadangi pirminės apžiūros metu nebūna rasti visi nusikaltimo identifikavimui rasti pėdsakai ar objektai.

Prie įvykio vietos apžiūros protokolo sudaryti fotolentelę byloje yra būtina, kadangi nuotraukos pareigūnui, kuris atlieka bylos tyrimą padeda susidaryti įvykio vietos vaizdą, nustatyti aplinką, matyti vietą, kurioje buvo smurtaujama. Tačiau respondentai apklausos metu nurodė, kad pareigūnai sudarydami fotolenteles, jas ne visada sudaro profesionaliai ir kokybiškai.

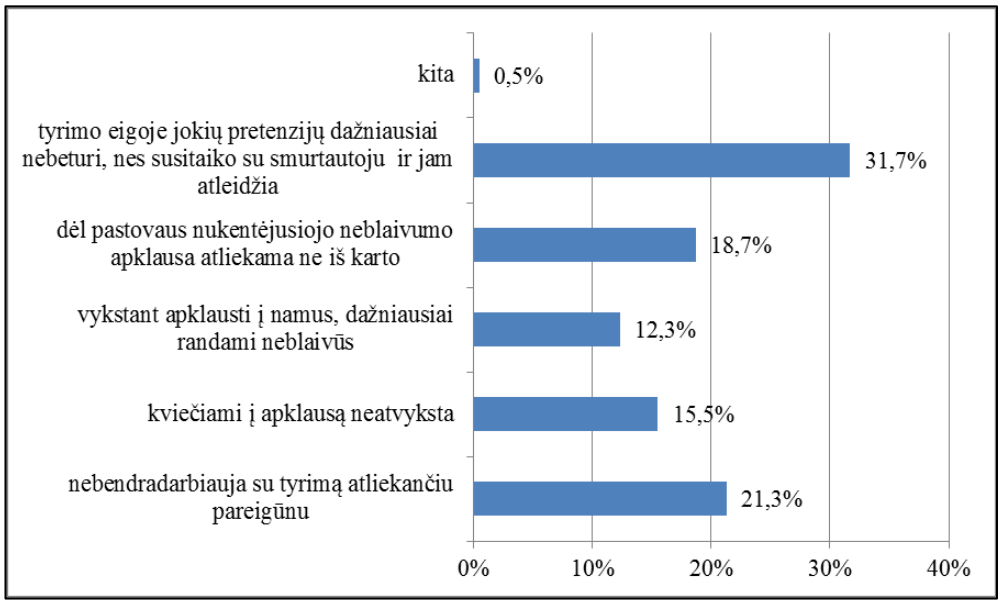
Atliktas praktinis tyrimas rodo, kad 51 proc. respondentų nurodė, kad byloje fotolentelė yra sudaryta kokybiškai ir yra naudinga, 46,7 proc. teigė, kad fotolentelė yra naudinga, tačiau sudaryta nekokybiškai, t. y. dažnai būna prasta nuotraukų kokybė ir (ar) trūksta informacijos prie nuotraukų aprašymo, o 2,4 proc. nurodė, kad fotolentelė nenaudinga ir sudaryta nekokybiškai. Lyginant su atlikta ikiteisminio tyrimo bylų analize, pastebėtina, kad daugumoje atvejų prie įvykio vietos apžiūros protokolo fotolentelė yra naudinga, tačiau būna sudaryta nekokybiškai, t. y. neretai prie visų nuotraukų nurodomas vienintelis aprašymas, kuris nesuteikia reikšmingos informacijos, nėra nurodoma konkreti įvykio vieta, nuotraukos dažnai būna nekokybiškos, susiliejusios ir neinformatyvios, kas daro neigiamą įtaką tolimesniam įvykio tyrimui.

Atliktas empirinis tyrimas parodė, kad tyrėjai *įvykio vietos apžiūros metu ne visada paima įrankį galimai naudotą nusikaltimo metu*. Nors didžioji dauguma - 74,8 proc. tyrėjų nurodė, kad visais atvejais paima įrankį, tačiau 19,5 proc. nurodė, kad įrankį paima tik kartais, kai ant jo vizualiai matosi akivaizdūs nusikaltimo pėdsakai, o 5,7 proc. nurodė, kad įrankio nepaima, nes apžiūri įvykio vietoje. Iš gautų rezultatų matyti, kad jeigu ant įrankio nėra vizualiai matomų nusikaltimo pėdsakų arba nors ir jie yra, tačiau tyrėjai jų nepaima arba apžiūri įvykio vietoje, toliau specialistams atlikti tyrimo nesiunčia. Darbo autorės nuomone, visais atvejais turėtų būti paimamas nusikaltimo įrankis, nors ant jo ir nėra vizualiai matomų nusikaltimo pėdsakų, tačiau nusikaltimo įrankį siunčiant specialistui, šis ne tik nustato ar ant jo yra ar nėra pėdsakų tinkamų nusikaltimo identifikavimui, bet ir pateikia išvadą, ar šiuo įrankiu galėjo būti padaryti sužalojimai, ar ne, kas yra vienas iš įrodymo šaltinių.

Respondentų teigimu, pradedant ikiteisminį tyrimą dėl smurto artimoje aplinkoje, 68,1 proc. nukentėjusiųjų labai dažnai būna neblaivūs, 25,7 proc. respondentų teigė, kad nukentėjusieji dažnai būna neblaivūs, o 6,2 proc. nurodė, kad neblaivūs būna retai. Respondentams buvo užduotas analogiškas klausimas, susijęs su įtariamaisiais. 79,5 proc. respondentų nurodė, kad įtariamieji labai dažnai būna neblaivūs, 17,1 proc. teigė, kad dažnai būna neblaivūs, o 3,3 proc. nurodė, kad neblaivūs būna retai. Vadinasi, galima daryti išvadą, kad tiek nukentėjusieji, tiek įtariamieji įvykio metu labai dažnai būna neblaivūs, kas sąlygoja

sudėtingesnį smurto artimoje aplinkoje bylų tyrimą, kadangi iš karto po įvykio tiek su nukentėjusiuoju, tiek su įtariamuoju negalima atlikti procesinių veiksmų dėl jų neblaivumo.

Atliekant smurto artimoje aplinkoje tyrimus, dažnai patys nukentėjusieji nėra suinteresuoti bylos baigtimi, dėl to ikiteisminį tyrimą vykdantiems pareigūnams tyrimo eigoje kyla tam tikrų problemų (žr. 11 pav.).

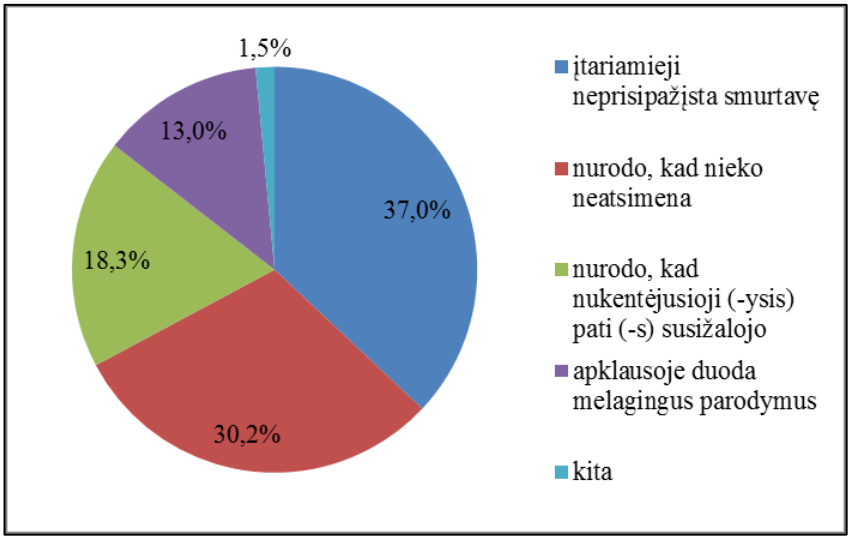
11 pav. **Problemos, kurios kyla su nukentėjusiaisiais, tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas**

Atliktas praktinis tyrimas rodo (žr. 11 pav.), kad 31,7 proc. pareigūnų teigė, kad dažniausiai kylanti problema su nukentėjusiaisiais yra ta, jog jie tyrimo eigoje jokių pretenzijų nebeturi, nes susitaiko su smurtautoju ir jam atleidžia, 21,3 proc. respondentų nurodė, kad nukentėjusieji nebendradarbiauja su tyrimą atliekančiu pareigūnu, 18,7 proc. nurodė, kad dėl pastovaus nukentėjusiojo neblaivumo apklausa yra atliekama ne iš karto, 15,5 proc. tyrėjų teigė, kad nukentėjusieji kviečiami į apklausą neatvyksta ir 12,3 proc. nurodė, kad vykstant apklausti į namus, nukentėjusieji dažniausiai randami neblaivūs. Lyginant su atlikta ikiteisminio tyrimo bylų analize, galima sutikti, kad dažniausiai nukentėjusieji nebendradarbiauja su tyrimą atliekančiu pareigūnu, t. y. neatvyksta į apklausą, kadangi jie jau yra susitaikę su smurtautoju, jam pretenzijų nebeturi ir nebenori tęsti tyrimo bei jį prašo nutraukti. Pasitaiko atvejų, kuomet dėl pastovaus neblaivumo ilgą laiką nepavyksta apklausti nukentėjusiojo arba jį apklausus tenka atlikti papildomas apklausas, kas rodo smurto artimoje aplinkoje tyrime esančią problematiką.

Didžioji dalis, t. y. 76,2 proc. ikiteisminio tyrimo pareigūnų nurodė, kad tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas, dažnai reikia papildomai apklausti nukentėjusįjį. Atsižvelgiant į gautą atsakymą, siekta nustatyti, dėl kokių priežasčių dažnai reikia papildomai apklausti nukentėjusįjį. Didžioji dauguma, t. y. 62,9 proc. respondentų nurodė, kad pirmoje nukentėjusiojo apklausoje

neužfiksuojamos visos tyrimui svarbios aplinkybės, nemaža dalis, t. y. 26,2 proc. teigė, kad dėl streso būsenos nukentėjusysis (-ioji) yra išsiblaškęs (-iusi), negali atsiminti visų aplinkybių, o 11 proc. pareigūnų pasirinko atsakymą „kita“ ir nurodė, kad papildomai apklausti nukentėjusįjį reikia dėl buvusio jo neblaivumo įvykio metu, kadangi neatsimena visų savo parodymų bei dėl to, kad keičia parodymus ir tyrimo eigoje dažniausiai jokių pretenzijų nebeturi. Lyginant su atlikta ikiteisminio tyrimo bylų analize, galima teigti, kad dėl aukščiau minėtų aplinkybių, papildomos apklausos yra atliekamos dažnai, tai rodo, kad pirminėms apklausoms organizuoti ir atlikti yra skiriama per mažai laiko, kadangi papildomos apklausos dažniausiai atliekamos dėl to, kad pirminėje apklausoje yra neužfiksuojamos visos svarbios aplinkybės.

Apklausos duomenimis, tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas, problemų kyla ne tik su nukentėjusiaisiais, *tačiau ir su įtariamaisiais,* kurie dažnai neprisipažįsta smurtavę ar neprisimena įvykusio įvykio, kas lemia ilgesnį bylos tyrimą (žr. 12 pav.).

12 pav. **Problemos, kurios kyla su įtariamaisiais, tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas**

Iš gautų rezultatų matyti (žr. 12 pav.), kad 37 proc. (125) tyrėjų nurodė, jog dažniausia problema, kad įtariamieji neprisipažįsta smurtavę, 30,2 proc. (102) tyrėjų teigė, kad apklausų metu įtariamieji nurodo, kad nieko neatsimena, 18,3 proc. (62) tyrėjų teigė, kad įtariamieji nurodo, jog nukentėjusioji (-ysis) pati (-s) susižalojo ir 13 proc. respondentų teigimu, įtariamieji apklausoje duoda melagingus parodymus. Lyginant su ikiteisminio tyrimo bylų analize, galima daryti išvadą, kad apklausiant įtariamuosius, problemos išlieka analogiškos. Taigi, galima teigti, kad įtariamiesiems neprisipažįstant smurtavus, nurodant, kad nieko neprisimena ir kad nukentėjusioji (-ysis) susižalojo pati (-s), byloje nesant kitų įrodymų be įtariamojo prisipažinimo, tampa sunku nustatyti tiesą ir įtariamąjį patraukti baudžiamojon atsakomybėn.

Atliktas empirinis tyrimas parodė, kad pareigūnai ne visada apžiūri įtariamąjį. Didžioji dauguma, t. y. 59 proc. pareigūnų nurodė, kad įtariamąjį apžiūri kartais, 31,4 proc. nurodė, kad apžiūri visada, o 9,5 proc. pareigūnų teigė, kad neapžiūri, nurodydami, kad nemato tam

būtinybės, kad netikslinga apžiūros atlikti, kadangi įtariamasis smurto nepatyrė ir, kad įtariamojo apžiūra atliekama jį uždarant į areštinę. Darbo autorės nuomone, visais atvejais įvykio vietoje yra būtina apžiūrėti įtariamąjį, kadangi ant įtariamojo kūno galima rasti nusikaltimo pėdsakų, kaip pvz.: kruvini krumpliai gali rodyti, kad buvo smurtauta, t. y. buvo suduoti smūgiai.

Atsižvelgiant į tai, kad įtariamieji yra ne visada apžiūrimi, siekta nustatyti, a*r tyrėjai paima įtariamojo drabužius*, jeigu ant jų mato nusikaltimo požymių. Iš gautų atsakymų matoma, kad dauguma - 51,4 proc. tyrėjų nurodė, kad apžiūri ir paima įtariamojo drabužius ir (ar) avalynę, jeigu mato, kad ant jų yra požymių (pvz.: galimai kraujo), kurie padėtų įrodyti smurto artimoje aplinkoje faktą, 41,4 proc. nurodė, kad kartais apžiūri ir paima, o 7,1 proc. teigė, kad neapžiūri ir nepaima, nurodydami, kad nėra būtinybės, kadangi galima ir kitomis priemonėmis įrodyti smurtautojo kaltumą. Darbo autorės nuomone, visais atvejais reikia apžiūrėti ir paimti visus objektus ant kurių galimai yra nusikaltimo požymių, kadangi tai gali būti vienas iš įrodymų, padedančių įrodyti įtariamojo kaltumą.

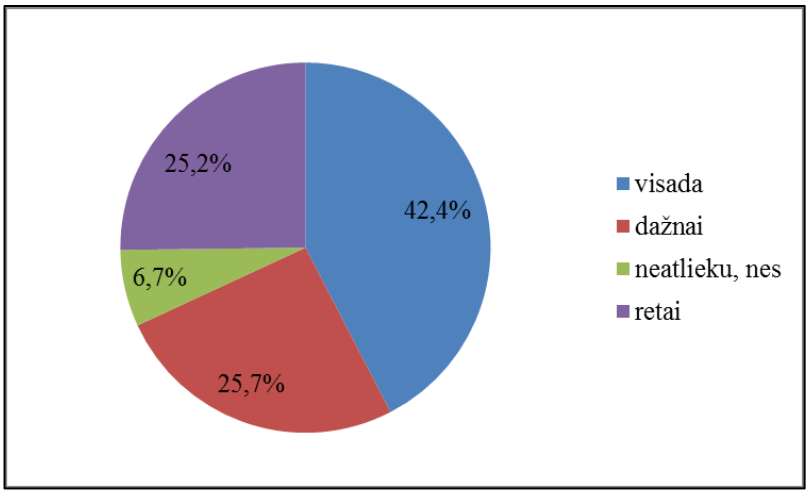
Apklausos metu siekta išsiaiškinti, *kaip dažnai vaikai tampa smurto artimoje aplinkoje liudytojais*. Daugiau nei pusė, t. y. 50,5 proc. apklaustų pareigūnų nurodė, kad vaikai dažnai tampa smurto artimoje aplinkoje liudytojais, 41 proc. pareigūnų nurodė, kad vaikai tokiose bylose retai tampa liudytojais, 8,1 proc. pasisakė, kad labai dažnai, o 0,5 proc. - niekada. Galima daryti išvadą, kad vaikai dažnai tampa smurto artimoje aplinkoje liudytojais.

Nors vaikai, apklaustųjų teigimu, ir dažnai mato smurtą artimoje aplinkoje, tačiau bylose kaip liudytojai yra apklausiami retai. Didžioji dauguma, t. y. 57,6 proc. pareigūnų nurodė, kad vaikai retai yra apklausiami kaip liudytojai, 18,1 proc. teigė, kad pareigūnas su vaiku bendrauja žodžiu, 13,8 proc. nurodė, kad vaikai yra apklausiami dažnai, 5,7 proc. - labai dažnai, o 4,8 proc. nurodė, kad vaikai visai neapklausiami. Iš atsakymų matyti, kad nors vaikai ir dažnai mato smurtą artimoje aplinkoje, tačiau kaip liudytojai jie yra apklausiami retai, kas rodo, kad byloje visapusiškai ir pilnai yra nesurenkami įrodymai, padedantys smurtautoją patraukti atsakomybėn.

Atsižvelgiant į tai, kad nors vaikai kaip liudytojai yra apklausiami retai, siekta *nustatyti, kas bylose dažniausiai organizuoja ir atlieka vaiko apklausą*. Didžioji dauguma, t. y. 61 proc. (128) apklaustųjų teigė, kad vaikų apklausą dažniausiai organizuoja ir atlieka ikiteisminio tyrimo pareigūnas, 34,8 proc. (73) respondentų nurodė, kad vaikus apklausia ikiteisminio tyrimo teisėjas, o 4,3 proc. (9) apklaustųjų pasirinko atsakymą „kita“ ir nurodė, kad vaiko apklausos organizavimas ir atlikimas priklauso nuo vaiko amžiaus, situacijos: jeigu vaikas liudytojas – jį apklausia pareigūnas, jeigu nukentėjusysis – ikiteisminio tyrimo teisėjas, jeigu vaikas mažametis – apklausia ikiteisminio tyrimo teisėjas, jeigu nepilnametis – ikiteisminio tyrimo pareigūnas. Darbo autorės nuomone, tiriant šios specifikos bylas, vaiko apklausos visais atvejais turėtų būti

organizuojamos ir atliekamos pas ikiteisminio tyrimo teisėją tam, kad vėliau nagrinėjant bylą, vaiko papildomai nereikėtų kviesti ir apklausti teisme ir kad jis būtų kuo mažiau psichologiškai traumuojamas.

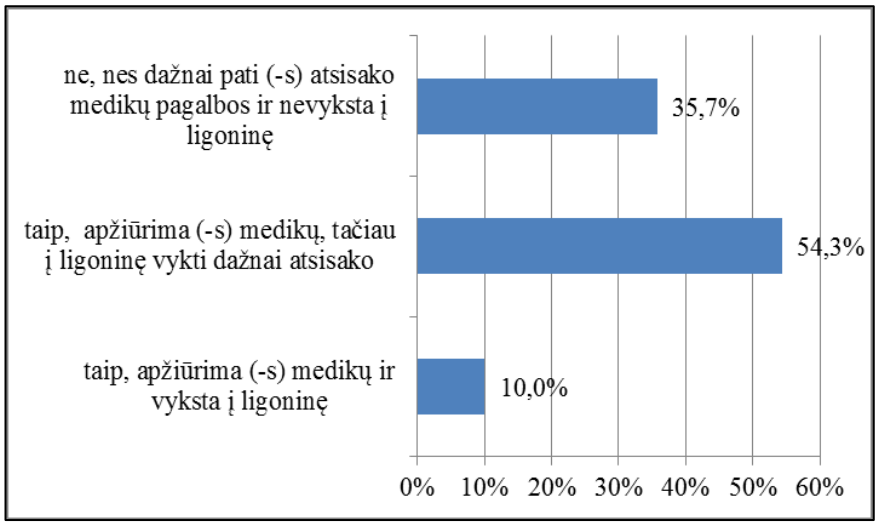
Nukentėjusiojo asmens apžiūra yra svarbus proceso veiksmas, kurio metu ant nukentėjusiojo kūno siekiama rasti nusikalstamos veikos pėdsakus, kurie padėtų įrodyti smurto artimoje aplinkoje buvimo faktą: kaip pvz. - sumušimo, sužeidimo, įbrėžimo ir kitas smurto žymes. Tačiau tyrimas parodė, kad pareigūnai atlikdami smurto artimoje aplinkoje tyrimą, ne visada *atlieka nukentėjusiojo asmens apžiūrą* (žr. 13 pav.).

13 pav. **Nukentėjusiojo asmens apžiūros atlikimo dažnumas**

Gauti duomenys (žr. 13 pav.) rodo, kad dauguma - 42,4 proc. respondentų teigė, kad nukentėjusiojo apžiūrą atlieka visada, 25,7 proc. nurodė, kad apžiūrą atlieka dažnai, 25,2 proc. nurodė, kad atlieka retai, o 6,7 proc. nurodė, kad neatlieka, nes apžiūrą atlieka valstybinės teismo medicinos tarnybos specialistai, paskyrus užduotį atlikti objektų tyrimą. Lyginant su ikiteisminio tyrimo bylų analize, akivaizdu, kad nemažai pareigūnų asmens apžiūrą atlieka retai arba jos visai neatlieka, kas rodo, kad yra nenustatomi ant nukentėjusiojo asmens kūno esantys sužalojimai. Darbo autorės nuomone, įvykio metu nukentėjusiojo asmens apžiūra privalo būti atlikta visada, kadangi pareigūnas, apžiūrėdamas asmenį fiksuoja ant jo kūno esančius sužalojimus, kurie yra vienas iš smurto artimoje aplinkoje įrodymų prieš įtariamąjį padariusį nusikaltimą.

Neretai, įvykus smurtui artimoje aplinkoje, nukentėjusiesiems yra reikalingas pirmosios pagalbos suteikimas. Tačiau pasitaiko nemažai atvejų, kai nukentėję asmenys medikų pagalbos patys kategoriškai atsisako ir nevyksta į ligoninę, nurodydami, kad jiems pagalba yra nereikalinga (žr. 14 pav.).

14 pav. **Duomenys apie nukentėjusiųjų medicinines apžiūras**

Analizuojant gautus duomenis (žr. 14 pav.) matyti, kad daugiau nei pusė, t. y. 54,3 proc. apklaustųjų nurodė, kad nukentėjusieji yra apžiūrimi medikų, tačiau į ligoninę vykti dažnai atsisako, 35,7 proc. nurodė, kad nukentėjusieji medikų nėra apžiūrimi, nes dažnai patys atsisako medikų pagalbos ir nevyksta į ligoninę, o 10 proc. teigė, kad nukentėjusieji apžiūrimi medikų ir vyksta į ligoninę. Lyginant su atlikta ikiteisminio tyrimo bylų analize, galima sutikti, kad nukentėjusieji dažnai patys atsisako medikų pagalbos arba, nors ir yra apžiūrimi medikų, tačiau detalesnei apžiūrai į ligoninę vykti atsisako. Galima daryti prielaidą, kad toks nukentėjusiųjų elgesys parodo, jog jie nėra suinteresuoti tyrimo eiga ir bylos baigtimi.

Atliktas empirinis tyrimas parodė, kad pareigūnai tiriantys smurto artimoje aplinkoje bylas, *nukentėjusiesiems ne visada skiria užduotis sveikatos sutrikdymo mastui nustatyti*. Nors didžioji dauguma - 78,6 proc. tyrėjų nurodė, kad nukentėjusiesiems visada skiria užduotis atlikti objektų tyrimą, tačiau 21,4 proc. nurodė, kad užduoties neskiria, jeigu nukentėjusysis nurodo, kad sveikatos sutrikdymo mastui nusistatyti nevyks. Tai rodo, kad pareigūnai nesuteikia galimybės nukentėjusiajam persigalvoti dėl savo apsisprendimo vykti užduoties atlikimui.

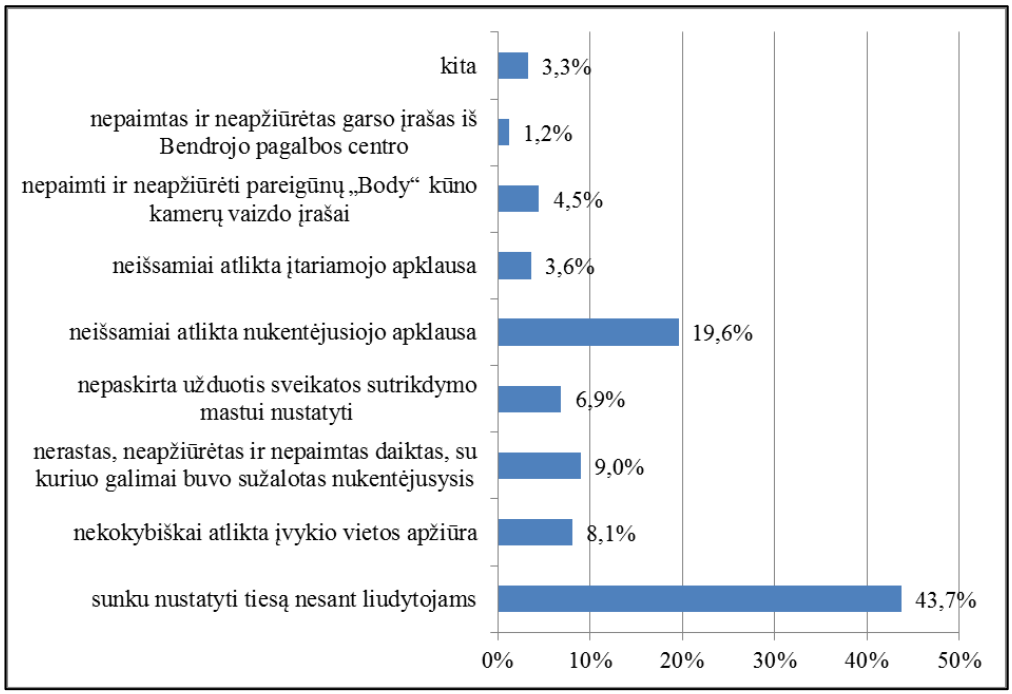
Atsižvelgiant į tai, kad didžioji dauguma pareigūnų nukentėjusiesiems skiria užduotis atlikti objektų tyrimą, siekta *nustatyti, ar nukentėjusieji gavę užduotį atlikti objektų tyrimą visada vyksta sveikatos sutrikdymo masto nustatymui.* Gauti rezultatai rodo, kad 88,1 proc. respondentų - tyrėjų teigė, kad nukentėjusieji ne visada vyksta sveikatos sutrikdymo masto nustatymui, kas rodo, kad bylose dažnai specialisto išvada nėra gaunama ir sužalojimai nenustatomi, kas yra vienas iš svarbiausių įrodymo šaltinių prieš įtariamąjį.

Atsižvelgiant į tai, jog dauguma - 88,1 proc. respondentų nurodė, kad nukentėjusieji *ne visada vyksta sveikatos sutrikdymo masto nustatymui, pasidomėta, kokios to priežastys.* Daugiausiai, t. y. 41,5 proc. (112) tyrėjų nurodė, kad nukentėjusieji nevyksta sveikatos sutrikdymo masto nustatymui, kadangi nėra suinteresuoti bylos baigtimi. Nemaža dalis, t. y. 36,3

proc. (98) pareigūnų nurodė, kad nukentėjusieji neturi laiko ir noro, 16,7 proc. (45) tyrėjų teigė, kad nukentėjusieji neturi galimybių patys nuvykti, o 5,6 proc. (15) pareigūnų pasirinko atsakymą „kita“, teigdami, kad nukentėjusieji nevyksta objektų tyrimui, kadangi nemano, kad tai svarbu, nes susitaiko su smurtautoju, patys tyrimo eigoje keičia parodymus, pretenzijų neturi, nes neretai įvykio metu patys būna neblaivūs. Taigi, galima daryti prielaidą, kad nukentėjusieji patys kreipiasi pagalbos į policijos pareigūnus ir nėra suinteresuoti bylos baigtimi. Visos minėtos aplinkybės rodo, kad nenuvykus sveikatos sutrikdymo masto nustatymui, byloje tampa sudėtinga nustatyti ant nukentėjusiojo kūno esančius sužalojimus ir įrodyti smurtautojo kaltę.

Apklausos metu taip pat siekta nustatyti, *kokių problemų dažniausiai kyla apklausiant nukentėjusiuosius, tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas*. Gautų atsakymų analizė leidžia išskirti tris pagrindines problemas, dažniausiai kylančias apklausiant nukentėjusiuosius. Dauguma, t. y. 42,7 proc. respondentų nurodė, kad nukentėjusysis įvykio metu dažnai būna neblaivus, todėl tą pačią dieną atlikti jo apklausos nėra galimybės, kiek mažiau - 38,7 proc. nurodė, kad nukentėjusieji, susitaikę tarpusavyje, siekdami išvengti atsakomybės, tyrimo eigoje keičia parodymus, 10,7 proc. teigė, kad nukentėjusįjį apklausiant kitą dieną, kyla problemų dėl parodymų tikslumo. Lyginant su atlikta ikiteisminio tyrimo bylų analize, galima sutikti, kad bylose išryškėja tos pačios problemos, kurios sąlygoja sudėtingesnį bylos tyrimą, kadangi dėl tyrimo eigoje keičiamų parodymų, turi būti atliekamos papildomos apklausos, tai reiškia, kad tyrėjas turi organizuoti byloje papildomai atlikti procesinius veiksmus, dėl ko yra ilginama tyrimo trukmė.

Apklausos duomenų analizė leidžia daryti prielaidą, *kad atliekant smurto artimoje aplinkoje tyrimus, pareigūnai susiduria su įvairiomis problemomis*. Tyrimo metu dažniausiai problemos susijusios su nukentėjusiaisiais, įtariamaisiais ir liudytojais bei su procesinių veiksmų atlikimu ir įforminimu (žr. 15 pav.).

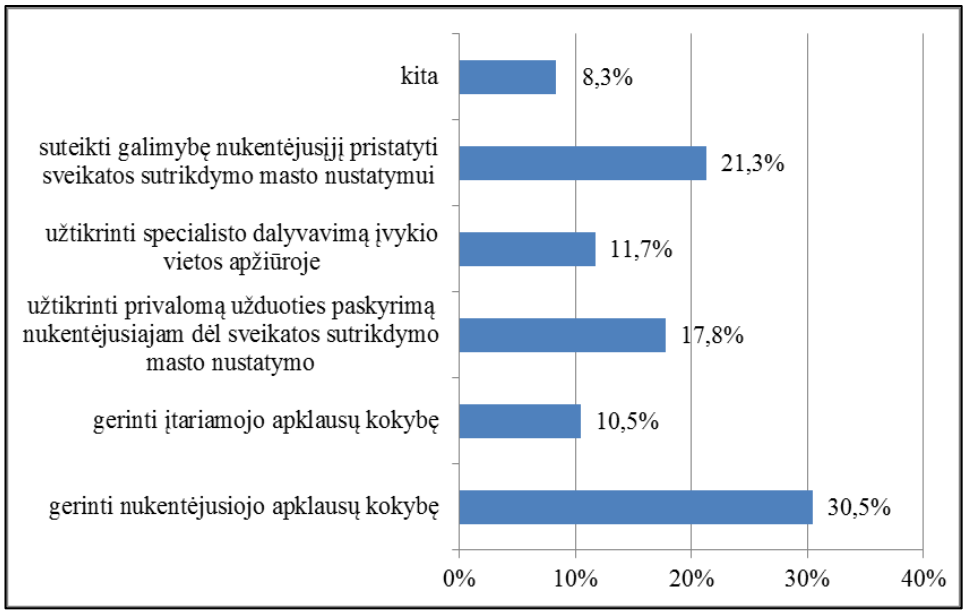
15 pav. **Problemos, kurios dažniausiai kyla atliekant smurto artimoje aplinkoje tyrimus**

Gauti duomenys (žr. 15 pav.) rodo, kad dauguma - 43,7 proc. apklaustų pareigūnų nurodė, kad sunku nustatyti tiesą byloje nesant liudytojų, nemaža dalis - 19,6 proc. pažymėjo, kad problemos kyla dėl neišsamiai atliktos nukentėjusiojo apklausos, 9 proc. teigė, kad sunkumų kelia nerastas nusikaltimo įrankis, 8,1 proc. nurodė, kad problema yra nekokybiškai atlikta įvykio vietos apžiūra bei 6,9 proc. nurodė, kad nepaskirta užduotis sveikatos sutrikdymo mastui nustatyti. Dalis, t. y. 3,3 proc. pareigūnų pasirinko atsakymą „kita“, nurodydami, kad tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas, sunkumų kelia įtariamųjų ir nukentėjusiųjų nenoras bendrauti, neišsamiai atliktos apklausos, nukentėjusiojo parodymų keitimas, nenuvykimas sveikatos sutrikdymo masto nustatymui, liudytojų nebuvimas, blogai nufilmuoti pareigūnų „Body“ kūno kamerų įrašai. Lyginant su atlikta ikiteisminio tyrimo bylų analize, galima patvirtinti, kad visos aukščiau nurodytos aplinkybės daro neigiamą įtaką tyrimo kokybei. Bylose, kuriose fiksuojamos minėtos problemos, dažnai ikiteisminio tyrimo bylos yra nutraukiamos nesurinkus pakankamai įrodymų, įrodančių smurtautojo kaltę.

Tyrimo metu siekta nustatyti ne tik problemas, kurios dažniausiai kyla tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas, tačiau siekta išaiškinti ir tokias aplinkybes, kurios labiausiai padeda ištirti šias bylas. Kaip matoma iš gautų atsakymų, dauguma pareigūnų - 21,8 proc. nurodė, kad labai svarbūs yra liudytojų parodymai, nežymiai mažiau – 21,3 proc. teigė, kad svarbi yra pareigūno kompetencija ir profesinė patirtis. Kiek mažiau – 16,8 proc. tyrėjų pažymėjo, kad padeda išsami nukentėjusiojo apklausa, 15,6 proc. nurodė, kad šios specifikos bylas padeda ištirti asmens apžiūra ir specialisto išvada dėl sveikatos sutrikdymo masto, 10,6 proc. teigė, kad svarbus yra įtariamojo prisipažinimas. Likusieji pareigūnai - 7,7 proc. nurodė, kad svarbu yra

išsamiai atlikti įvykio vietos apžiūrą, 3 proc. nurodė, kad tyrimo sėkmei įtakos turi nusikaltimo įrankio nustatymas, apžiūra ir specialisto išvada, o 2,5 proc. teigė, kad padeda tyrimui išsami įtariamojo apklausa. Apibendrinant gautus atsakymus, galima daryti išvadą, kad bylos sėkmingam ištyrimui yra svarbios visos aukščiau išvardintos aplinkybės, kurios padeda įrodyti smurtautojo kaltę ir jį patraukti atsakomybėn.

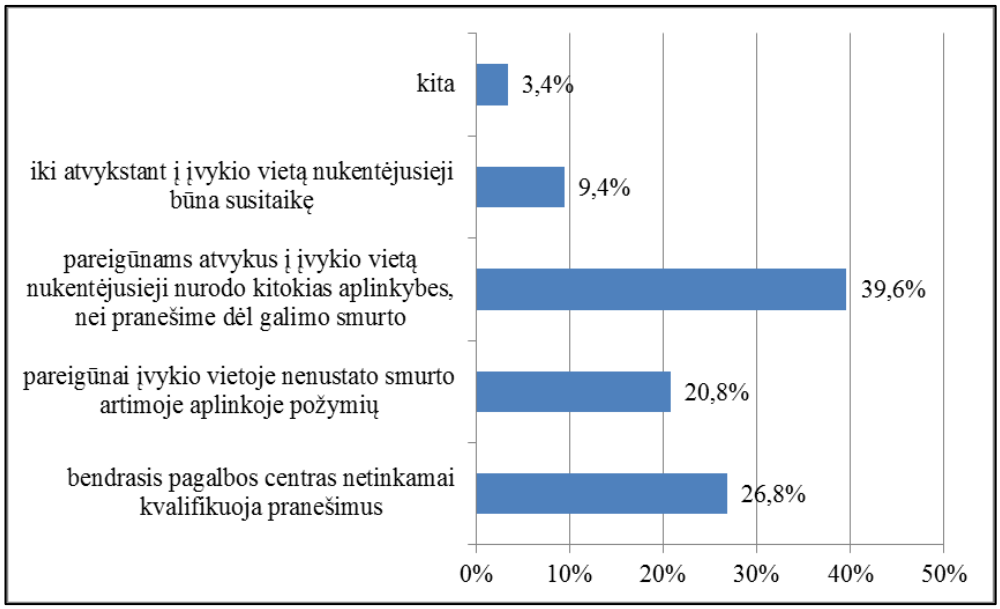
Nustačius aplinkybes, kurios labiausiai padeda ištirti smurto artimoje aplinkoje bylas, toliau paklausta respondentų, *kokiais būdais, jų nuomone, galima pagerinti šios specifikos bylų tyrimus* (žr. 16 pav.).

***16 pav.* Būdai, kuriais galima pagerinti smurto artimoje aplinkoje bylų tyrimus**

Iš gautų rezultatų (žr. 16 pav.) matyti, kad didžioji dauguma - 30,5 proc. respondentų nurodė, kad privalu gerinti nukentėjusiojo apklausų kokybę, kiek mažiau - 21,3 proc. teigė, kad reikia suteikti galimybę nukentėjusįjį pristatyti sveikatos sutrikdymo masto nustatymui, dalis respondentų - 17,8 proc. nurodė, kad reikia užtikrinti privalomą užduoties paskyrimą nukentėjusiajam dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo. Panašus skaičius, t. y. 11,7 proc. respondentų nurodė, kad reikia užtikrinti specialisto dalyvavimą įvykio vietos apžiūroje ir 10,5 proc. teigė, kad reikia gerinti įtariamojo apklausų kokybę. Dalis respondentų – 8,3 proc. pasirinko atsakymą „kita“ nurodydami, kad smurto artimoje aplinkoje tyrimus pagerintų išsamus pirminės informacijos surinkimas ir patikrinimas, įvykį mačiusių liudytojų nustatymas, atsakomybė už parodymų keitimą, sugriežtinta atsakomybė už melagingus pranešimus, kokybiškai atliktų procesinių veiksmų visuma. Apibendrinant gautus atsakymus galima teigti, kad aukščiau nurodytais būdais gerinant tyrimų kokybę, galima sumažinti nutrauktų ikiteisminio tyrimo bylų skaičių.

Respondentų teirautasi, kodėl jų nuomone *užregistruotų pranešimų* (58533) yra 8,2 karto *daugiau nei pradedama ikiteisminių tyrimų* (7133) dėl smurto artimoje aplinkoje (žr. 17 pav.).

***17 pav*. Priežastys, dėl kurių pranešimų yra daugiau nei pradedama ikiteisminių tyrimų**

Iš gautų rezultatų (žr. 17 pav.) matyti, kad dauguma tyrėjų - 39,6 proc. nurodė, kad pranešimų yra daugiau nei pradedama tyrimų, dėl to, jog pareigūnams atvykus į įvykio vietą nukentėjusieji nurodo kitokias aplinkybes negu pranešime dėl galimo smurto. Nemaža dalis - 26,8 proc. teigė, kad bendrasis pagalbos centras netinkamai kvalifikuoja pranešimus, dalis - 20,8 proc. respondentų nurodė, kad pareigūnai atvykę į įvykio vietą nenustato smurto artimoje aplinkoje požymių, o 9,4 proc. respondentų nurodė, kad iki atvykstant į įvykio vietą nukentėjusieji būna susitaikę. Atsižvelgiant į gautų atsakymų rezultatus, darytina išvada, kad nukentėjusieji ne tik liudytojo apklausoje keičia parodymus, tačiau ir pareigūnams atvykus į įvykio vietą dėl galimo smurto, nurodo visai kitas aplinkybes nei pranešime.

Siekiant gauti išsamų atsakymą apie universalaus policijos pareigūno modelio įtaką smurto artimoje aplinkoje tyrimui, klausimas ikiteisminio tyrimo pareigūnams buvo paliktas atviras. Atviru klausimu respondentų paklausta: „*Kaip manote, ar universalaus policijos pareigūno modelis padidino smurto artimoje aplinkoje tyrimo kokybę?*“ ir paprašyta savo atsakymą pagrįsti.

Gauti atsakymai rodo, kad didžioji dauguma - 81,9 proc. respondentų vienareikšmiškai teigė, kad ne, universalaus policijos pareigūno modelis nepadidino smurto artimoje aplinkoje tyrimo kokybės. Ikiteisminio tyrimo pareigūnų argumentai šiuo klausimu yra skirtingi. Dauguma apklaustųjų nurodė, kad „universalūs“ pareigūnai dažnai neturi pakankamai kompetencijų, reikalingų kokybiškam smurto artimoje aplinkoje tyrimui, nes privalo sugebėti reaguoti ir tirti

visus pranešimus apie įvairias nusikalstamas veikas ir kitus teisės pažeidimus, todėl dėl didelio darbo krūvio pareigūnai yra nuolat skubinami, blaškomi, o tai kenkia tyrimo kokybei. Taip pat respondentai argumentavo, kad universalumas nepadidino smurto artimoje aplinkoje tyrimo kokybės, kadangi kiekvienas pareigūnas turi būti savo srities specialistu ir vienas pareigūnas negali puikiai išmanyti visų sričių. Respondentai nurodė, kad universalumas riboja srities išmanymą, nes susitelkiama ne į vieną objektą jį gilinantis, o į daug ir paviršutiniškai. Galima teigti, kad universalumas išplečia veiklos kryptis, tačiau mažina profesionalumą tam tikroje konkrečioje srityje, pvz., tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas.

Dalis tyrėjų, t. y. 8,6 proc. apie universalaus policijos pareigūnų modelį neturėjo nuomonės, likę 9,5 proc. tyrėjų teigė, kad minėtas modelis padidino smurto artimoje aplinkoje tyrimų kokybę, nurodydami, kad yra sukurti algoritmai ir specialūs blankai, kurie palengvina smurto artimoje aplinkoje įforminimą ir sąlygoja kokybiškesnį medžiagos surinkimą. Apibendrinus gautus atsakymus galima daryti išvadą, kad universalaus policijos pareigūno modelis nepadidino smurto artimoje aplinkoje tyrimo kokybės, kadangi kiekvienas pareigūnas turi specializuotis konkrečioje srityje ir tapti tos srities specialistu. Pareigūnas, vykdydamas skirtingas užduotis, nėra vienos srities specialistas, dėl ko tyrimo kokybė nukenčia.

Apibendrinant ikiteisminio tyrimo pareigūnų apklausos metu gautus atsakymus, teigtina, kad smurto artimoje aplinkoje bylų ištyrimo lygis yra vidutinis, kadangi nukentėjusieji neretai pagalbos į policijos pareigūnus kreipiasi ne iš karto, kas sąlygoja sudėtingesnį įvykio tyrimą. Pažymėtina, kad atliekant smurto artimoje aplinkoje tyrimus, proceso metu kyla nemažai problemų, tokių kaip: nekokybiškai ir neišsamiai atlikta įvykio vietos apžiūra, nukentėjusiųjų nenoras bendradarbiauti su tyrimą atliekančiu pareigūnu, įtariamųjų neprisipažinimas smurtavus, liudytojų nebuvimas, neišsamiai atliktos apklausos, parodymų keitimas, užduoties objektų tyrimui nepaskyrimas, nusikaltimo įrankių neradimas ir t.t.

Apibendrinus apklausos metu gautus tyrėjų pateiktus atsakymus, paaiškėjo, kad reikalinga gerinti nukentėjusiųjų ir įtariamųjų apklausų kokybę, suteikti galimybę nukentėjusįjį pristatyti sveikatos sutrikdymo masto nustatymui, užtikrinti privalomą užduoties atlikti objektų tyrimą paskyrimą. Gerinant smurto artimoje aplinkoje tyrimų kokybę, bylose profesionaliai ir kokybiškai atlikus visus reikalingus procesinius veiksmus, sumažės nutraukiamų ikiteisminio tyrimo bylų skaičius.

IŠVADOS

1. Smurtas artimoje aplinkoje – tai tiesioginiai arba netiesioginiai smurtiniai, nepateisinami, netoleruojami ir įstatymiškai draudžiami veiksmai prieš kitą asmenį, kuriais siekiama sukelti skausmą ar sutrikdyti sveikatą.

2. Baudžiamąją teisinę charakteristiką sudaro duomenys apie BK 140 str. 2 d. reglamentuoto nusikaltimo sudėties elementus. Nusikaltimo objektas yra žmogaus sveikata ir gyvybė. Objektyvioji nusikalstamos veikos pusė pasireiškia naudojant fizinį smurtą, t. y. mušant ar kitaip smurtaujant prieš artimąjį giminaitį ar šeimos narį, sukeliant fizinį skausmą arba nežymų sveikatos sutrikdymą. Nusikalstamos veikos subjektas yra smurtautojas, o nustatant subjektyviąją pusę, kaltininkas dažniausiai veikia tiesiogine tyčia. Tokie veiksmai užtraukia smurtautojui baudžiamąją atsakomybę dėl smurtiniais veiksmais nukentėjusiam asmeniui padarytos fizinės, turtinės ar moralinės žalos.

Kriminalistinė charakteristika vertinama kaip veiksminga orientuojanti informacija, nurodanti svarbius tyrimo orientyrus. Jos išmanymas ikiteisminio tyrimo pareigūnams padeda kelti tipines smurto artimoje aplinkoje nusikaltimo versijas, kryptingai ir nuosekliai tirti šio pobūdžio nusikalstamas veikas.

3. Lietuvoje labiausiai paplitusi smurto forma yra fizinis smurtas ir daugiausiai nusikalstamų veikų kvalifikuojama pagal BK 140 str. 2 d. Dažniausiai smurtauja vyrai prieš moteris ir smurtas daugiau yra paplitęs mieste. Dažniau artimoje aplinkoje smurtauja neblaivūs asmenys ir dažnai pakartotinai padaro nusikalstamas veikas, susijusias su smurtu artimoje aplinkoje.

4. Atliekant smurto artimoje aplinkoje tyrimą, svarbiausi pirminiai ir tolimesni tyrimo veiksmai: įvykio vietos apžiūra, nukentėjusiojo apklausa, asmens apžiūra, užduoties paskyrimas atlikti objektų tyrimą, įtariamojo apklausa. Atliekant nukentėjusiojo apklausą svarbu išsiaiškinti visas įrodomumo prasme svarbias aplinkybes tam, kad kuo mažiau būtų atliekama papildomų apklausų, nes jų metu nukentėjusieji dažnai keičia parodymus. Labai svarbu iš karto po įvykio apžiūrėti nukentėjusįjį ir užfiksuoti sužalojimus. Detalus ir išsamus informacijos rinkimas įvykio vietoje, kokybiška ir savalaikė įvykio vietos apžiūra, užduoties atlikti objektų tyrimą įteikimas bei tinkamas pirminių ir tolimesnių veiksmų atlikimas ir įforminimas sąlygoja nuoseklų ir sėkmingą bylos tyrimą.

5. Atlikta nutrauktų ikiteisminių tyrimų bylų analizė leidžia daryti išvadą, kad atliekant ikiteisminius smurto artimoje aplinkoje tyrimus, kyla tokios problemos: nukentėjusieji dažnai keičia parodymus, juos pateikia nenuoseklius ir prieštaringus, dėl ko neretai atliekamos papildomos apklausos. Dažnai medikų pagalbos atsisako, sveikatos sutrikdymo mastui nusistatyti nevyksta, nenoriai bendradarbiauja su tyrimą atliekančiu pareigūnu, kas rodo, kad

nėra suinteresuoti bylos eiga ir baigtimi. Dažnai nukentėjusieji, įtariamieji ir liudytojai įvykio metu būna apsvaigę nuo alkoholio, dėl ko negalima iš karto atlikti visų procesinių veiksmų. Neretai nukentėjusieji pagalbos kreipiasi tik po kelių dienų, kai akivaizdžių sužalojimų nebesimato, o įvykio vieta jau būna sutvarkyta ir tokiu būdu tampa nebeįmanoma rasti pėdsakų, tinkamų nusikaltimo identifikavimui.

6. Ikiteisminio tyrimo tyrėjų apklausos metu gauti rezultatai parodė, kad smurto artimoje aplinkoje bylų ištyrimo lygis yra vidutinis, todėl, kad ikiteisminį tyrimą vykdantys pareigūnai dažnai įvykio vietos apžiūrą atlieka nekokybiškai ir skubant, apklausas atlieka neišsamiai, dėl ko dažnai reikia atlikti papildomas apklausas. Neretai tyrėjai nukentėjusiajam visai nepaskiria užduoties atlikti objektų tyrimą sveikatos sutrikdymo mastui nustatyti ar nukentėjusiojo asmens visai neapžiūri, dėl ko yra nenustatomi sužalojimai arba nepaima nusikaltimo įrankių, pėdsakų ar kitų objektų, kurie gali būti reikšmingi tyrimui.

PASIŪLYMAI

Siekiant tyrimo metu spręsti iškilusias problemas, siūlytina:

1. Užtikrinti privalomą nukentėjusiųjų nuo smurto artimoje aplinkoje asmenų pristatymą į Valstybinę teismo medicinos tarnybą sveikatos sutrikdymo mastui nustatyti, sudarant sąlygas, kad atskiras komisariato darbuotojas vežtų nukentėjusiuosius apžiūrai.

2. Bylose dėl fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo apklausos metu privalomai vertinti nukentėjusiojo reakciją į skausmą. Skausmo intensyvumui vertinti naudoti įvairias skausmo skales (žr. priedas Nr. 12). Viena iš plačiausiai naudojamų – verbalinė skausmo skalė. Nukentėjusysis prašomas įvertinti skausmo intensyvumą balais (0 balų – nėra skausmo, 10 balų – nepakeliamas). Įvykusi reakcija į skausmą konkretizuoja, detalizuoja ir paaiškina fizinio skausmo sukėlimo būseną.

3. Remiantis tyrimo metu gautais duomenimis, būtina ikiteisminį tyrimą vykdantiems pareigūnams organizuoti apklausų kursus, kuriuose būtų specializuotas nukentėjusiųjų, liudytojų ir įtariamųjų apklausos organizavimas ir taktika smurto artimoje aplinkoje bylose. Profesionaliai, kokybiškai ir išsamiai atlikus proceso dalyvių apklausas, sumažės papildomų apklausų skaičius.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, Lietuvos aidas, 1992-11-10, Nr. 220-0. TAR. Žiūrėta 2020 m. gegužės 14 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA/asr

2. „Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas“, Valstybės žinios, 2011-06-14, Nr. 72-3475. LRS. Žiūrėta 2020 m. gegužės 14 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.400334/asr

3. „Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas“, Valstybės žinios, 2000-10-25, Nr. 89-2741. TAR. Žiūrėta 2020 m. gegužės 14 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr

4. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, Valstybės žinios, 2002-04-09, Nr. 37-1341. LRS. Žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr

5. „Lietuvos Respublikos Teismo ekspertizės įstatymas“. Valstybės žinios, 2002-11-22, Nr. 112-4969. LRS. Žiūrėta 2021 m. kovo 13 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.193737/asr

6. „Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas“. Valstybės žinios, 1996, Nr. 33-807. TAR. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C8205E261830/asr

7. „Vaiko teisių konvencija“. Valstybės žinios, 1995-07-21, Nr. 60-1501. LRS. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848

8. Lietuvos policijos Generalinio komisaro 2018 m. liepos 2 d. įsakymas Nr. 5-V-611 „Policijos pareigūnų reagavimo į pranešimus apie smurtą artimoje aplinkoje, teismo sprendimo dėl laikinųjų smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonių skyrimo ir vykdymo ir šio sprendimo vykdymo kontrolės tvarkos aprašas“. 2018-07-03, Nr. 11084. TAR. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/90fa3a207ef711e89188e16a6495e98c/asr

9. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018 m. sausio 29 d. įsakymas Nr. 5-V-92 „Dėl pirminių būtinųjų veiksmų reaguojant į pranešimus apie nusikalstamas veikas sekos schemų (algoritmų) patvirtinimo“.

10. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2015 m. vasario 18 d. įsakymu Nr. I-52 patvirtintos rekomendacijos „Dėl nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos“. LRS. Žiūrėta 2021 m. vasario 16 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.353000/asr

11. Rekomendacijos mokykloms dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje. LRS. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/9f84cf8078e311e7aefae747e4b63286?jfwid=5w7avlv91

12. Valstybinė smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 metų programa. 2014-06-02, Nr. 5986. TAR. Žiūrėta 2020 m. gegužės 10 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b2368b30ea2711e3abf5c17841df37a3?jfwid=q86m1vv95

13. Valstybinės smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 m. programos įgyvendinimo 2017-2020 metų veiksmų planas. 2017-04-19, Nr. 6554, TAR. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f5a6ce10253a11e79f4996496b137f39/asr

Moksliniai šaltiniai

1. Ancelis, Petras, Gediminas Aleksonis, Gediminas Bučiūnas, Janina Juškevičiūtė, Marijus Šalčius, Rolandas Šlepetys, ir Mindaugas Šukys. *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.

2. Ancelis, Petras, Gediminas Bučiūnas, Marijus Šalčius, ir Rolandas Šlepetys. *Atskirų nusikalstamų veikų tyrimas*. Vilnius: Registrų centras, 2016. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16722/9789955302063.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Bučiūnas, Gediminas, Edita Gruodytė, ir Marijus Šalčius. *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai: mokymo priemonė.* Vilnius: Registrų centras, 2017.

4. Bučiūnas, Gediminas, ir Vilius Velička. „Keitimasis informacija ir tarpinstitucinis bendradarbiavimas tiriant smurto artimoje aplinkoje atvejus“. *Mokslinių straipsnių rinkinys, Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka, 2017 (18).* https://www3.mruni.eu/ojs/vsvt/article/view/5630

5. Burda, Ryšardas, ir Samuelis Kuklianskis. *Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika).* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.

6. Burda, Ryšardas, Rolandas Krikščiūnas, Eglė Latauskienė, Hendryk Malevski, ir Snieguolė Matulienė. *Kriminalistikos taktika ir metodika. Mokomasis leidinys nuotolinėms studijoms.* Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004.

7. Chomentauskas, Gintaras, Edita Dereškevičiūtė, ir Dovilė Murauskienė. *Smurtas artimoje aplinkoje. Atpažinimas, pagalba, prevencija*. Vilnius: UAB „Žmogaus studijų centras“, 2017.

8. Chomentauskas, Gintaras, Edita Dereškevičiūtė, ir Dovilė Murauskienė. *Psichologinė parama aukoms ir liudytojams bei jų apsauga teismo procese*. Vilnius: UAB „Žmogaus studijų centras“, 2015. https://issuu.com/lietuvosteismai/docs/psichologine_programa

9. Čaplikienė, Laimutė, ir Vilius Velička. „Smurto artimoje aplinkoje užkardymo praktika Lietuvoje ir Norvegijoje“. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 19 (1), 2017. https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/35366/1/ISSN2029-5820_2017_N_19_1.PG_51-65.pdf

10. Grinevičiūtė, Kristina. „Fizinio skausmo sukėlimo nustatymo ir BK 140 straipsnyje numatyto nusikaltimo pripažinimo mažareikšmiu probleminiai aspektai”. *Jurisprudencija*, 21 (2), 2014. https://www.mruni.eu/upload/iblock/dcc/JUR-14-21-2-13.pdf

11. Jakštienė, Ramunė. „Mokyklų dalyvavimas apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje procese“. *Mokslinių straipsnių rinkinys, Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (18) 2, 2017.* https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15081/Jak%c5%a1tien%c4%97.pdf?sequence=1&isAllowed=y

12. Juškevičiūtė, Janina, Snieguolė Matulienė, Daiva Kairienė, Laimutis Kraujalis, Giedrius Mickus, Audrius Kacelavičius, Vytautas Kažemikaitis, Aleksandr Valentij, Sigitas Sinkevičius, ir Gintautas Kaikaris. *Kriminalistika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.

13. Kavoliūnaitė – Ragauskienė, Eglė. „Vaiko teisių apsauga baudžiamajame procese: atstovavimas gynyba ir apklausų atlikimas“. *Mokslo studija* (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2016): 39. https://teise.org/wp-content/uploads/2017/01/Kavoliunaite-VT-BP-studija.pdf

14. Kurapka, Vidmantas Egidijus, Snieguolė Matulienė, Eglė Bilevičiūtė, Ryšardas Burda, Redas Davidonis, Edgaras Dereškevičius, Janina Juškevičiūtė, Rolandas Krikščiūnas, Lina Novikovienė, Eglė Latauskienė, ir Egidijus Radzevičius. *Kriminalistikos taktika ir metodika.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.

15. Mačiūnė, Indrė. „Teisinių vaikų apklausų praktika Lietuvoje: baudžiamųjų bylų tyrimas, Vaikai teisiniame procese: situacijos apžvalga ir rekomendacijos specialistams“. Vilnius: Paramos vaikams centras, 2013.

16. Matulienė, Snieguolė. „Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika nusikaltimų tyrimo metodikoje: teorinių ir praktinių problemų šiuolaikinė interpretacija“. Daktaro disertacija, Lietuvos teisės universitetas, 2004. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16097/Matuliene_disertacija.pdf?sequence=1&isAllowed=y

17. Michailovič, Ilona, Svetlana Justickaja, Rūta Vaičiūnienė, Vaidas Kalpokas, ir Evaldas Visockas. „Veiksmingo policijos ir kitų suinteresuotų institucijų bendradarbiavimo link:

smurto artimoje aplinkoje atpažinimo, pagalbos ir prevencijos modelis“. *Mokslo studija.* Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2019. https://teise.org/wp-content/uploads/2019/09/POSIB.pdf

18. Michailovič, Ilona. „Kai kurie smurto artimoje aplinkoje aspektai socialinės kultūrinės lyties požiūriu“. *Kriminologijos studijos* 2 (2014). https://www.zurnalai.vu.lt/kriminologijos-studijos/article/download/5092/3349

19. Michailovič, Ilona. „Kai kurie smurto šeimoje problematikos aspektai“. *Teisė* 82 (2012). file:///C:/Users/ProBook/Downloads/115-Article%20Text-90-0-10-19700101.pdf

20. Michailovič, Ilona. „Moterų nusikalstamo elgesio problematika“. *Teisė* 93 (2014). https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/download/5077/5222/0

21. Michailovič, Ilona. „Smurtinio elgesio kaitos svarba užkertant kelią smurtui artimoje aplinkoje“. *Teisė*, 114 (2020). https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/16806/15918

22. Murauskienė, Dovilė. „Parens patriae doktrinos raiška baudžiamajame procese, kuriame dalyvauja vaikai“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2017. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14663/D%20%20Murauskien%c4%97_disertacija_final.pdf?sequence=6&isAllowed=y

23. Piesliakas, Vytautas. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Vilnius: Justitia, 2006.

24. Piesliakas, Vytautas. Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį. Vilnius: Lietuvos policijos akademija, 1996.

25. Ruibytė, Laima ir Vilius Velička. „Dirbančių ir būsimų policijos pareigūnų nuostatos į smurtą artimoje aplinkoje“. *Mokslinių straipsnių rinkinys, Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 7, (2012). https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14881/Ruibyt%202.pdf?sequence=1

26. Stulginskienė, Lolita. *Smurtas artimoje aplinkoje*. Trakai: Lietuvos policijos mokykla, 2014.

27. Uscila, Rokas, Neringa Grigutytė, ir Evadas Karmaza. *Metodinės rekomendacijos policijos pareigūnams, sprendžiantiems konfliktų šeimoje atvejus*. Vilnius: Vidaus Reikalų ministerija, 2008.

28. Vaigė, Laima. „Smurto prieš moteris prevencija: nacionalinės teisės spragos“. *Jurisprudencija*, 23 (1), (2016): 90. https://www.mruni.eu/upload/iblock/aa8/6%20zurnalas%20-%20jurisprudencija%202016%20(MRU)%20-%20vaige.pdf

29. Veršekys, Paulius. „Nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata ir ją lemiantys veiksniai“. *Teisė* 82(2012). file:///C:/Users/ProBook/Downloads/126-Article%20Text-101-0-10-19700101.pdf

30. Žmogaus teisių stebėjimo institutas, *Pareigūno bendravimas su nukentėjusiaisiais. Praktinis vadovas.* Vilnius: Žmogaus teisių stebėjimo institutas, 2019. http://hrmi.lt/wp-content/uploads/2018/01/Pareig%C5%ABno-bendravimas-su-nukent%C4%97jusiaisiais-2019.pdf

Teismų praktika

1. „Kauno apygardos teismo 2019 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-165-348/2019“. https://e-teismai.lt/byla/200553228494111/1A-165-348/2019

2. „Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2018 m. gegužės 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-180-689/2018“. https://eteismai.lt/byla/167687829573958/2K-180-689/2018

3. „Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. vasario 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-135-674/2019“. https://eteismai.lt/byla/141856974078044/1-135-674/2019?word=smurtas%20artimoje

4. „Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. liepos 16 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1118-405/2019“. https://eteismai.lt/byla/40276300699911/1-1118-405/2019?word=t%C4%97vai%20seneliai

5. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. spalio 10 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-40599-20.

6. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2015 m. gegužės 25 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-29545-15.

7. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2015 m. gruodžio 12 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-68113-15.

8. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2015 m. birželio 4 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-67982-15.

9. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2015 m. lapkričio 14 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-62822-15.

10. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2015 m. balandžio 19 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-22390-15.

11. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2015 m. kovo 2 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-12527-15.

12. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2015 m. birželio 22 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-35017-15.

13. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2015 m. liepos 18 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-40227-15.

14. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2015 m. rugsėjo 25 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-53582-15.

15. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2016 m. rugsėjo 9 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-42233-16.

16. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2016 m. gegužės 5 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-21015-16.

17. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2016 m. liepos 25 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-34937-16.

18. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2016 m. birželio 9 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-27102-16.

19. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2016 m. gegužės 3 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-20650-16.

20. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2016 m. sausio 30 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-04747-16.

21. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2016 m. balandžio 6 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-16247-16.

22. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2016 m. kovo 9 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-11334-16.

23. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2016 m. kovo 26 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-14198-16.

24. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2017 m. lapkričio 23 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-61284-17.

25. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2017 m. lapkričio 27 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-62104-17.

26. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2017 m. rugpjūčio 10 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-40673-17.

27. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2017 m. birželio 27 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-32169-17.

28. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2017 m. rugsėjo 2 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-45156-17.

29. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2017 m. lapkričio 12 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-59010-17.

30. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2017 m. gegužės 5 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-21567-17.

31. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2016 m. vasario 4 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-36913-16.

32. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2018 m. rugpjūčio 17 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-39508-18.

33. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2018 m. liepos 15 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-33737-18.

34. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2018 m. sausio 2 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-00242-18.

35. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2018 m. rugpjūčio 19 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-39930-18.

36. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2018 m. lapkričio 25 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-02385-18.

37. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2018 m. vasario 3 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-05924-18.

38. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2018 m. kovo 12 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-11736-18.

39. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. rugsėjo 8 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-38660-19.

40. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. vasario 24 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-07896-19.

41. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. liepos 15 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-29849-19.

42. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. gruodžio 10 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-52236-19.

43. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. gruodžio 6 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-51659-19.

44. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. gruodžio 25 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-54697-19.

45. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. kovo 14 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-10452-19.

46. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2019 m. balandžio 1 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-13172-19.

47. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. gegužės 28 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-20564-20.

48. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. lapkričio 1 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-43735-20.

49. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. rugsėjo 15 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-37063-20.

50. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. gruodžio 23 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-49890-20.

51. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. lapkričio 25 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-46618-20.

52. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. rugpjūčio 22 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-33768-20.

53. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. spalio 11 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-40684-20.

54. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariato 2020 m. rugsėjo 22 d. ikiteisminio tyrimo byla, Nr. 01-1-38081-20.

55. Teismų praktikos smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose apžvalga. LAT. 2017 m. spalio 19 d. Žiūrėta 2020 m. birželio 10 d. https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/baudziamuju-bylu-apzvalgos/68

Internetiniai šaltiniai

1. „Rekomendacijos socialinių paslaugų teikėjams ir vaiko teisių apsaugos specialistams dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijų ir veiksmų, kilus įtarimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje“. http://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/seimos-politika/Rekomendacijos%20del%20smurto%20artimoje%20aplinkoje%20atpazinimo.pdf

2. „Smurtas artimoje aplinkoje – problema, kurią reikia spręsti“. Lietuvos Teismai. 2017 m. spalio 31 d. https://www.teismai.lt/lt/naujienos/teismu-sistemos-naujienos/smurtas-artimoje-aplinkoje-problema-kuria-reikia-spresti/5162

3. Bliuvas, Mindaugas „Ar efektyviau ginsime savo pažeistas teises ir interesus?“. Cobalt. 2017 m. liepos 28 d. Žiūrėta 2020 m. lapkričio 7 d., https://www.cobalt.legal/lt/naujienos-ir-renginiai/ar-efektyviau-ginsime-savo-pazeistas-teises-ir-interesus

4. IRD prie LR VRM. 2012-2020 m. duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus asmenis, nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje. https://www.ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/ataskaitos

1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika
1/view_item_datasource?id=8415&datasource=45305

5. IRD prie LR VRM. 2012-2020 m. duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu susijusių su smurtu artimoje aplinkoje“. https://www.ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminiu-tyrimu-statistika-1/view_item_datasource?id=8440&datasource=45705

6. Kubilienė, Laima, ir Marija Norvaišaitė „Smurto artimoje aplinkoje ikiteisminio tyrimo eigą reglamentuojančių teisės aktų ir vidinės tvarkos dokumentų analizės ataskaita“. file:///C:/Users/ProBook/Desktop/SAA%20literat%C5%ABra/analiz%C4%97s-ataskaita.pdf

7. Maziliauskienė, Eglė. „Smurtas artimoje aplinkoje“ (Lietuvos policijos mokyklos nuotoliniai smurto artimoje aplinkoje mokymai, 2019 m. spalio 4 d.).

8. Oficialios statistikos portalo smurto artimoje aplinkoje statistikos duomenys. Lietuvos statistikos departamentas. https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R0077#/

9. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ataskaitos. https://policija.lrv.lt/lt/administracine-informacija/ataskaitos

10. Statistiniai duomenys apie smurtą artimoje aplinkoje ir smurtą prieš moteris. https://lygybe.lt/data/public/uploads/2020/03/smurto-statistika-2020-03-05.pdf

11. Šeduikienė, Jūratė. „Pagalba smurto artimoje aplinkoje aukai: problemos, pasiekimai, iššūkiai“. Pranešimas konferencijoje, 2020 m. balandžio 23 d. https://policija.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/viesosios-tvarkos-ir-gyventoju-saugumo-uztikrinimas/smurtas-artimoje-aplinkoje/smurtas-artimoje-aplinkoje-konferencijos/visuomenes-nepakantumas-smurtui-auga

12. Vasiliauskienė, Lilija Henrika, Evelina Dirmotaitė, ir Zuzana Vasiliauskaitė „Metodinės rekomendacijos specializuotos pagalbos centrų darbuotojams, savanoriams bei apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą įgyvendinančių institucijų darbuotojams ir specialistams“. Kaunas. Spaustuvė spaudos praktika, 2017. https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/seimos-politika/Metodin%C4%97s%20rekomendacijos%202018.pdf

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Pranešimai apie galimą smurtą artimoje aplinkoje ir pradėti ikiteisminiai tyrimai

Metai	Policijoje užregistruoti pranešimai dėl smurto artimoje aplinkoje	Pradėti ikiteisminiai tyrimai
2012	18268	7586
2013	21615	10015
2014	29339	10374
2015	38510	10703
2016	50285	10890
2017	47941	10985
2018	41531	9529
2019	53075	7691
2020	58553	7133

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis statistiniais duomenimis apie smurtą artimoje aplinkoje ir smurtą prieš moteris bei oficialios statistikos portalo smurto artimoje aplinkoje statistikos duomenimis

2 PRIEDAS

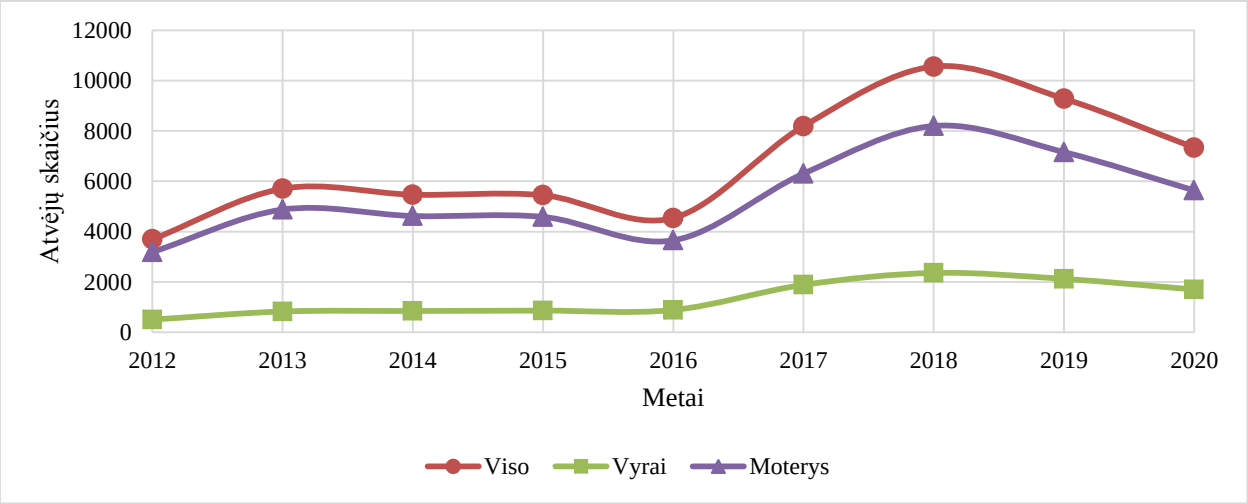
Nuo dėl smurto artimoje aplinkoje užregistruotų nusikaltimų nukentėjusių asmenų skaičius pagal lytį

	Nukentėję asmenys nuo SAA pagal BK				
Metai	BK 129 str.	BK 135 str.	BK 138 str.	BK 140 str.	BK 145 str.
2012	18	9	219	3077	401
2013	21	6	148	5007	557
2014	14	5	83	4863	548
2015	17	11	73	4921	474
2016	14	15	100	3903	487
2017	18	33	191	6884	910
2018	14	41	210	9054	1033
2019	21	30	209	8087	709
2020	29	30	183	6568	327

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal IRD prie LR VRM 2012-2020 m. statistinius duomenis

3 PRIEDAS

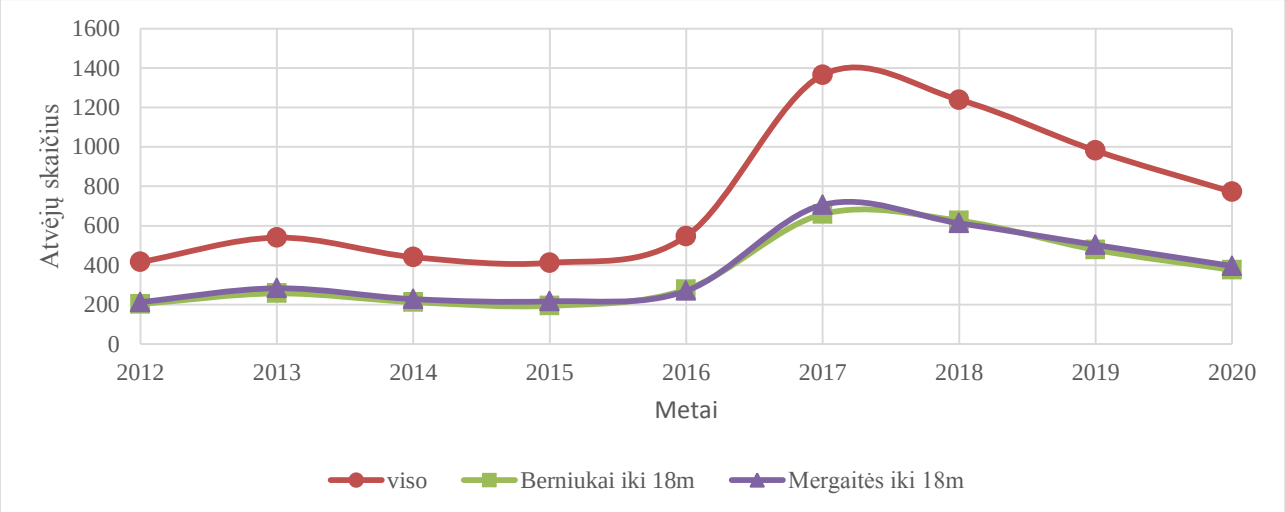
Duomenys pagal lytį apie nukentėjusiuosius nuo smurto artimoje aplinkoje

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal IRD prie LR VRM 2012-2020 m. statistinius duomenis

4 PRIEDAS

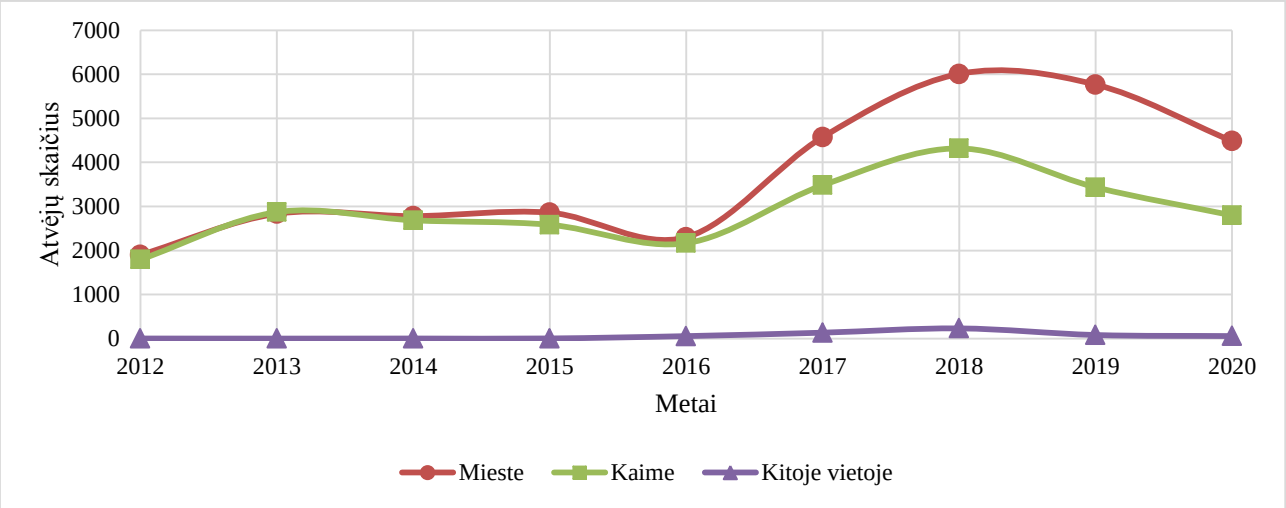
Duomenys apie nepilnamečius, nukentėjusius nuo smurto artimoje aplinkoje

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal IRD prie LR VRM 2012-2020 m. statistinius duomenis

5 PRIEDAS

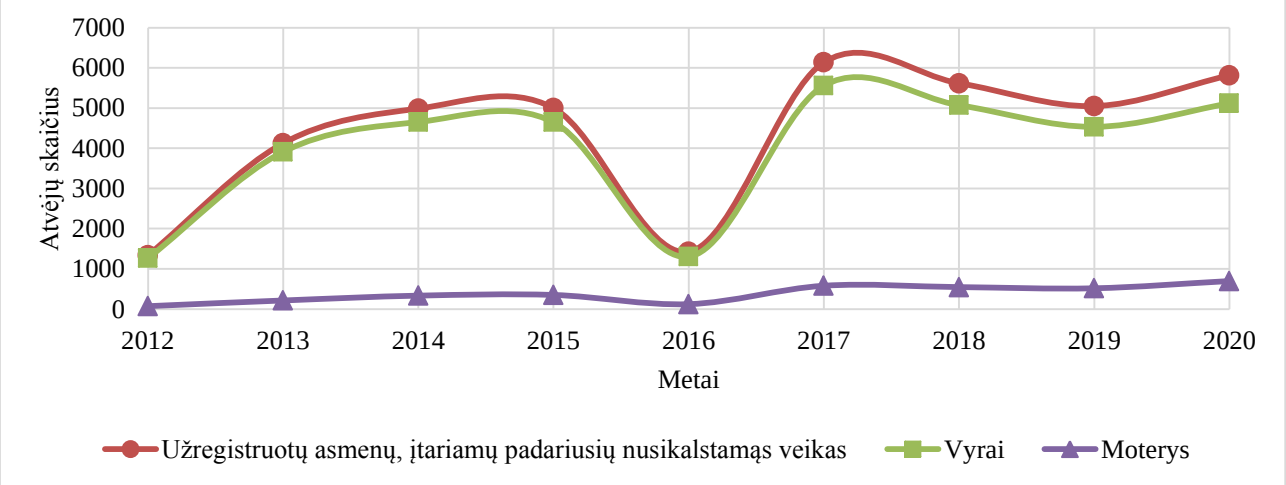
Nukentėjusiųjų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal IRD 2012-2020 m. statistinius duomenis

6 PRIEDAS

Užregistruotų smurtautojų, įtariamų, padariusių nusikalstamas veikas, susijusiąs su smurtu artimoje aplinkoje

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal IRD prie LR VRM 2012-2020 m. statistinius duomenis

7 PRIEDAS

Užregistruota asmenų įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veikas, susijusiąs su smurtu artimoje aplinkoje

Metai	Asmenys, pakartotiniai padarė nusikalstamą veiką (kriminologinis recidyvas)						
	Iš jų:						
	BK 38	BK 75	priimtas apkaltinimo nuosprendis	būdamas recidyvistu	pripažintas pavojingu recidyvistu	padarė tos pačios rūšies nusikalstamą veiką	per 1m. Praleidus iš PĮ
2012	16	7	23	5	1	22	4
2013	106	20	100	9	0	122	9
2014	110	21	73	15	0	139	11
2015	111	19	66	9	1	154	11
2016	36	6	6	5	0	39	3
2017	75	27	33	78	0	196	15
2018	94	22	47	50	0	210	16
2019	70	28	61	70	0	189	12
2020	76	29	58	79	0	163	12

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal IRD prie LR VRM 2012-2020 m. statistinius duomenis

BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ TYRIMO ANKETA

Baudžiamoji byla Nr.

Ikiteisminis tyrimas pradėtas pagal nusikalstamos veikos požymius, numatytus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso **140 str. 2 d.**

Ikiteisminio tyrimo įstaiga, atlikusi ikiteisminį tyrimą – **Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariatas**

1. **Baudžiamosios bylos baigtis:**
   a) byla nutraukta nesant nusikaltimo, baudžiamojo nusižengimo požymių (nepadarytas nusikaltimas);
   b) byla nutraukta, nes ikiteisminio tyrimo metu nesurinkta pakankamai duomenų pagrindžiančių įtariamojo kaltę nusikalstamos veikos padarymu;
   c) byla nutraukta, pripažinus, kad nusikalstama veika yra mažareikšmė;
   d) byla nutraukta, esant kitiems baudžiamojo proceso pagrindams
2. **Kiek laiko tirta baudžiamoji byla:**
   a) iki 1 mėnesio;
   b) iki 2 mėnesių;
   c) iki 4 mėnesių;
   d) iki 6 mėnėsių;
   e) virš 6 mėnesių
3. **Smurto artimoje aplinkoje akivaizdumas:**
   a) akivaizdūs sužalojimai;
   b) neakivaizdūs
4. **Kokie objektai įvykio vietoje buvo apžiūrėti?**
   a) įvykio vieta ir kitos šalia esančios patalpos:
      - svetainė;
      - miegamasis;
      - virtuvė;
      - vonia;
      - kita patalpa (nurodyti)
   b) nukentėjusiojo kūnas;
   c) smurtautojo kūnas;
   d) galimai nusikaltimo įrankis;
   e) kiti objektai:_____;
   f) įvykio vieta neapžiūrėta
5. **Įvykio vietos apžiūros trukmė:**
   a) iki 10 minučių;
   b) iki 30 minučių;
   c) nuo 30 min. iki 1 valandos;
   d) nuo 1 iki 2 valandų
6. **Įvykio vietos apžiūros metu rasti ir paimti:**
   a) galimai nusikaltimo įrankiai;
   b) kiti pėdsakai ir objektai (nurodyti);
   c) nieko nerasta ir nepaimta
7. **Ar prie įvykio vietos apžiūros protokolo yra sudaryta fotolentelė?**
   a) taip;
   b) ne
8. **Jeigu yra fotolentelė, ar ji naudinga, kokybiškai sudaryta?**
   a) taip, naudinga, sudaryta kokybiškai;
   b) naudinga, tačiau sudaryta nekokybiškai, nes prasta nuotraukų kokybė ir (ar) trūksta informacijos prie nuotraukų aprašymo;

c) ne, nenaudinga ir sudaryta ne kokybiškai

9. Ar įvykio vietos apžiūros metu yra rastas daiktas, kuriuo galimai buvo sužalotas nukentėjusysis?

a) taip;
b) ne

10. Ar įvykio vietos apžiūros metu yra paimamas nusikaltimo įrankis?

a) taip, visais atvejais paimamas įrankis su kuriuo buvo padarytas sužalojimas;
b) kartais, tik tokiu atveju, kai ant įrankio matosi akivaizdūs nusikaltimo pėdsakai (pvz.: kraujas ir t.t.) (nurodyti)
c) ne, įrankis nepaimamas

11. Apie smurtą artimoje aplinkoje policijai pranešama:

a) iš karto po įvykio;
b) praėjus daugiau nei parai po įvykio;
c) nepranešama, pareigūnas pats nustato smurto artimoje aplinkoje požymius ir pradeda tyrimą;
d) praneša kiti artimi giminaičiai (nurodyti);
e) praneša kaimynai, kiti pašaliniai žmonės (nurodyti)

12. Ar byloje paimti ir apžiūrėti pareigūnų „Body“ kūno kamerų vaizdo įrašai?

a) taip;
b) ne

13. Ar byloje paimtas ir apžiūrėtas garso įrašas iš Bendrojo pagalbos centro?

a) taip;
b) ne

14. Ar nukentėjusysis apžiūrėtas medikų?

c) taip;
d) ne;
e) pagalbos atsisakė

15. Ar nukentėjusysis vyko į ligoninę?

a) taip;
b) ne

16. Ar byloje išreikalauti nukentėjusiojo medicininiai dokumentai?

a) taip;
b) ne

17. Ar sveikatos sutrikdymo mastas atliktas iš medicininių dokumentų?

a) taip;
b) ne

18. Ar nukentėjusiajam (-iai) paskirta užduotis sveikatos sutrikdymo masto nustatymui?

a) taip;
b) ne

19. Ar nukentėjusioji (-ysis) vyko sveikatos sutrikdymo masto nustatymui?

a) taip;
b) ne

20. Jeigu vyko sveikatos sutrikdymo mastui ar buvo atlikta iš med. dokumentų ar sužalojimai pasitvirtino?

a) taip;
b ne, atlikus teismo specialisto tyrimą, objektyvių duomenų apie asmens sveikatos sutrikdymą ar jo sumušimą negauta.

21. Ar byloje yra užpildytas asmens apžiūros protokolas (apžiūrėtas asmuo)?

a) taip;
b) ne

22. Ar anksčiau yra buvę pasitvirtinusių smurto artimoje aplinkoje atvejų?

a) taip;
b) ne

23. Kada apklaustas nukentėjusysis?

a) iš karto po nusikalstamos veikos padarymo;
b) iki paros po nusikalstamos veikos padarymo;
c) praėjus daugiau nei parai po nusikalstamos veikos padarymo

24. Kada apklaustas įtariamasis?

a) iš karto po nusikalstamos veikos padarymo;
b) iki paros po nusikalstamos veikos padarymo;
c) praėjus daugiau nei parai po nusikalstamos veikos padarymo

25. Kiek kartų apklaustas nukentėjusysis?

a) 1;
b) 2;
c) 3

26. Trūkumai atliekant nukentėjusiojo apklausą:

a) *netikslinami nukentėjusiojo parodymai – nesaiškinamos parodymų keitimo priežastys* (pvz.: nukentėjusioji pranešimu dėl smurto artimoje aplinkoje nurodo vienas aplinkybes, o kito veiksmo – apklausos ar pan. metu nurodo jau kitokias aplinkybes, pvz.: nurodė, kad sudavė du smūgius, o apklausos metu teigia, kad visai nemušė);
b) *nukentėjusiesiems nurodant, kad buvo sukeltas fizinis skausmas, nesiaiškinta kokia buvo reakcija į skausmą* (pvz.: nenurodyta kaip nukentėjusysis išreiškė skausmo pojūtį, kiek laiko skaudėjo, ar stipriai skaudėjo, kokios būklės pareigūnai rado nukentėjusiąją);
c) *nuketėjusiesiems nurodant, kad tai ne pirmas smurto atvejis, šios aplinkybės nesiaiškintos ir netirtos* (pvz.: jeigu apklausoje rašoma, kad smurtavo ir anksčiau, nenurodyta ar dėl visų atvejų buvo atliekami tyrimai, neapklausta detaliai apie viską kada, kur ir ką padarė);
d) *neišsamiai atlikta apklausa;*
e) *atsisakė duoti parodymus*
f) kita (nurodyti)

27. Trūkumai atliekant įtariamojo apklausą:

a) įtariamieji išvis neprisipažįsta smurtavę;
b) nurodo, kad nieko neatsimena;
c) nurodo, kad nukentėjusioji (-ysis) pati (-s) susižalojo;
d) kita (nurodyti)

28. Kiek byloje yra liudytojų?

a) 0;
b) 1;
c) 2
d) 3 ir daugiau

29. Trūkumai atliekant liudytojų apklausą:

a) liudytojas pats konkrečiai nematė smurto fakto;
b) liudytojas pats konkrečiai nematė smurto fakto, tačiau girdėjo
c) liudytojas yra suinteresuotas bylos baigtimi;
d) negali nurodyti visų aplinkybių

30. Ar byloje atlikta akistata?

a) taip;
b) ne

31. Tarp kokių asmenų atlikta akistata?

a) tarp įtariamojo ir nukentėjusiojo;
b) tarp įtariamojo ir liudytojo;
c) kita (nurodyti)

32. Jeigu akistata atlikta, ar buvo naudinga, ar jos reikėjo, ar smurtautojas po jos dar labiau įbaugino auką?

a) akistata buvo naudinga, išaiškėjo tiesa;
b) nenaudinga, parodymai liko tokie patys;
c) iš dalies naudinga

33. Aplinkybės, dėl kurių neįvyko akistata:

a) į akistatą atvyko neblaivus nukentėjusysis;
b) įtariamasis nurodė, kad akistatos metu jam reikalingas gynėjas;
c) kita (nurodyti)

34. Ar byloje atliktas parodymų patikrinimas vietoje ir sudaryta fotolentelė?

a) taip;
b) ne

35. Parodymų patikrinimas atliktas:

a) su įtariamuoju;
b) su nukentėjusiuoju;
c) su abejais

36. Ar atliekant parodymų patikrinimą vietoje yra rasti daiktai ir (ar) pėdsakai, kurie padėjo išaiškinti smurto artimoje aplinkoje bylą?

a) taip, rasti nauji daiktai ir (ar) pėdsakai, kurių nerado atliekant įvykio vietos apžiūrą;
b) nerasti nauji daiktai ir (ar) pėdsakai;
c) nerasti, tačiau patikrinamos įvykio aplinkybės naudojant manekeną

37. Ar byloje nepilnamečiai yra apklausiami liudytoju?

a) taip;
b) ne

38. Kas atlieka vaiko apklausą?

a) ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas;
b) ikiteisminio tyrimo teisėjas

39. Ar byloje yra nepilnamečiai liudytojai?

a) taip;
b) ne

40. Ar įtariamasis turi gynėją?

a) taip;
b) ne

41. Ar byloje skausmas yra vertinamas balais? Jeigu taip, tai koks balas?

a) taip;
b) ne

DUOMENYS APIE SMURTAUTOJĄ:

42. Smurtautojo lytis:

a) vyras;
b) moteris

43. Smurtautojo amžius:

a) iki 18 metų;
b) nuo 18 iki 24 metų;
c) nuo 25 iki 30 metų;
d) nuo 31 iki 40 metų;
e) nuo 41 iki 50 metų;
f) 50 metų ir daugiau

44. Smurtautojo santykiai su nukentėjusiuoju:

a) sutuoktiniai;
b) sugyventiniai (kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį);
c) partneriai;
d) artimieji giminaičiai (nurodyti kokie);

e) šeimos nariai (nurodyti kokie)
f) kiti (nurodyti)

45. Smurtautojas nusikaltimo padarymo metu:
a) buvo apsvaigęs nuo alkoholio;
b) buvo apsvaigęs nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų;
c) buvo blaivus;

46. Smurtautojo teistumas:
a) smurtavo pirmą kartą;
b) anksčiau yra teistas už smurtą artimoje aplinkoje;
c) recidivystas

DUOMENYS APIE NUKENTĖJUSYJĮ:

47. Nukentėjusiojo lytis:
a) vyras;
b) moteris

48. Nukentėjusiojo amžius:
a) iki 18 metų;
b) nuo 18 iki 24 metų;
c) nuo 25 iki 30 metų;
d) nuo 31 iki 40 metų;
e) nuo 41 iki 50 metų;
f) 50 metų ir daugiau

49. Nukentėjusysis nusikaltimo padarymo metu:
a) buvo apsvaigęs nuo alkoholio;
b) buvo apsvaigęs nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų;
c) buvo blaivus

50. Nukentėjusysis ir smurtautojas turi bendrų vaikų:
a) taip;
b) ne

51. Kiek laiko nukentėjusysis ir smurtautojas yra sugyventiniai? (nurodyti metus)

DUOMENYS APIE NUSIKALTIMO BŪDĄ:

52. Ar buvo pasiruošimo stadija smurtaujant?
a) smurtas suplanuotas iš anksto;
b) smurtas įvykdytas be pasiruošimo spontaniškai, nes veikos pradžia įvardijama „asmeninio konflikto metu“, „žodinio konflikto metu“

53. Smurto metu naudotas įrankis:
a) taip;
b) ne

54. Jeigu įrankis naudotas, tai koks:
a) peilis;
b) šakutė;
c) žirklės;
d) kėdė;
e) metaliniai žarstekliai;
f) kiti daiktai (nurodyti)

55. Fizinis skausmas sukeltas ar nežymus sveikatos sutrikdymas padarytas:
a) kumščiu:
- suduodant kumščiu į veidą;
- suduodant kumsčiu į kūną;

b) daiktu:
- suduodant daiktu į galvą;
- suduodant daiktu į kūną;

c) smaugiant;

d) spardant;
e) sugriebiat už plaukų;
f) kita (nurodyti)

DUOMENYS APIE NUSIKALTIMO SITUACIJĄ:

56. Metų laikas ir diena, kada įvykdytas smurtas artimoje aplinkoje:

a) žiema:
- gruodis
- sausis;
- vasaris

b) pavasaris:
- kovas;
- balandis;
- gegužė

c) vasara:
- birželis;
- liepa;
- rugpjūtis

d) ruduo:
- rugsėjis;
- spalis;
- lapkritis

57. Smurto artimoje aplinkoje įvykdymo laikas:

a) rytas (nuo 6 iki 10 valandos);
b) diena (nuo 11 iki 17 valandos);
c) vakaras (nuo 18 iki 21 valandos);
d) naktis (nuo 22 iki 5 valandos)

58. Smurto artimoje aplinkoje vieta:

a) miestas;
b) miestelis;
c) kaimas

IKITEISIMINIO TYRIMO BYLOS ANKETOS PAVYZDYS

Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-38660-19

Ikiteisminis tyrimas pradėtas pagal nusikalstamos veikos požymius, numatytus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso **140 str. 2 d.**

Ikiteisminio tyrimo įstaiga, atlikusi ikiteisminį tyrimą – **Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Radviliškio rajono policijos komisariatas**

1. **Baudžiamosios bylos baigtis:**

a) byla nutraukta nesant nusikaltimo, baudžiamojo nusižengimo požymių (nepadarytas nusikaltimas);

b) byla nutraukta, nes ikiteisminio tyrimo metu nesurinkta pakankamai duomenų pagrindžiančių įtariamojo kaltę nusikalstamos veikos padarymu;

c) byla nutraukta, pripažinus, kad nusikalstama veika yra mažareikšmė;

d) byla nutraukta, esant kitiems baudžiamojo proceso pagrindams

2. **Kiek laiko tirta baudžiamoji byla:**

a) iki 1 mėnesio;

b) iki 2 mėnesių;

c) iki 4 mėnesių;

d) iki 6 mėnėsių;

e) virš 6 mėnesių

3. **Smurto artimoje aplinkoje akivaizdumas:**

a) akivaizdūs sužalojimai;

b) neakivaizdūs

4. **Kokie objektai įvykio vietoje buvo apžiūrėti?**

a) įvykio vieta ir kitos šalia esančios patalpos:

- svetainė;
- miegamasis;
- virtuvė;
- vonia;
- kita patalpa (nurodyti)

b) nukentėjusiojo kūnas;

c) smurtautojo kūnas;

d) galimai nusikaltimo įrankis;

e) kiti objektai:_____;

f) įvykio vieta neapžiūrėta

5. **Įvykio vietos apžiūros trukmė:**

a) iki 10 minučių;

b) iki 30 minučių;

c) nuo 30 min. iki 1 valandos;

d) nuo 1 iki 2 valandų

6. **Įvykio vietos apžiūros metu rasti ir paimti:**

a) galimai nusikaltimo įrankiai;

b) kiti pėdsakai ir objektai (nurodyti);

c) nieko nerasta ir nepaimta

7. **Ar prie įvykio vietos apžiūros protokolo yra sudaryta fotolentelė?**

a) taip;

b) ne

8. **Jeigu yra fotolentelė, ar ji naudinga, kokybiškai sudaryta?**

a) taip, naudinga, sudaryta kokybiškai;

b) naudinga, tačiau sudaryta nekokybiškai, nes prasta nuotraukų kokybė ir (ar) trūksta informacijos prie nuotraukų aprašymo;

c) ne, nenaudinga ir sudaryta ne kokybiškai

9. Ar įvykio vietos apžiūros metu yra rastas daiktas, kuriuo galimai buvo sužalotas nukentėjusysis?

a) taip;

b) ne

10. Ar įvykio vietos apžiūros metu yra paimamas nusikaltimo įrankis?

a) taip, visais atvejais paimamas įrankis su kuriuo buvo padarytas sužalojimas;

b) kartais, tik tokiu atveju, kai ant įrankio matosi akivaizdūs nusikaltimo pėdsakai (pvz.: kraujas ir t.t.) (nurodyti)

c) ne, įrankis nepaimamas

11. Apie smurtą artimoje aplinkoje policijai pranešama:

a) iš karto po įvykio;

b) praėjus daugiau nei parai po įvykio;

c) nepranešama, pareigūnas pats nustato smurto artimoje aplinkoje požymius ir pradeda tyrimą;

d) praneša kiti artimi giminaičiai (nurodyti);

e) praneša kaimynai, kiti pašaliniai žmonės (nurodyti)

12. Ar byloje paimti ir apžiūrėti pareigūnų „Body“ kūno kamerų vaizdo įrašai?

a) taip;

b) ne

13. Ar byloje paimtas ir apžiūrėtas garso įrašas iš Bendrojo pagalbos centro?

a) taip;

b) ne

14. Ar nukentėjusysis apžiūrėtas medikų?

a) taip;

b) ne;

c) pagalbos atsisakė

15. Ar nukentėjusysis vyko į ligoninę?

a) taip;

b) ne

16. Ar byloje išreikalauti nukentėjusiojo medicininiai dokumentai?

a) taip;

b) ne

17. Ar sveikatos sutrikdymo mastas atliktas iš medicininių dokumentų?

a) taip;

b) ne

18. Ar nukentėjusiajam (-iai) paskirta užduotis sveikatos sutrikdymo masto nustatymui?

a) taip;

b) ne

19. Ar nukentėjusioji (-ysis) vyko sveikatos sutrikdymo masto nustatymui?

a) taip;

b) ne

20. Jeigu vyko sveikatos sutrikdymo mastui ar buvo atlikta iš med. dokumentų ar sužalojimai pasitvirtino?

a) taip;

b) ne, atlikus teismo specialisto tyrimą, objektyvių duomenų apie asmens sveikatos sutrikdymą ar jo sumušimą negauta.

21. Ar byloje yra užpildytas asmens apžiūros protokolas (apžiūrėtas asmuo)?

a) taip;

b) ne

22. Ar anksčiau yra buvę pasitvirtinusių smurto artimoje aplinkoje atvejų?

a) taip;
b) ne

23. Kada apklaustas nukentėjusysis?
a) iš karto po nusikalstamos veikos padarymo;
b) iki paros po nusikalstamos veikos padarymo;
c) praėjus daugiau nei parai po nusikalstamos veikos padarymo

24. Kada apklaustas įtariamasis?
a) iš karto po nusikalstamos veikos padarymo;
b) iki paros po nusikalstamos veikos padarymo;
c) praėjus daugiau nei parai po nusikalstamos veikos padarymo

25. Kiek kartų apklaustas nukentėjusysis?
a) 1;
b) 2;
c) 3

26. Trūkumai atliekant nukentėjusiojo apklausą:
a) *netikslinami nukentėjusiojo parodymai – nesaiškinamos parodymų keitimo priežastys* (pvz.: nukentėjusioji pranešimu dėl smurto artimoje aplinkoje nurodo vienas aplinkybes, o kito veiksmo – apklausos ar pan. metu nurodo jau kitokias aplinkybes, pvz.: nurodė, kad sudavė du smūgius, o apklausos metu teigia, kad visai nemušė);
b) *nukentėjusiesiems nurodant, kad buvo sukeltas fizinis skausmas, nesiaiškinta kokia buvo reakcija į skausmą* (pvz.: nenurodyta kaip nukentėjusysis išreiškė skausmo pojūtį, kiek laiko skaudėjo, ar stipriai skaudėjo, kokios būklės pareigūnai rado nukentėjusiąją);
c) *nuketėjusiesiems nurodant, kad tai ne pirmas smurto atvejis, šios aplinkybės nesiaiškintos ir netirtos* (pvz.: jeigu apklausoje rašoma, kad smurtavo ir anksčiau, nenurodyta ar dėl visų atvejų buvo atliekami tyrimai, neapklausta detaliai apie viską kada, kur ir ką padarė);
d) *neišsamiai atlikta apklausa;*
e) *atsisakė duoti parodymus*
f) kita (nurodyti)

27. Trūkumai atliekant įtariamojo apklausą:
a) įtariamieji išvis neprisipažįsta smurtavę;
b) nurodo, kad nieko neatsimena;
c) nurodo, kad nukentėjusioji (-ysis) pati (-s) susižalojo;
d) kita (nurodyti)

28. Kiek byloje yra liudytojų?
a) 0;
b) 1;
c) 2
d) 3 ir daugiau

29. Trūkumai atliekant liudytojų apklausą:
a) liudytojas pats konkrečiai nematė smurto fakto;
b) liudytojas pats konkrečiai nematė smurto fakto, tačiau girdėjo
c) liudytojas yra suinteresuotas bylos baigtimi;
d) negali nurodyti visų aplinkybių

30. Ar byloje atlikta akistata?
a) taip;
b) ne

31. Tarp kokių asmenų atlikta akistata?
a) tarp įtariamojo ir nukentėjusiojo;
b) tarp įtariamojo ir liudytojo;
c) kita (nurodyti)

32. Jeigu akistata atlikta, ar buvo naudinga, ar jos reikėjo, ar smurtautojas po jos dar labiau įbaugino auką?

d) akistata buvo naudinga, išaiškėjo tiesa;
e) nenaudinga, parodymai liko tokie patys;
f) iš dalies naudinga

33. Aplinkybės, dėl kurių neįvyko akistata:

a) į akistatą atvyko neblaivus nukentėjusysis;
b) įtariamasis nurodė, kad akistatos metu jam reikalingas gynėjas;
c) kita (nurodyti)

34. Ar byloje atliktas parodymų patikrinimas vietoje ir sudaryta fotolentelė?

a) taip;
b) ne

35. Parodymų patikrinimas atliktas:

a) su įtariamuoju;
b) su nukentėjusiuoju;
c) su abejais

36. Ar atliekant parodymų patikrinimą vietoje yra rasti daiktai ir (ar) pėdsakai, kurie padėjo išaiškinti smurto artimoje aplinkoje bylą?

a) taip, rasti nauji daiktai ir (ar) pėdsakai, kurių nerado atliekant įvykio vietos apžiūrą;
b) nerasti nauji daiktai ir (ar) pėdsakai;
c) nerasti, tačiau patikrinamos įvykio aplinkybės naudojant manekeną

37. Ar byloje nepilnamečiai yra apklausiami liudytoju?

a) taip;
b) ne

38. Kas atlieka vaiko apklausą?

a) ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas;
b) ikiteisminio tyrimo teisėjas

39. Ar byloje yra nepilnamečiai liudytojai?

a) taip;
b) ne

40. Ar įtariamasis turi gynėją?

a) taip;
b) ne

41. Ar byloje skausmas yra vertinamas balais? Jeigu taip, tai koks balas?

a) taip;
b) ne

DUOMENYS APIE SMURTAUTOJĄ:

42. Smurtautojo lytis:

a) vyras;
b) moteris

43. Smurtautojo amžius:

a) iki 18 metų;
b) nuo 18 iki 24 metų;
c) nuo 25 iki 30 metų;
d) nuo 31 iki 40 metų;
e) nuo 41 iki 50 metų;
f) 50 metų ir daugiau

44. Smurtautojo santykiai su nukentėjusiuoju:

a) sutuoktiniai;
b) sugyventiniai (kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį);
c) partneriai;
d) artimieji giminaičiai (nurodyti kokie);

e) šeimos nariai – mama ir sūnus (nurodyti kokie)
f) kiti (nurodyti)

45. Smurtautojas nusikaltimo padarymo metu:
a) buvo apsvaigęs nuo alkoholio;
b) buvo apsvaigęs nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų;
c) buvo blaivus;

46. Smurtautojo teistumas:
a) smurtavo pirmą kartą;
b) anksčiau yra teistas už smurtą artimoje aplinkoje;
c) recidivystas

DUOMENYS APIE NUKENTĖJUSYJĮ:

47. Nukentėjusiojo lytis:
a) vyras;
b) moteris

48. Nukentėjusiojo amžius:
a) iki 18 metų;
b) nuo 18 iki 24 metų;
c) nuo 25 iki 30 metų;
d) nuo 31 iki 40 metų;
e) nuo 41 iki 50 metų;
f) 50 metų ir daugiau

49. Nukentėjusysis nusikaltimo padarymo metu:
a) buvo apsvaigęs nuo alkoholio;
b) buvo apsvaigęs nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų;
c) buvo blaivus

50. Nukentėjusysis ir smurtautojas turi bendrų vaikų:
a) taip;
b) ne

51. Kiek laiko nukentėjusysis ir smurtautojas yra sugyventiniai? (nurodyti metus)

DUOMENYS APIE NUSIKALTIMO BŪDĄ:

52. Ar buvo pasiruošimo stadija smurtaujant?
a) smurtas suplanuotas iš anksto;
b) smurtas įvykdytas be pasiruošimo spontaniškai, nes veikos pradžia įvardijama „asmeninio konflikto metu“, „žodinio konflikto metu“

53. Smurto metu naudotas įrankis:
a) taip;
b) ne

54. Jeigu įrankis naudotas, tai koks:
a) peilis;
b) šakutė;
c) žirklės;
d) kėdė;
e) metaliniai žarstekliai;
f) kiti daiktai (nurodyti)

55. Fizinis skausmas sukeltas ar nežymus sveikatos sutrikdymas padarytas:
a) kumščiu:
- suduodant kumščiu į veidą;
- suduodant kumsčiu į kūną;

b) daiktu:
- suduodant daiktu į galvą;
- suduodant daiktu į kūną;

c) smaugiant;

d) spardant;
e) sugriebiat už plaukų;
f) kita (nurodyti)

DUOMENYS APIE NUSIKALTIMO SITUACIJĄ:

56. Metų laikas ir diena, kada įvykdytas smurtas artimoje aplinkoje:

a) žiema:
- gruodis
- sausis;
- vasaris

b) pavasaris:
- kovas;
- balandis;
- gegužė

c) vasara:
- birželis;
- liepa;
- rugpjūtis

d) ruduo:
- rugsėjis - 8;
- spalis;
- lapkritis

57. Smurto artimoje aplinkoje įvykdymo laikas:

a) rytas (nuo 6 iki 10 valandos);
b) diena (nuo 11 iki 17 valandos);
c) vakaras (nuo 18 iki 21 valandos);
d) naktis (nuo 22 iki 5 valandos)

58. Smurto artimoje aplinkoje vieta:

a) miestas;
b) miestelis;
c) kaimas

ANONIMINĖ IKITEISMINIO TYRIMO TYRĖJŲ APKLAUSOS ANKETA

Gerb. Respondente,

Esu MRU Viešojo saugumo akademijos magistrantūros studijų studentė Živilė Daukšaitė. Šiuo metu atlieku tyrimą, kurio tikslas – nustatyti problemas, kylančias tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas.

Labai prašau Jūsų atsakyti į anketoje pateiktus klausimus, pasirenkant Jums tinkamiausią (-ius) atsakymo variantą (-us). Tyrimo duomenys bus naudojami magistro baigiamajame darbe.

Dėkoju už skirtą laiką.

1. Kiek vidutiniškai Jums tenka tirti smurto artimoje aplinkoje bylų per metus?

a) iki 20 bylų;
b) nuo 21 iki 50 bylų;
c) nuo 51 iki 100 bylų;
d) 101 bylą ir daugiau

2. Koks, Jūsų nuomone, fizinis smurtas dažniausiai vyrauja tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas?

a) sisteminis, pasikartojantis;
b) siuacinis, pavieniai smurto atvejai

3. Kaip vertinate smurto artimoje aplinkoje bylų ištyrimo lygį?

a) žemas;
b) vidutinis;
c) aukštas

4. Jeigu smurto artimoje aplinkoje bylų ištyrimo lygis žemas, Jūsų nuomone, kokios priežastys tai lemia?

a) didelis pareigūnų darbo krūvis;
b) nepakankama pareigūnų kompetencija;
c) nekokybiškai atlikta įvykio vietos apžiūra;
d) nenustatomi įvykio liudytojai;
e) nukentėjusiojo nebendradarbiavimas su tyrimą atliekančiu pareigūnu;
f) nepaskirta užduotis sveikatos sutrikdymo masto nustatymui;
g) neužtenka turimų duomenų asmenį pripažinti kaltu;
h) pripažįstama, kad nepadaryta veika, turinti smurto artimoje aplinkoje požymių;
i) kita (nurodykite)

5. Kada ir kas policijai praneša apie smurtą artimoje aplinkoje?

a) iš karto po įvykio praneša nukentėjusysis;
b) iš karto po įvykio praneša kaimynai arba kiti artimi giminaičiai;
c) praėjus daugiau nei parai po įvykio praneša nukentėjusysis;
d) praėjus daugiau nei parai po įvykio praneša kaimynai arba kiti artimi giminaičiai;
e) nepranešama, pareigūnas pats nustato smurto artimoje aplinkoje požymius ir pradeda tyrimą

6. Su kokiomis problemomis dažniausiai susiduriate tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas, kai nukentėjusysis praneša policijai apie patirtą smurtą praėjus daugiau nei parai laiko?

a) sunaikinti pėdsakai (pvz.: išvalytas kraujas, išskalbti rūbai ir t.t.);
b) nenustatytas, nesurastas nusikaltimo įrankis;
c) sunku nustatyti ir užfiksuoti nukentėjusiojo sužalojimus;
d) pasikeitusi įvykio vietos aplinka;
e) kita (nurodykite)

7. Kaip vertinate smurto artimoje aplinkoje įvykio vietos apžiūros lygį (išsamumą)?

a) žemas;

b) vidutinis;
c) aukštas;

8. Priežastys, kurios lemia nekokybišką ar neišsamią įvykio vietos apžiūrą:

a) pareigūnams kokybiškai atlikti įvykio vietos apžiūrą trūksta įgūdžių;
b) dėl didelio darbo krūvio, įvykio vieta atliekama skubant;
c) įvykio vietoje nepakankamas abiejų į įvykį reagavusių pareigūnų bendradarbiavimas;
d) specialisto nedalyvavimas įvykio vietos apžiūroje;
e) kita (nurodykite)

9. Ar Jums tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas tenka atlikti pakartotinę įvykio vietos apžiūrą?

a) taip, atlieku dažnai;
b) taip, atlieku kartais;
c) ne, neatlieku

10. Ar Jūsų tirtose smurto artimoje aplinkoje bylose, prie įvykio vietos apžiūros protokolo fotolentelė yra naudinga ir sudaryta kokybiškai?

a) taip, naudinga, sudaryta kokybiškai;
b) naudinga, tačiau sudaryta nekokybiškai, nes prasta nuotraukų kokybė ir (ar) trūksta informacijos prie nuotraukų aprašymo;
c) ne, nenaudinga ir sudaryta ne kokybiškai

11. Ar įvykio vietos apžiūros metu paimate įrankį galimai naudotą nusikaltimo metu?

a) taip, visais atvejais paimu įrankį;
b) kartais, kai ant įrankio vizualiai matosi akivaizdūs nusikaltimo pėdsakai;
c) ne, įrankio nepaimu, nes apžiūriu įvykio vietoje

12. Kaip dažnai pradedant ikiteisminį tyrimą dėl smurto artimoje aplinkoje nukentėjusysis būna neblaivus?

a) labai dažnai;
b) dažnai;
c) retai

13. Kaip dažnai pradedant ikiteisminį tyrimą dėl smurto artimoje aplinkoje įtariamasis būna neblaivus?

a) labai dažnai;
b) dažnai;
c) retai

14. Kokių problemų dažniausiai kyla su nukentėjusiaisiais, tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas?

a) nebendradarbiauja su tyrimą atliekančiu pareigūnu;
b) kviečiami į apklausą neatvyksta;
c) vykstant apklausti į namus, dažniausiai randami neblaivūs;
d) dėl pastovaus nukentėjusiojo neblaivumo apklausa atliekama ne iš karto;
e) tyrimo eigoje jokių pretenzijų dažniausiai nebeturi, nes susitaiko su smurtautoju ir jam atleidžia;
f) kita (nurodykite)

15. Ar dažnai reikia papildomai apklausti nuketėjusįjį, tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas?

a) taip;
b) ne

16. Jūsų nuomone, dėl kokių priežasčių dažnai reikia papildomai apklausti nuketėjusįjį?

a) dėl streso būsenos nukentėjusysis yra išsiblaškęs, negali atsiminti visų aplinkybių;
b) pirmoje nukentėjusiojo apklausoje neužfiksuojamos visos tyrimui svarbios aplinkybės;

c) kita (nurodykite)

17. Kokių problemų dažniausiai kyla su įtariamųjų apklausomis, tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas?

a) įtariamieji neprisipažįsta smurtavę;
b) nurodo, kad nieko neatsimena;
c) nurodo, kad nukentėjusioji (-ysis) pati (-s) susižalojo;
d) apklausoje duoda melagingus parodymus;
e) kita (nurodykite)

18. Ar smurto artimoje aplinkoje bylose apžiūrite įtariamąjį?

a) taip, visada;
b) kartais;
c) neapžiūriu, nes (įvardinkite) nematau būtinybės

19. Ar apžiūrite ir paimate įtariamojo drabužius ir (ar) avalynę, jeigu matote, kad ant jų yra požymių (pvz.: galimai kraujo), kurie padėtų įrodyti smurto artimoje aplinkoje faktą?

a) taip;
b) kartais;
c) neapžiūriu ir nepaimu, nes _____

20. Kaip dažnai vaikai tampa smurto artimoje aplinkoje liudytojais?

a) labai dažnai;
b) dažnai;
c) retai;
d) niekada

21. Kaip dažnai vaikai yra apklausiami liudytoju smurto artimoje aplinkoje bylose?

a) labai dažnai;
b) dažnai;
c) retai;
d) pareigūnas bendrauja žodžiu;
e) kita (nurodykite)

22. Kas dažniausiai organizuoja ir atlieka vaiko apklausą smurto artimoje aplinkoje bylose?

a) ikiteisminio tyrimo pareigūnas;
b) ikiteisminio tyrimo teisėjas;
c) kita

23. Ar atliekant parodymų patikrinimą vietoje yra randami daiktai ir (ar) pėdsakai, kurie padeda išaiškinti smurto artimoje aplinkoje bylas?

a) taip, dažnai randami;
b) taip, kartais randami;
c) mano praktikoje nebuvo rasti

24. Kaip dažnai atliekate nukentėjusiojo asmens apžiūrą?

a) visada;
b) dažnai;
c) retai;
d) neatlieku, nes _____

25. Ar nukentėjusioji (-ysis) yra apžiūrimas medikų ir vyksta į ligoninę tolimesnei apžiūrai?

a) taip, apžiūrima (-s) medikų ir vyksta į ligoninę;
b) taip, apžiūrima (-s) medikų, tačiau į ligoninę vykti dažnai atsisako;
c) ne, nes dažnai pati (-s) atsisako medikų pagalbos ir nevyksta į ligoninę

26. Ar tiriant fizinio skausmo sukėlimą ir nežymų sveikatos sutrikdymą, nukentėjusiesiems skiriate užduotis sveikatos sutrikdymo mastui nustatyti?

a) taip, visada;

b) ne, neskiriu, jeigu nurodo, kad nevyks

27. Ar nukentėjusioji (-ysis) visada vyksta sveikatos sutrikdymo masto nustatymui?

a) taip;

b) ne

28. Kodėl, Jūsų manymu, nukentėjusieji nevyksta sveikatos sutrikdymo masto nustatymui?

a) neturi galimybių patys nuvykti sveikatos sutrikdymo masto nustatymui;

b) neturi laiko ir noro patys nuvykti sveikatos sutrikdymo masto nustatymui;

c) nėra suinteresuoti bylos baigtimi;

d) kita (nurodykite)

29. Kokių problemų dažniausiai kyla su nukentėjusiųjų apklausomis, tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas?

a) nukentėjusysis įvykio metu dažnai būna neblaivus, todėl tą pačią dieną atlikti jo apklausos nėra galimybės;

b) nukentėjusįjį išvežus į ligoninę nusitęsia apklausos atlikimo laikas;

c) apklausiant kitą dieną, kyla problemų dėl parodymų tikslumo;

d) nukentėjusieji susitaikę tarpusavyje, siekdami išvengti atsakomybės, tyrimo eigoje keičia parodymus;

e) tyrėjas apklausos metu detaliai neaprašo įrodomumo prasme svarbių aplinkybių;

f) tyrėjas netikslina nukentėjusiojo pirminės apklausos parodymų – nesiaiškina parodymų keitimo priežaščių;

g) kita (nurodykite)

30. Ar smurto artimoje aplinkoje bylose, Jūsų atliekamos akistatos yra naudingos?

a) taip, naudingos, kadangi išaiškėja tiesa;

b) iš dalies naudingos;

c) nenaudingos, kadangi parodymai lieka tokie patys;

d) akistatų neatlieku

31. Su kokiomis problemomis dažniausiai susiduriate atliekant smurto artimoje aplinkoje tyrimus?

a) sunku nustatyti tiesą nesant liudytojams;

b) nekokybiškai atlikta įvykio vietos apžiūra;

c) nerastas, neapžiūrėtas ir nepaimtas daiktas, su kuriuo galimai buvo sužalotas nukentėjusysis;

d) nepaskirta užduotis sveikatos sutrikdymo mastui nustatyti;

e) neišsamiai atlikta nukentėjusiojo apklausa;

f) neišsamiai atlikta įtariamojo apklausa;

g) nepaimti ir neapžiūrėti pareigūnų „Body“ kūno kamerų vaizdo įrašai;

h) nepaimtas ir neapžiūrėtas garso įrašas iš Bendrojo pagalbos centro;

i) kita (nurodykite)

32. Jūsų nuomone, kokios aplinkybės labiausiai padeda ištirti smurto artimoje aplinkoje bylas?

a) pareigūno kompetencija ir profesinė patirtis;

b) liudytojų parodymai;

c) kokybiškai atlikta įvykio vietos apžiūra;

d) asmens apžiūra ir specialisto išvada dėl sveikatos sutrikdymo masto;

e) išsami nukentėjusiojo apklausa;

f) išsami įtariamojo apklausa;

g) įtariamojo prisipažinimas smurtavus;

h) nusikaltimo įrankio nustatymas, apžiūra ir specialisto išvada;

i) rankų pėdsakai;
j) avalynės pėdsakai;
k) biologiniai pėdsakai;
l) kita (nurodykite)

33. Jūsų nuomone, kodėl užregistruotų pranešimų (58 553) yra 8,2 karto daugiau nei pradedama ikiteisminių tyrimų (7133) dėl smurto artimoje aplinkoje?

a) bendrasis pagalbos centras netinkamai kvalifikuoja pranešimus;
b) pareigūnai įvykio vietoje nenustato smurto artimoje aplinkoje požymių;
c) pareigūnams atvykus į įvykio vietą nukentėjusieji nurodo kitokias aplinkybes, nei pranešime dėl galimo smurto;
d) iki atvykstant į įvykio vietą nukentėjusieji būna susitaikę;
e) kita (nurodykite)

34. Jūsų nuomone, kokiu būdu galima pagerinti smurto artimoje aplinkoje tyrimus?

a) gerinti nukentėjusiojo apklausų kokybę;
b) gerinti įtariamojo apklausų kokybę;
c) užtikrinti privalomą užduoties paskyrimą nukentėjusiajam dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo;
d) užtikrinti specialisto dalyvavimą įvykio vietos apžiūroje;
e) suteikti galimybę nukentėjusįjį pristatyti sveikatos sutrikdymo masto nustatymui;
f) kita (nurodykite)

35. Jūsų, kaip ikiteisminio tyrimo tyrėjo, darbo stažas:

a) iki 3 metų;
b) nuo 3 m. iki 5 m.;
c) nuo 6 m. iki 8 m.;
d) nuo 9 m. iki 11 m.;
e) nuo 12 m. iki 14 m.;
f) virš 15 m.

36. Kaip dažnai dalyvaujate kvalifikacijos kėlimo kursuose, smurto artimoje aplinkoje tyrimo tematika?

a) vieną kartą per 1 metus;
b) vieną kartą per 2 metus;
c) nedalyvavau

37. Kaip manote, ar universalaus policijos pareigūno modelis padidino smurto artimoje aplinkoje tyrimo kokybę? (atsakymą pagrįskite)

a) taip, nes _____
b) ne, nes _____
c) nežinau.

Ačiū už atsakymus!

UŽPILDYTOS ANKETOS PAVYZDYS

Gerb. Respondente,

Esu MRU Viešojo saugumo akademijos magistrantūros studijų studentė Živilė Daukšaitė. Šiuo metu atlieku tyrimą, kurio tikslas – nustatyti problemas, kylančias tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas.

Labai prašau Jūsų atsakyti į anketoje pateiktus klausimus, pasirenkant Jums tinkamiausią (-ius) atsakymo variantą (-us). Tyrimo duomenys bus naudojami magistro baigiamajame darbe.

Dėkoju už skirtą laiką.

1. Kiek vidutiniškai Jums tenka tirti smurto artimoje aplinkoje bylų per metus?

a) iki 20 bylų;
b) nuo 21 iki 50 bylų;
c) nuo 51 iki 100 bylų;
d) 101 bylą ir daugiau

2. Koks, Jūsų nuomone, fizinis smurtas dažniausiai vyrauja tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas?

a) sisteminis, pasikartojantis;
b) siuacinis, pavieniai smurto atvejai

3. Kaip vertinate smurto artimoje aplinkoje bylų ištyrimo lygį?

a) žemas;
b) vidutinis;
c) aukštas

4. Jeigu smurto artimoje aplinkoje bylų ištyrimo lygis žemas, Jūsų nuomone, kokios priežastys tai lemia?

a) didelis pareigūnų darbo krūvis;
b) nepakankama pareigūnų kompetencija;
c) nekokybiškai atlikta įvykio vietos apžiūra;
d) nenustatomi įvykio liudytojai;
e) nukentėjusiojo nebendradarbiavimas su tyrimą atliekančiu pareigūnu;
f) nepaskirta užduotis sveikatos sutrikdymo masto nustatymui;
g) neužtenka turimų duomenų asmenį pripažinti kaltu;
h) pripažįstama, kad nepadaryta veika, turinti smurto artimoje aplinkoje požymių;
i) kita (nurodykite)

5. Kada ir kas policijai praneša apie smurtą artimoje aplinkoje?

a) iš karto po įvykio praneša nukentėjusysis;
b) iš karto po įvykio praneša kaimynai arba kiti artimi giminaičiai;
c) praėjus daugiau nei parai po įvykio praneša nukentėjusysis;
d) praėjus daugiau nei parai po įvykio praneša kaimynai arba kiti artimi giminaičiai;
e) nepranešama, pareigūnas pats nustato smurto artimoje aplinkoje požymius ir pradeda tyrimą

6. Su kokiomis problemomis dažniausiai susiduriate tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas, kai nukentėjusysis praneša policijai apie patirtą smurtą praėjus daugiau nei parai laiko?

a) sunaikinti pėdsakai (pvz.: išvalytas kraujas, išskalbti rūbai ir t.t.);
b) nenustatytas, nesurastas nusikaltimo įrankis;
c) sunku nustatyti ir užfiksuoti nukentėjusiojo sužalojimus;
d) pasikeitusi įvykio vietos aplinka;
e) kita (nurodykite)

7. Kaip vertinate smurto artimoje aplinkoje įvykio vietos apžiūros lygį (išsamumą)?

a) žemas;
b) vidutinis;
c) aukštas;

8. Priežastys, kurios lemia nekokybišką ar neišsamią įvykio vietos apžiūrą:

a) pareigūnams kokybiškai atlikti įvykio vietos apžiūrą trūksta įgūdžių;
b) dėl didelio darbo krūvio, įvykio vieta atliekama skubant;
c) įvykio vietoje nepakankamas abiejų į įvykį reagavusių pareigūnų bendradarbiavimas;
d) specialisto nedalyvavimas įvykio vietos apžiūroje;
e) kita (nurodykite)

9. Ar Jums tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas tenka atlikti pakartotinę įvykio vietos apžiūrą?

a) taip, atlieku dažnai;
b) taip, atlieku kartais;
c) ne, neatlieku

10. Ar Jūsų tirtose smurto artimoje aplinkoje bylose, prie įvykio vietos apžiūros protokolo fotolentelė yra naudinga ir sudaryta kokybiškai?

a) taip, naudinga, sudaryta kokybiškai;
b) naudinga, tačiau sudaryta nekokybiškai, nes prasta nuotraukų kokybė ir (ar) trūksta informacijos prie nuotraukų aprašymo;
c) ne, nenaudinga ir sudaryta ne kokybiškai

11. Ar įvykio vietos apžiūros metu paimate įrankį galimai naudotą nusikaltimo metu?

a) taip, visais atvejais paimu įrankį;
b) kartais, kai ant įrankio vizualiai matosi akivaizdūs nusikaltimo pėdsakai;
c) ne, įrankio nepaimu, nes apžiūriu įvykio vietoje

12. Kaip dažnai pradedant ikiteisminį tyrimą dėl smurto artimoje aplinkoje nukentėjusysis būna neblaivus?

a) labai dažnai;
b) dažnai;
c) retai

13. Kaip dažnai pradedant ikiteisminį tyrimą dėl smurto artimoje aplinkoje įtariamasis būna neblaivus?

a) labai dažnai;
b) dažnai;
c) retai

14. Kokių problemų dažniausiai kyla su nukentėjusiaisiais, tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas?

a) nebendradarbiauja su tyrimą atliekančiu pareigūnu;
b) kviečiami į apklausą neatvyksta;
c) vykstant apklausti į namus, dažniausiai randami neblaivūs;
d) dėl pastovaus nukentėjusiojo neblaivumo apklausa atliekama ne iš karto;
e) tyrimo eigoje jokių pretenzijų dažniausiai nebeturi, nes susitaiko su smurtautoju ir jam atleidžia;
f) kita (nurodykite)

15. Ar dažnai reikia papildomai apklausti nuketėjusįjį, tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas?

a) taip;
b) ne

16. Jūsų nuomone, dėl kokių priežasčių dažnai reikia papildomai apklausti nuketėjusįjį?

a) dėl streso būsenos nukentėjusysis yra išsiblaškęs, negali atsiminti visų aplinkybių;

b) pirmoje nukentėjusiojo apklausoje neužfiksuojamos visos tyrimui svarbios aplinkybės;

c) kita (nurodykite)

17. Kokių problemų dažniausiai kyla su įtariamųjų apklausomis, tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas?

a) įtariamieji neprisipažįsta smurtavę;

b) nurodo, kad nieko neatsimena;

c) nurodo, kad nukentėjusioji (-ysis) pati (-s) susižalojo;

d) apklausoje duoda melagingus parodymus;

e) kita (nurodykite)

18. Ar smurto artimoje aplinkoje bylose apžiūrite įtariamąjį?

a) taip, visada;

b) kartais;

c) neapžiūriu, nes (įvardinkite) nematau būtinybės

19. Ar apžiūrite ir paimate įtariamojo drabužius ir (ar) avalynę, jeigu matote, kad ant jų yra požymių (pvz.: galimai kraujo), kurie padėtų įrodyti smurto artimoje aplinkoje faktą?

a) taip;

b) kartais;

c) neapžiūriu ir nepaimu, nes _____

20. Kaip dažnai vaikai tampa smurto artimoje aplinkoje liudytojais?

a) labai dažnai;

b) dažnai;

c) retai;

d) niekada

21. Kaip dažnai vaikai yra apklausiami liudytoju smurto artimoje aplinkoje bylose?

a) labai dažnai;

b) dažnai;

c) retai;

d) pareigūnas bendrauja žodžiu;

e) kita (nurodykite)

22. Kas dažniausiai organizuoja ir atlieka vaiko apklausą smurto artimoje aplinkoje bylose?

a) ikiteisminio tyrimo pareigūnas;

b) ikiteisminio tyrimo teisėjas;

c) kita

23. Ar atliekant parodymų patikrinimą vietoje yra randami daiktai ir (ar) pėdsakai, kurie padeda išaiškinti smurto artimoje aplinkoje bylas?

a) taip, dažnai randami;

b) taip, kartais randami;

c) mano praktikoje nebuvo rasti

24. Kaip dažnai atliekate nukentėjusiojo asmens apžiūrą?

a) visada;

b) dažnai;

c) retai;

d) neatlieku, nes _____

25. Ar nukentėjusioji (-ysis) yra apžiūrimas medikų ir vyksta į ligoninę tolimesnei apžiūrai?

a) taip, apžiūrima (-s) medikų ir vyksta į ligoninę;

b) taip, apžiūrima (-s) medikų, tačiau į ligoninę vykti dažnai atsisako;

c) ne, nes dažnai pati (-s) atsisako medikų pagalbos ir nevyksta į ligoninę

26. Ar tiriant fizinio skausmo sukėlimą ir nežymų sveikatos sutrikdymą, nukentėjusiesiems skiriate užduotis sveikatos sutrikdymo mastui nustatyti?

a) taip, visada;

b) ne, neskiriu, jeigu nurodo, kad nevyks

27. Ar nukentėjusioji (-ysis) visada vyksta sveikatos sutrikdymo masto nustatymui?

a) taip;

b) ne

28. Kodėl, Jūsų manymu, nukentėjusieji nevyksta sveikatos sutrikdymo masto nustatymui?

a) neturi galimybių patys nuvykti sveikatos sutrikdymo masto nustatymui;

b) neturi laiko ir noro patys nuvykti sveikatos sutrikdymo masto nustatymui;

c) nėra suinteresuoti bylos baigtimi;

d) kita (nurodykite)

29. Kokių problemų dažniausiai kyla su nukentėjusiųjų apklausomis, tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas?

a) nukentėjusysis įvykio metu dažnai būna neblaivus, todėl tą pačią dieną atlikti jo apklausos nėra galimybės;

b) nukentėjusįjį išvežus į ligoninę nusitęsia apklausos atlikimo laikas;

c) apklausiant kitą dieną, kyla problemų dėl parodymų tikslumo;

d) nukentėjusieji susitaikę tarpusavyje, siekdami išvengti atsakomybės, tyrimo eigoje keičia parodymus;

e) tyrėjas apklausos metu detaliai neaprašo įrodomumo prasme svarbių aplinkybių;

f) tyrėjas netikslina nukentėjusiojo pirminės apklausos parodymų – nesiaiškina parodymų keitimo priežaščių;

g) kita (nurodykite)

30. Ar smurto artimoje aplinkoje bylose, Jūsų atliekamos akistatos yra naudingos?

a) taip, naudingos, kadangi išaiškėja tiesa;

b) iš dalies naudingos;

c) nenaudingos, kadangi parodymai lieka tokie patys;

d) akistatų neatlieku

31. Su kokiomis problemomis dažniausiai susiduriate atliekant smurto artimoje aplinkoje tyrimus?

a) sunku nustatyti tiesą nesant liudytojams;

b) nekokybiškai atlikta įvykio vietos apžiūra;

c) nerastas, neapžiūrėtas ir nepaimtas daiktas, su kuriuo galimai buvo sužalotas nukentėjusysis;

d) nepaskirta užduotis sveikatos sutrikdymo mastui nustatyti;

e) neišsamiai atlikta nukentėjusiojo apklausa;

f) neišsamiai atlikta įtariamojo apklausa;

g) nepaimti ir neapžiūrėti pareigūnų „Body“ kūno kamerų vaizdo įrašai;

h) nepaimtas ir neapžiūrėtas garso įrašas iš Bendrojo pagalbos centro;

i) kita (nurodykite)

32. Jūsų nuomone, kokios aplinkybės labiausiai padeda ištirti smurto artimoje aplinkoje bylas?

a) pareigūno kompetencija ir profesinė patirtis;

b) liudytojų parodymai;

c) kokybiškai atlikta įvykio vietos apžiūra;

d) asmens apžiūra ir specialisto išvada dėl sveikatos sutrikdymo masto;

e) išsami nukentėjusiojo apklausa;

f) išsami įtariamojo apklausa;
g) įtariamojo prisipažinimas smurtavus;
h) nusikaltimo įrankio nustatymas, apžiūra ir specialisto išvada;
i) rankų pėdsakai;
j) avalynės pėdsakai;
k) biologiniai pėdsakai;
l) kita (nurodykite)

33. Jūsų nuomone, kodėl užregistruotų pranešimų (58 553) yra 8,2 karto daugiau nei pradedama ikiteisminių tyrimų (7133) dėl smurto artimoje aplinkoje?

a) bendrasis pagalbos centras netinkamai kvalifikuoja pranešimus;
b) pareigūnai įvykio vietoje nenustato smurto artimoje aplinkoje požymių;
c) pareigūnams atvykus į įvykio vietą nukentėjusieji nurodo kitokias aplinkybes, nei pranešime dėl galimo smurto;
d) iki atvykstant į įvykio vietą nukentėjusieji būna susitaikę;
e) kita (nurodykite)

34. Jūsų nuomone, kokiu būdu galima pagerinti smurto artimoje aplinkoje tyrimus?

a) gerinti nukentėjusiojo apklausų kokybę;
b) gerinti įtariamojo apklausų kokybę;
c) užtikrinti privalomą užduoties paskyrimą nukentėjusiajam dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo;
d) užtikrinti specialisto dalyvavimą įvykio vietos apžiūroje;
e) suteikti galimybę nukentėjusiįį pristatyti sveikatos sutrikdymo masto nustatymui;
f) kita (nurodykite)

35. Jūsų, kaip ikiteisminio tyrimo tyrėjo, darbo stažas:

a) iki 3 metų;
b) nuo 3 m. iki 5 m.;
c) nuo 6 m. iki 8 m.;
d) nuo 9 m. iki 11 m.;
e) nuo 12 m. iki 14 m.;
f) virš 15 m.

36. Kaip dažnai dalyvaujate kvalifikacijos kėlimo kursuose, smurto artimoje aplinkoje tyrimo tematika?

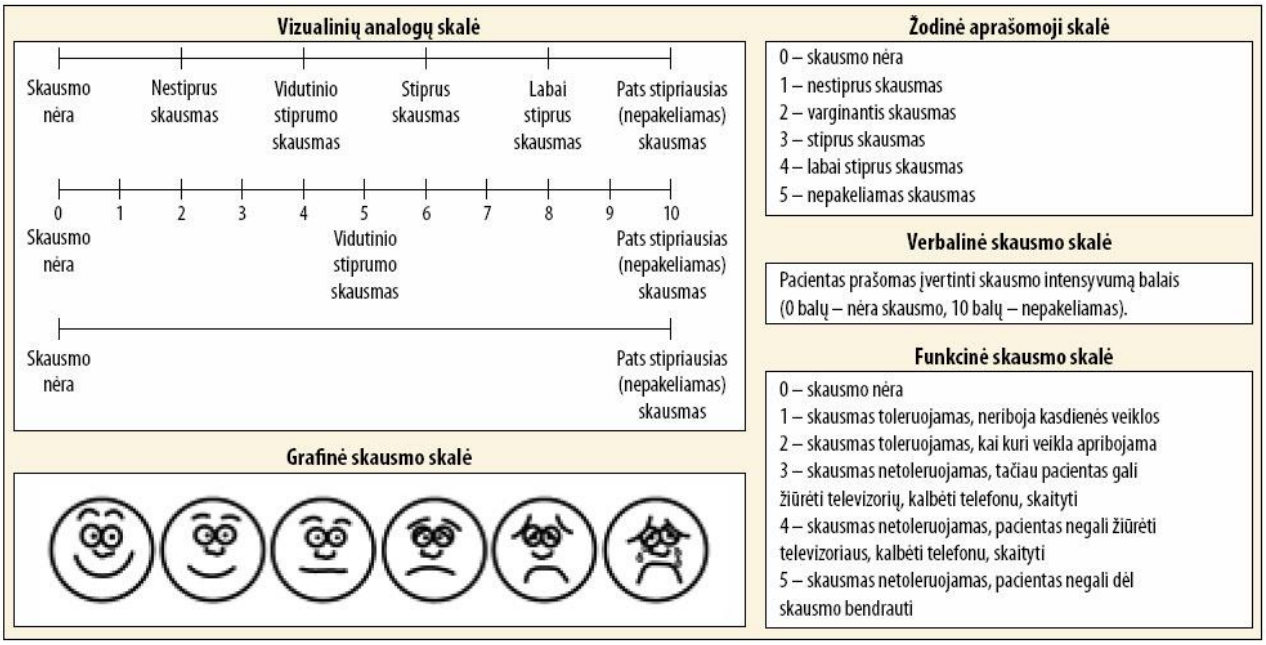
a) vieną kartą per 1 metus;
b) vieną kartą per 2 metus;
c) nedalyvavau

37. Kaip manote, ar universalaus policijos pareigūno modelis padidino smurto artimoje aplinkoje tyrimo kokybę? (atsakymą pagrįskite)

a) taip, nes _____
b) ne, nes universalus pareigūnas geras specialistas visose srityse būti negali;
c) nežinau.

Ačiū už atsakymus!

Skausmo skalė

Šaltinis: spss analizė[169]

[169] „Skausmo vertinimas“, *spss analizė,* https://www.spssanalize.lt/skausmo-vertinimas/

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Magistro baigiamojo darbo tema – smurto artimoje aplinkoje tyrimo ypatumai. Šio tyrimo tikslas – atskleisti smurto artimoje aplinkoje tyrimo ypatumus, analizuojant teorinius šaltinius, teisės aktus bei smurto artimoje aplinkoje bylas ir pareigūnų apklausos duomenis. Tam, kad nustatyti, kokios tyrimo metu kyla problemos, pasirinktas tyrimo objektas – smurto artimoje aplinkoje ikiteisminio tyrimo bylos laikotarpyje nuo 2015-01-01 iki 2020-12-31. Tyrimo tikslui pasiekti įvade suformuoti darbo uždaviniai - atskleisti smurto artimoje aplinkoje sampratą, apibūdinti smurto artimoje aplinkoje baudžiamąją teisinę ir kriminalistinę charakteristikas, analizuojant statistinius duomenis nuo 2012-2020 m. apie smurto artimoje aplinkoje reiškinį Lietuvoje nustatyti labiausiai paplitusią smurto formą, nustatyti pirminių ir tolimesnių tyrimo veiksmų ypatumus, atliekant smurto artimoje aplinkoje tyrimus, atliekant nutrauktų ikiteisminio tyrimo bylų ir tyrėjų anketinės apklausos analizę nustatyti smurto artimoje aplinkoje tyrimo metu kylančias problemas.

Magistro baigiamasis darbas sudarytas iš įvado bei keturių skyrių. Pirmame tyrimo skyriuje apibūdinama smurto artimoje aplinkoje samprata, ištirta baudžiamoji teisinė ir kriminalistinė charakteristikos. Antrame skyriuje išanalizuoti statistiniai smurto artimoje aplinkoje rodikliai Lietuvoje. Trečiame skyriuje nagrinėjami smurto artimoje aplinkoje metodikos pagrindai, analizuojant pirminių ir tolimesnių procesinių ikiteisminio tyrimo veiksmų ypatumus. Baigiamojo darbo ketvirtame skyriuje nustatomos problemos, su kuriomis susiduriama praktikoje tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas. Darbe naudoti tyrimo metodai: mokslinės literatūros, teisės aktų, dokumentų ir statistinių duomenų analizė, pasirinktų smurto artimoje aplinkoje bylų analizė, lyginamoji analizė, loginis metodas.

Magistro baigiamojo darbo teorinėje dalyje apibūdinti smurto artimoje aplinkoje teoriniai teisiniai aspektai ir nustatyta pirminių ir tolimesnių veiksmų reikšmė šios specifikos bylose. Darbo specialiojoje dalyje atliktais tyrimais nustatyta, kad tiriant smurto artimoje aplinkoje bylas daugiausiai sunkumų kyla atliekant procesinius veiksmus su nukentėjusiaisiais, įtariamaisiais ir liudytojais. Proceso dalyviai dažnai keičia parodymus, nebendradarbiauja su tyrėju, neretai įvykio metu būna apsvaigę nuo alkoholio, dėl ko negalima iš karto atlikti visų procesinių veiksmų. Dažnai trūkumų atsiranda ir dėl pačių ikiteisminį tyrimą vykdančių pareigūnų procesinių veiksmų atlikimo ir įforminimo: atliekamos neišsamios apklausos, įvykio vietos apžiūrimos skubant, dažnai nepaskiriamos užduotys atlikti objektų tyrimą. Visos šios aplinkybės ilgina tyrimo trukmę, daro neigiamą įtaką kokybiškam ir sėkmingam bylos tyrimui. Remiantis mokslinės literatūros nagrinėjimo bei atliktų tyrimų metu gautomis išvadomis, pateikiami pasiūlymai, galintys padėti gerinti smurto artimoje aplinkoje bylų tyrimų kokybę, tokiu būdu mažinant nutraukiamų ikiteisminių tyrimų skaičių.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

The topic of the Master's thesis is the peculiarities of domestic violence research. The aim of this study is to reveal the peculiarities of domestic violence investigations by analysing theoretical sources, legislation, domestic violence cases and data of the questioning by the officials. In order to identify the problems that arise during the investigation, the object of the study was chosen to be domestic violence pre-trial investigation cases for the period from 1 January 2015 to 31 December 2020. In order to achieve the aim of the study, the introduction sets out the objectives of the work - to reveal the concept of domestic violence, to describe the criminal legal and criminalistic characteristics of domestic violence, to identify the most common form of domestic violence in Lithuania through the analysis of statistical data on the phenomenon of domestic violence in Lithuania from 2012-2020, to identify the peculiarities of the initial and follow-up investigative actions in domestic violence investigations, to identify the problems arising during the domestic violence investigations through the analysis of discontinued pre-trial investigation cases and the questionnaire survey of investigators.

The Master's thesis consists of an introduction and four chapters. The first chapter of the study describes the concept of domestic violence and examines the criminal legal and criminalistic characteristics. The second chapter analyses the statistical indicators of domestic violence in Lithuania. The third chapter deals with the basics of the methodology of domestic violence, analysing the peculiarities of the initial and further procedural steps of the pre-trial investigation. The fourth chapter of the thesis identifies the problems encountered in practice when investigating domestic violence cases. The research methods used in the thesis are: analysis of scientific literature, legal acts, documents and statistical data, analysis of selected domestic violence cases, comparative analysis, logical method.

The theoretical part of the Master's thesis describes the theoretical legal aspects of domestic violence and identifies the significance of initial and follow-up actions in cases of this specific nature. The research carried out in the special part of the thesis has shown that the investigation of domestic violence cases is most difficult when dealing with victims, suspects and witnesses. Participants often change their statements, do not cooperate with the investigator, and are often under the influence of alcohol at the time of the incident, which makes it impossible to carry out all the procedural steps at once. The conduct and documentation of the proceedings by the pre-trial investigators themselves are also often deficient: incomplete interviews are conducted, scenes are examined in haste, and tasks to examine objects are often not assigned. All these circumstances increase the length of the investigation and have a negative impact on the quality and success of the investigation. On the basis of the findings of the literature review and the research carried out, the following proposals are made which may help to improve the quality of investigations into domestic violence cases, thereby reducing the number of discontinued pre-trial investigations.